

V4895'

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
(ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรมานุกุล)
สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' REALIZATION
IN DEMOCRACY BEHAVIOR IN STAGE 1 (PRATOM 3) OF WAT SAI
(THAWONPOMMANUGOON) SCHOOL JOMTONG DISTRICT
BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

วิทยานิพนธ์

ของ

นายสมยศ สารโย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

มกราคม ปี..... 28 ส.ย. 2548

เลขทะเบียน..... 00197610 *

เลขเรียกหนังสือ

วณ

373.44

62749

85.15

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

พ.ศ. 2548

ISBN 974-373-444-9

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วิทยานิพนธ์ รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1
(ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล)
สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

โดย นายสมยศ สารโย

สาขา การบริหารการศึกษา

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	ดร.สรายุทธ์	เศรษฐขจร
กรรมการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภรณ์	ลิ้มบริบูรณ์
กรรมการ	อาจารย์ทวีศักดิ์	จงประดับเกียรติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

..... ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา
(ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ดร.สายหยุด จำปาทอง)

..... กรรมการ
(ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ทวีศักดิ์ จงประดับเกียรติ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อินทิรา นุณยาทร)

..... กรรมการและเลขานุการ
(ดร.เปรมสุรีย์ เชื้อมทอง)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยฉบับนี้ ได้จุดประกายความคิดจากท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ระ ประเสริฐศิลป์ ได้กล่าวถึงเรื่องคุณธรรมในด้านจิตสำนึกของตัวบุคคลเป็นสำคัญ และได้นำผลงานวิจัยในเรื่อง จิตสำนึกประชาธิปไตยมาให้ศึกษา ทำให้ผู้วิจัยเกิดความชื่นชอบในด้านคุณธรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตย จึงคิด และจัดทำงานวิจัยฉบับนี้ขึ้น โดยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจาก ท่านอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร และอาจารย์ทวีศักดิ์ จงประดับเกียรติ ให้คำแนะนำ ความคิดเห็นในเรื่องหลักการแนวทางการเขียนวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนปรับแก้ไขและตรวจสอบความเรียงจนงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อินทรา บุญยาทร กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร. เปรมสุริย์ เชื้อมทอง กรรมการและเลขานุการ ได้สรุปความคิดเป็นแนวทางในการเขียนและ ปรับหัวข้อเค้าโครงงานวิจัยให้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีมงคล เทพเรณู อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราช ภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา นายวินัย สุทิน ศึกษาธิการเขตบางบอน นางยุวรี ชมทรัพย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนรัตนจินะอุทิศ ที่ได้กรุณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พร้อมทั้งให้คำแนะนำ เป็นอย่างดียิ่ง

งานวิจัยครั้งนี้จะไม่ประสบความสำเร็จได้เลย ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือในการจัดหา เอกสารเพิ่มเติมให้จากท่านอาจารย์สุวารี วัฒยา ผู้ช่วยครูใหญ่โรงเรียนศรีอุลัย์ อาจารย์ชลิตา แสง ไชโรจสุข ครูใหญ่โรงเรียนเสริมปัญญาอนุบาล อาจารย์วันดา สิ้นลอยมา ครูใหญ่โรงเรียนอนุบาล เสริมปัญญาพุดตาน ที่ได้อนุเคราะห์จัดถ่ายเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ และ พ.ต.ท.หญิงพัช รา สิ้นลอยมา ที่ได้ให้ความกรุณาปรับความสมบูรณ์ของเนื้อหาและรูปเล่มจนสำเร็จเป็นมาตรฐานของวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร และคณะครูโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) ทุกท่านที่ ได้ให้ความร่วมมือในการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนชว งชั้น ที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) ประการสุดท้ายขอขอบคุณนักศึกษาผู้ร่วมศึกษาหลักสูตร ครุศาสตรมหาบัณฑิต โปรแกรมวิชาการบริหารการศึกษารุ่นปฏิรูป 2 กลุ่ม DAC ทุกคนที่ร่วมเป็น กำลังใจ และคอยให้ความช่วยเหลือให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัยเสมอมา

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
(ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานูกุล)
สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' REALIZATION IN DEMOCRACY BEHAVIOR IN
STAGE 1 (PRATOM 3) OF WAT SAI (THAWONPOMMANUGOON) SCHOOL JOMTONG DISTRICT
BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

บทคัดย่อ
ของ
นายสมยศ สารโย

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

พ.ศ. 2548

สมยศ สารโย (2548). รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร(ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงาน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. คณะกรรมการควบคุม : ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร ผศ.สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์, อาจารย์ทวีศักดิ์ จงประดับเกียรติ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตย ด้านการระดม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนและหลังการประเมิน ในด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) ช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็น ครูของโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) ช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย การสร้างความตระหนักให้นักเรียนในโรงเรียนทุกคนได้เห็นปัญหา ของพฤติกรรมอัตตาธิปไตย และเห็นความสำคัญของการมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ ส่งผลต่อสันติภาพและสันติสุขในสังคม เพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติ การจัดบรรยากาศและ สภาพแวดล้อม ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย จนนำไปสู่ พฤติกรรมปฏิบัติด้วยความเต็มใจจนเป็นวิถีชีวิต การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตย ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การเสริมแรง ยกย่องชมเชย การให้รางวัล และ วิธีการเสริมแรงอื่น ๆ เพื่อให้กำลังใจนักเรียนที่มีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยเป็นประจำ โดยภาพรวมและรายด้าน ผลการวิจัยหลังการทดลองโดยภาพรวมปรากฏว่าเด็กได้มีพฤติกรรม จิตสำนึกประชาธิปไตยสูงขึ้นทั้ง 3 ด้าน

2. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานครก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยรวมทุกด้าน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองทั้ง 3 ด้าน

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' REALIZATION IN DEMOCRACY
BEHAVIOR IN STAGE 1 (PRATOM 3) OF WAT SAI (THAWONPOMMANUGOON)
SCHOOL JOMTONG DISTRICT BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

AN ABSTRACT
BY
MR. SOMYOT SARAYO

Presented in partial fulfillment of the requirements
For the Master of Education program in Educational Administration
At Bansomdejchaopraya Rajabhat University

2005

SOMYOT SARAYO (2005). A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS'

REALIZATION IN DEMOCRACY BEHAVIOR IN STAGE1 (PRATOM 3) OF WAT SAI
(THAWONPOMMANUGOON) SCHOOL JOMTONG DISTRICT BANGKOK

METROPOLITAN ADMINISTRATION. GRADUATE SCHOOL,

BANSOMDEJCHAOPRAYA RAJABHAT UNIVERSITY. ADVISORS :

DR. SARAYUTH SETHAKHAJORN; ASSISTANT PROFESSOR SUPORN

LIMBORIBOON; MR.THAWEESEK JONGPRADUBGIAT

This research purpose as followings:

1. To make form of behavior development of students' realization of Thamma of respect, Thamma of unity and Thamma of wisdom of students stage 1 (pratom 3), Wat Sai school (Thawonpommanugoon) school Jomtong district Bangkok Metropolitan Administration.

2. To compare form of quality of development of behavior and democracy consciousness of Thamma of respect, Thamma of unity and Thamma of wisdom, students stage 1 (pratom 3) Wat Sai school (Thawonpommanugoon) of Jomtong district Bangkok Metropolitan Administration.

Population whose used to research were 20 teachers who teach students stage 1 (pratom3) Wat Sai school (Thawonpommanugoon) of Jomtong district Bangkok Metropolitan Administration. Questionnaire of Rating Scale were used to collect data. and the statistics used to analyze data were percentage, mean and standard deviation

The result of research found that :

1. Model of behavior development of democracy consciousness of students Stage 1 (pratom 3) Wat Sai school, Jomtong district Bangkok Metropolitan Administration, combined with as followings :

1.1 To make the realization of students form of behavior development of students' realization by administrator, teacher , parent to good behave to be able to assist at student happen to consciousness in emphasis and behave follow a good model.

1.2 To manage some atmosphere and surrounding by consider activity in classroom and out classroom for promote of behavior development of students' realization of Thamma of respect, Thamma of unity and Thamma of wisdom of students.

1.3 To manage promotion activity to development of students' realization in classroom and out classroom to promote consider at board student democracy and affect promote to development of students.

1.4 To increase some power for individual and of classroom to respect Praise take pride in and bring of behavior development of democracy consciousness model of students.

2. The result of comparison of behavior development of democracy consciousness of students stage 1 (pratom 3), Wat Sai school (Thawornpommanugoon) for Thamma of respect, Thamma of unity and Thamma of wisdom appearing that it is quality and productivity in behavior development of democracy consciousness higher before using of features.

สารบัญ

	หน้า
ประกาศคุุณูปการ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ท
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภูมิ	ม
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
สมมติฐานของการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ความหมายของประชาธิปไตย.....	10
คุณลักษณะพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย	13
พฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์	17
การปรับพฤติกรรมและการสร้างจิตสำนึก	21
บทบาทของโรงเรียนที่มีการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย.....	25
การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตย	34
การสร้างความตระหนักให้นักเรียน	39
การจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน	43
การเสริมแรง	48

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	51
3 วิธีดำเนินการวิจัย	56
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	56
แบบแผนการวิจัย	56
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	58
การเก็บรวบรวมข้อมูล	61
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	64
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	64
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	64
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	76
สรุปผลในการวิจัย	77
อภิปรายผล	79
ข้อเสนอแนะ.....	81
บรรณานุกรม.....	83
ภาคผนวก	88
ภาคผนวก ก รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย	
ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	
ภาคผนวก ค หนังสือราชการ	
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	
ภาคผนวก จ ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 สถานภาพส่วนตัวของครูผู้สอน	66
2 ความคิดเห็นของครูต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย.....	68
3 พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลัง การใช้รูปแบบการพัฒนา โดยรวมทุกด้าน.....	70
4 พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลัง การใช้รูปแบบการพัฒนา ด้านการยอมรับ จำแนกเป็นรายข้อ	71
5 พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลัง การใช้รูปแบบการพัฒนา ด้านสามัคคีธรรม จำแนกเป็นรายข้อ	72
6 พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลัง การใช้รูปแบบการพัฒนา ด้านปัญญาธรรม จำแนกเป็นรายข้อ	74

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย	8
2 การปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนตามความคิดเห็นของจอห์น ดิวอี้.....	28
3 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน.....	45
5 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	60

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการยอมรับความสำคัญของสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามกฎหมายกำหนด เช่น การพูด การแสดงความคิดเห็น การนับถือศาสนา การเลือกประกอบอาชีพ การกระทำอื่น ๆ ที่ทำให้สังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และสังคม จะเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ขึ้นได้ ถ้าประชาชนเข้าใจวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยโดยทุกคน มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน มีความเกรงใจ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพสิทธิของผู้อื่นและหากไปล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นก็รู้จักขอโทษและให้อภัยกัน คนในสังคมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

องค์ประกอบพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย จะต้องประกอบด้วย ด้านการะธรรม คือ การที่ทุกคนต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งทางกาย วาจา และความคิด ด้านสามัคคีธรรม คือ มีการแบ่งปัน ร่วมมือประสานกัน การที่บุคคลมีความสามารถในด้านใด ก็รับอาสางานไปทำไม่ปายเบี่ยง และด้านปัญญาธรรม คือ มีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา การร่วมมือกัน มีความสามัคคี ซึ่งรวมไปถึงการได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาปัญญา เพื่อนำมาใช้ในการร่วมมือกัน (ป.อ. ปยุตโต 2541 : 61)

สังคมประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันมักจะมีปัญหาการขาดพฤติกรรมจิตสำนึก การขาดวินัยในตนเองของบุคคลที่ยังยึดถืออัตตา มุ่งหวังแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ดังเช่น การแย่งกันขึ้นรถเมล์ การขับรถบนท้องถนนที่พยายามจะแทรกซ้ายแทรกขวา การแย่งกันซื้อสินค้าหรืออาหารรับประทาน ตลอดจนการแย่งกันรับบริการอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ของตัวเอง ทำให้ต้องมีป้ายประกาศบอกความประพฤติทางพฤติกรรมสำนึกประชาธิปไตยว่า ขึ้นลงทางขวาตามสะพานลอยคนข้ามถนนและสถานที่ราชการ ตามธนาคารมีข้อความเขียนว่า “กรุณาเข้าคิว” บนรถสองแถวจะมีข้อความว่า “กรุณานั่งชิดด้านในแถวละ 4 คน” แม้กระทั่งความปลอดภัยในชีวิตยังจะต้องทำป้ายโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ว่า “เปิดไฟและใส่หมวกกันน็อค เมื่อขับขี่รถจักรยานยนต์”

ความสำคัญของพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย คือ ความสำคัญในด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรม ถ้าสังคมขาดไปจะทำให้สังคมไม่เคารพกันทางกาย ไม่ให้เกียรติผู้อื่น หรือผู้อื่นที่อาจรู้สึกละเลยต่อการไม่ให้การต้อนรับบุคคล ไม่แสดงความ

เอื้อเฟื้อ ซึ่งกันและกัน มีการพูดวาทะที่ไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ ใช้คำพูดไม่เหมาะสมกับฐานะของบุคคล ชอบพูดจาไม่สุภาพ ก้าวร้าวส่อเสียดทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน ชอบที่จะประพาดิตนนำความลับของบุคคลอื่นไปเปิดเผย ชอบที่จะพูดนินทาหลอกลวง ไม่เคารพสิทธิของผู้อื่นทั้งกายและวาจา ไม่รู้จักเคารพสิทธิของผู้มาก่อนมาหลัง ไม่เคารพในความเป็นเจ้าของของเครื่องใช้ ไม่รู้จักขออนุญาตเมื่อเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่น ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อมีผู้พูดเสนอความคิดเห็นก็ไม่ยอมรับฟัง ไม่เคารพกฎหมายระเบียบของสังคม ไม่เคารพวัฒนธรรมประเพณีกฎเกณฑ์ของสังคม กฎหมายของประเทศชาติ ไม่รักษาหรือประสานประโยชน์ของส่วนรวม ไม่ทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี ไม่รู้จักประนีประนอม ไม่มีการเสียสละความสุขส่วนตนหรือหมู่คณะ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติ ไม่รับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม ตลอดจนการถือตัวเป็นใหญ่ ไม่รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุม ไม่เน้นการใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจปัญหา ไม่ร่วมกันคิด ไม่ร่วมกันตัดสินใจ สังคมเมื่อมีปัญหาได้แย้งในหมู่คณะจะไม่ช่วยกันอภิปรายให้เป็นที่ไปในทางที่ดี จะยุติปัญหาด้วยการออกเสียงอย่างเดียว

ประชาธิปไตยนอกจากจะหมายถึงการเมืองการปกครองแล้ว ยังจะเป็นกรอบความคิดที่บุคคลจะนำเอาหลักการประชาธิปไตยมาปฏิบัติเป็นพฤติกรรมในการดำเนินวิถีชีวิตและใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล มีเสรีภาพและมีความยุติธรรม ซึ่งพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมแสดงถึงความเชื่อพื้นฐานความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมและเจตคติของแต่ละบุคคลได้เป็นอย่างดี คนในสังคมประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน พฤติกรรมย่อมแสดงถึงความเชื่อ ความศรัทธา ในคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามธรรมชาติ ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากบ้าน โรงเรียน และระบบการปกครองของรัฐ โดยซึมซับมาแต่เยาว์วัยจนเป็นผู้ใหญ่ จนกระทั่งจิตสำนึกแสดงถึงความศรัทธาต่อการปกครองตามระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และพฤติกรรมแห่งวิถีชีวิตในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม แสดงถึงความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม มองเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน ทุกคนมีค่าเท่าเทียมกัน จิตสำนึกที่มีต่อการปกครอง ความศรัทธาต่อการปกครองที่แสดงออกให้เห็นเด่นชัดได้ด้วยการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น เคารพในการแสดงความคิดเห็นการใช้เสียงข้างมาก ปฏิบัติตามกฎหมายกติกาของสังคมมีจิตสำนึกต่อการแสดงออก เช่น การแสดงออกในความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในการสร้างงานหรือปฏิบัติงาน (กอบกุล ดิษฐแย้ม 2543 : 17)

เมื่อพิจารณาดูสังคมปัจจุบันยังขาดจิตสำนึกประชาธิปไตยอยู่เป็นอย่างมาก ทำให้มองดูสังคมมีความเสื่อมลงทุก ๆ วัน ซึ่งควรที่จะต้องมีการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

ในคุณธรรมทั้ง 3 ประการ คือ คารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม การที่จะพัฒนาให้
ได้ผลดีควรจะเริ่มพัฒนาในวัยเด็ก เพราะเปรียบเสมือนผ้าขาวจะแต้มสีใดลงไปก็เห็นสีนั้น
เด่นชัด สำหรับการปลูกฝังเด็กมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยนั้น จะต้องสร้างความตระหนัก
และเจตคติที่ดี ด้วยการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านคารวะธรรม ควรให้เด็กได้แสดงออกถึงเรื่องการแต่งกายที่ถูกต้องตามกฎระเบียบ
และข้อบังคับของโรงเรียน เคารพและให้ความสำคัญผู้ฟังและผู้พูด พูดแสดงความคิดเห็นโดยใช้
เหตุผลเหมาะสมกับสถานการณ์ ปฏิบัติตามข้อตกลงและมติของกลุ่มไม่ละเมิดสถานที่ส่วนตัว
ของผู้อื่น ไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นและของส่วนรวม ยอมรับผู้อื่นและชมเชยผู้อื่นที่ปฏิบัติ
มีการปฏิบัติตามคิวลำดับก่อนหลัง โดยยึดถือระเบียบอย่างเคร่งครัด

2. ด้านสามัคคีธรรม ควรให้เด็กได้แสดงออกถึงเรื่องการทำงานร่วมกัน ตามที่ได้รับ
มอบหมายจนสำเร็จทุกงาน มีความรับผิดชอบในผลงานของกลุ่ม และร่วมกันปรับปรุงแก้ไข
เมื่อมีปัญหาแสดงความยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นในการทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความ
ตระหนักในการอยู่ร่วมกัน เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มด้วยความสมัครใจและเต็มใจอย่างสนุกสนาน
ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามระเบียบและมติของกลุ่ม ไม่แสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงการ
รังแกหรือเบียดเบียนผู้อื่น พูดจาสุภาพมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ มีความซื่อสัตย์ไม่เอาของผู้อื่น
มาเป็นของตน ไม่สร้างปัญหา ซึ่งนำมาถึงการทะเลาะวิวาท

3. ด้านปัญญาธรรม ควรให้เด็กได้แสดงถึงเรื่องการมีเหตุผลเมื่อต้องมีการตัดสินใจ
หรือ มีการซักถามได้ตอบ และให้ยอมรับฟังข้อบกพร่องของตนเอง ของกลุ่ม และพยายาม
ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น แก้ปัญหาโดยให้เหตุผลอย่างมีวิจารณ์ญาณ พูด และแสดงความคิดเห็น
อย่างมีวิจารณ์ญาณ ระบุและอธิบายเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจได้เกือบทุกสถานการณ์ สามารถ
เสนอแนะการดำเนินงานของกลุ่มได้ มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มทุกชั้นตอนมีส่วนร่วม
ในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาโรงเรียนตามระบอบประชาธิปไตย สามารถชี้แจงข่าวสาร
และการเคลื่อนไหวของโรงเรียนให้ประชาชนได้ทราบ มีจิตสำนึกในกรอบแห่งประชาธิปไตย
โดยการออกเสียงในการเลือกตั้งภายในโรงเรียน

4. ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม
ภายในโรงเรียนสามารถส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในด้านคารวะธรรม
ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียนได้

5. ด้านการสร้างความตระหนักให้นักเรียนเล็งเห็นความสำคัญของพฤติกรรม
ประชาธิปไตย จะช่วยให้นักเรียนมีการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

6. ด้านการมีส่วนร่วม การที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ตามกรอบแห่งพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในโรงเรียน มีผลทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยดีขึ้นได้

7. ด้านการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สามารถส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในด้านการระบอบธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียนได้

8. ด้านการเสริมแรงด้วยการยกย่องและชมเชย ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และนำไปเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตามกรอบแห่งพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนได้

ฉะนั้น การพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย จะต้องถ่ายทอดความรู้ด้านพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย และปลูกฝังให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งทางบ้านและทางโรงเรียน จะสอนกันแต่เพียงภาคทฤษฎีในชั้นเรียนไม่ได้ อีกทั้งควรดำเนินการพร้อมกันทุกจุด ทุกด้าน ทุกเวลา และสถานที่ โดยนักเรียนได้ฝึกจากการปฏิบัติด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ โดยมีครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำปรึกษา

จากการสังเกตพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) จำนวน 270 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการระบอบธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ดังนี้

1. ด้านการระบอบธรรม เด็กจะไม่ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่แสดงความเคารพผู้อาวุโสกว่า ไม่มีการแสดงความต้อนรับแก่บุคคล ไม่มีความเชื่อเพื่อซึ่งกันและกัน การพูดจาไม่เหมาะสมกับกาลเทศะจะใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมกับฐานะบุคคล เวลาพูดจะพูดคำที่ไม่สุภาพ ก้าวร้าวส่อเสียด พูดแต่สิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ชอบที่จะพูดนินทา โกหกหลอกลวง ไม่แสดงความเคารพในสิทธิของผู้อื่น ทั้งทางกายและวาจา ไม่เคารพในสิทธิการมาก่อนหลัง ไม่เคารพในความเป็นเจ้าของเครื่องใช้ ไม่แสดงการขออนุญาตเมื่อเข้าไปในที่อยู่ออาศัยของผู้อื่น อีกทั้งยังไม่แสดงความเคารพในความคิดเห็นของบุคคลอื่น ไม่รับฟังด้วยความตั้งใจ ไม่คิดว่าผู้อื่นได้เสนอความคิดที่ดีกว่าตน ไม่เคารพในการมีเสรีภาพ และการใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณี และยังไม่เคารพในกฎระเบียบของสังคม โดยเฉพาะกฎระเบียบของทางโรงเรียนที่ได้ตั้งกำหนดไว้

2. ด้านสามัคคีธรรม เด็กจะไม่รู้จักประสานประโยชน์จะยึดถือประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง จะไม่ทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี ไม่รู้จักประนีประนอม ไม่คิดคำนึงถึงประโยชน์ของ

ส่วนรวม ไม่มีการเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การทำงานหรือกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด ก็มีให้ความร่วมมือ ไม่มีการวางแผนร่วมกัน ถึงตอนจะให้ความช่วยเหลือก็กระทำอย่างไม่ตั้งใจ ชอบที่จะหลีกเลี่ยง หรือทำแบบเอาเปรียบผู้อื่น ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของสังคม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ขาดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

3. ด้านปัญญาธรรม เด็กชอบที่จะยึดถือตนเองเป็นใหญ่ ไม่รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ไม่ปฏิบัติตามมติของเสียงข้างส่วนมาก ไม่รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ไม่คิดที่จะใช้ปัญหาหรือใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินปัญหา ชอบที่จะใช้เสียงข้างมากตัดสินปัญหาเสมอ ไม่รู้จักการตัดสินใจในการที่จะต้องแก้ปัญหาาร่วมกัน ด้วยวิธีการอภิปราย ชักจูง แนะนำด้วยเหตุผลที่ดี

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เป็นสถาบันทางการศึกษาที่จะต้องส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ทั้งด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม เพื่อให้เด็กได้เป็นเด็กที่เก่งดีมีสุข (พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยขึ้น เพื่อทดลองใช้ในโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) และเพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการ พัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. พื้นที่การศึกษา ได้แก่ โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) เลขที่ 12 หมู่ 2 ซอยเอกชัย 23 แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150
2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คณะครูที่สอนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 20 คน
3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการละเมิด ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม โดยมีตัวแปรต้น คือ ครู 20 คน และตัวแปรตาม คือ นักเรียน 270 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านการละเมิด ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม
2. พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนได้แสดงออกในด้านการละเมิด ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม และอาจรวมความถึงพฤติกรรมการกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า
3. ด้านการละเมิด หมายถึง การเคารพในสิทธิของผู้อื่น รู้จักเกรงใจให้เกียรติผู้อื่น
4. ด้านสามัคคีธรรม หมายถึง การร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจทำงาน เพื่อความสำเร็จของกลุ่ม
5. ด้านปัญญาธรรม หมายถึง การใช้เหตุผลในการทำงานและตัดสินใจปัญหาาร่วมกัน โดยไม่ใช้อารมณ์หรืออคติ
6. ช่วงชั้นการศึกษา หมายถึง ช่วงชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล)
7. คณะครู หมายถึง ผู้ที่ให้ความรู้ มีหน้าที่อบรมสั่งสอนแก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล)

สมมุติฐานของการวิจัย

ภายหลังการใช้รูปแบบ การพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมแล้ว นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร มีพฤติกรรม จิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

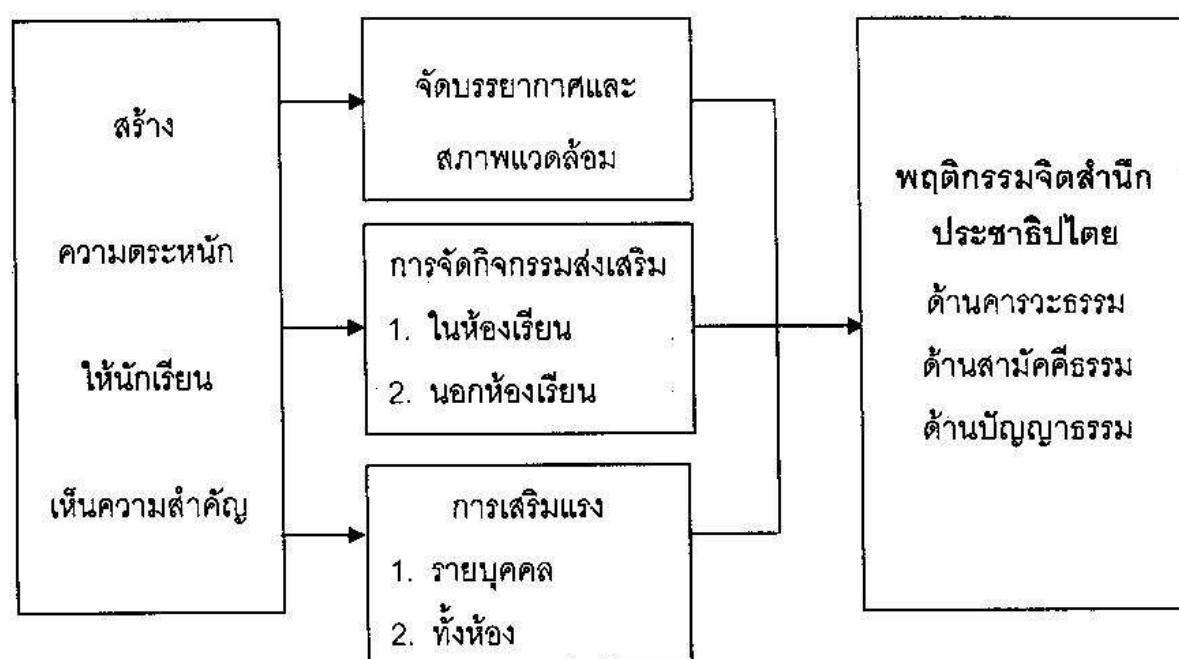
ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังให้เกิดขึ้นจนเป็นนิสัยประจำกลายเป็นวิถีชีวิตได้ปฏิบัติ และได้จัดรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยไว้เป็นขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างความตระหนักให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ได้เห็นความสำคัญของพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรม โดยสร้างความตระหนักให้แก่แก่นักเรียนในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน
2. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของการแสดงออกถึงพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย เป็นไปตามความต้องการ ทั้ง 3 ด้าน
3. จัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ทั้งด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม เพื่อเป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่นักเรียน ซึ่งจะต้องทำให้เกิดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
4. การเสริมแรงมีทั้งการเสริมแรงให้นักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการยกย่อง ชมเชย และการให้รางวัลแก่ผู้เรียนในห้องเรียนนั้น ๆ การมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยโดยรวมที่ดีที่สุดควรประกาศเกียรติคุณ โดยให้นักเรียนได้รับเกียรติบัตรเป็นรางวัลเสริมแรง จะช่วยทำให้บุคคลที่ประพฤติปฏิบัติเกิดความรู้สึภาคภูมิใจต่อการยกย่อง ชมเชย และรางวัลเสริมแรงที่ได้รับจนเกิด

เป็นแรงบันดาลใจให้ประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้านด้วยความเต็มใจ และปฏิบัติเป็นประจำจนเป็นนิสัยและเป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตย

จากข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) ได้มีรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพนำไปปลูกฝัง ฝึกฝน พร้อมทั้งเสริมสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน ให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) จนเป็นนิสัย หรือเป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. นักเรียนในโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) จะประพฤติตนเป็นผู้มีพฤติกรรม
จิตสำนึกประชาธิปไตยทั้งด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม เป็น
แบบอย่างในสังคมได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการระดม ด้านสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ความหมายของประชาธิปไตย
2. คุณลักษณะพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย
3. พฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์
4. การปรับพฤติกรรมและการสร้างจิตสำนึก
5. บทบาทของโรงเรียนที่มีการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย
6. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย
7. การสร้างความตระหนักให้นักเรียน
8. การจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน
9. การเสริมแรง
- 10.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของประชาธิปไตย

จอห์น ดิวอี้ (Dewey 1967 : 81 - 89) และเคสเซล (Kessel 1970 :3 - 4) ได้เน้นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน โดยให้ความหมายของประชาธิปไตยไปในลักษณะคือแบบการปกครองแบบวิถีชีวิต ซึ่งแบบวิถีชีวิตคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก มีคุณธรรม หมายถึง ความเคารพซึ่งกันและกัน เช่น ความเคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน ความเคารพในความคิดเห็น และการกระทำออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น

ประการที่สอง มีความสามัคคีธรรม หมายถึง การแบ่งปันกัน การร่วมมือกันและประสานงานกันตามอัตภาพ และทำตามมติของส่วนร่วมที่ได้วางแผนไว้ ไม่ پایเบี่ยงไม่หลีกเลี่ยง

ประการที่สาม มีปัญญาธรรม หมายถึง การมีความเชื่อในกระบวนการทางปัญญา เช่น การทำงานหรือกิจกรรมใด ๆ ด้วยความรอบคอบ และการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

ลาโรช บัวศรี (2520 : 66 - 68) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยเป็น 3 สถานะ เรียกว่า องค์สามของประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของลาสกี (Laski 1967 : 84) คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ หมายถึง การมีศรัทธา และความเชื่อมั่นใน สติปัญญา เหตุผลและความสามารถของบุคคล เหตุพูนอิสระภาพ และเสรีภาพของมนุษย์ ยอมรับ การปฏิบัติตามขอบเขตของกฎหมาย

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองและวิธีการจัดระเบียบการปกครอง หมายถึงระบบการเมืองที่ถืออำนาจเป็นของประชาชน มาจากประชาชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้ได้รับ มอบให้ทำหน้าที่แทนประชาชน และประชาชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการ เลือกตั้งตามกำหนดวาระ

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต หรือวิถีทางการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ไม่ก้าวก่ายในสิทธิผู้อื่น เคารพ กฎกติกาทางสังคม ร่วมมือกันรับผิดชอบ และทำประโยชน์เพื่อส่วนร่วม ตลอดจนการใช้สติปัญญา ในการแก้ปัญหาใช้สิทธิของตนเองอย่างสมบูรณ์ภายในขอบเขตของกฎหมาย และกติกาของสังคม

ธานินทร์ กรีวิเชียร (2518 : 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง ระบบการปกครองประเทศระบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อ ประชาชน ประชาชนนี้หมายถึง ปวงชนทั้งชาติ มีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการปกครอง แผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน ในแง่ของศีลธรรม ระบบประชาธิปไตย มีหลักการที่มีรากฐาน สืบเนื่องมาจากศีลธรรมอย่างแท้จริง คือ ระบบประชาธิปไตย เคารพในความเป็นธรรม (Justice) เหตุผล (Reason) เมตตา (Compassion) ความศรัทธาในมนุษยชาติ (Faith in man) และความ เคารพในเกียรติภูมิแห่งมนุษย์ชน (Human dignity)

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2541 : 61 - 62) กล่าวไว้ในคำบรรยายเรื่อง ความอยู่รอดของ สังคมไทยกับการพัฒนาวิสัย และสร้างเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยว่า “ประชาธิปไตย เป็น วัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันของคนในประชาคมใด ประชาคมหนึ่งหรือหลาย ๆ ประชาคมที่ถือ หลักการใช้สิทธิ ใช้เสียงเพื่อประโยชน์ส่วนร่วมกันอย่างเสมอภาค” ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงเป็น เรื่องการยอมรับหลักการอยู่ร่วมกันและต้องสำนึกในหน้าที่ ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลที่พึงมี ต่อกัน สามารถร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้

พจนี สะเพียรชัย (2544 : 22) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า
ประชาธิปไตย คือ

1. หลักของเหตุผล
2. สิทธิที่เท่าเทียมกันตามนัยแห่งกฎหมาย
3. อำนาจทั้งปวงที่เป็นของประชาชนทั้งหมด
4. โครงสร้างของสังคมกลั่นกันตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และมีการเปลี่ยนแปลง
ตัวบุคคลได้ตามความเหมาะสม
5. ความเคารพในสิทธิ และเอกสิทธิ์ของบุคคล หลักการของความเสมอภาค เสรีภาพ
และภราดรภาพ
6. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างอิสระทำให้
เพิ่มพูนความรู้และสามารถในการแก้ปัญหา
7. การประสานที่ดีทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
8. กลุ่มผู้นำและกลุ่มผู้ตาม วางแผนร่วมกัน แบ่งงานกันไปตามความสามารถ และ
ความรับผิดชอบ
9. การฝึกให้พึ่งตนเอง มีอิสรภาพการใช้เหตุผล เคารพในสิทธิของผู้อื่น รักษาสิทธิของ
ตนและความยุติธรรม
10. วินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีประสิทธิภาพในการทำงาน มีจิตใจกว้างขวาง
ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป จากตนเองได้ มีอิสระมีความริเริ่มสร้างสรรค์เชื่อมั่นในหลัก
ของเหตุผล และสามารถแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

ในขณะที่ จรูญ สุภาพ (2523 : 87) และโคทม อารียา (2541 : 93 - 34) มีความคิดเห็น
ต่างออกไปบางประเด็น ว่าประชาธิปไตย คือ รูปแบบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของ
อำนาจ ดังนั้นหัวใจของประชาธิปไตยคือ การรับรองและประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

จากทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า ความหมายของประชาธิปไตย หมายถึง การกำหนด
กฎเกณฑ์ของวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกัน และการยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน โดยให้คนทุกคนมี
ส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมร่วมกันอย่างเสมอภาคกันในสังคม โดยมีหลัก
ปฏิบัติในทางประชาธิปไตยร่วมกัน อันได้แก่ การรู้จักและเคารพในสิทธิหน้าที่แห่งตน ภายใต้
ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด มีความยุติธรรมและยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด เป็นผู้ที่ยังนำและตาม
ได้ดี แสดงการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำงานเป็นหมู่คณะ
เคารพในเสรีภาพในความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ มีความซื่อสัตย์ และมีวินัยในตนเอง มี

ความเมตตาธรรมและห่วงใยผู้อื่น เป็นผู้มีใจกว้างพิจารณาปัญหาด้วยหลักการแห่งความคิดไม่มีการใช้กำลัง มีความอดทนอดกลั้น

คุณลักษณะพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยนอกจากจะหมายถึง การเมืองการปกครองแล้วยังจะเป็นกรอบความคิดที่บุคคลนำเอาหลักการประชาธิปไตยมาปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต หรือพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต และใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล มีเสรีภาพและมีความยุติธรรม พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม แสดงถึงความเชื่อพื้นฐาน ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมและเจตคติของแต่ละบุคคลได้เป็นอย่างดี คนในสังคมประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน พฤติกรรมย่อมแสดงถึงความเชื่อ ความศรัทธาในคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามธรรมชาติที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากบ้าน โรงเรียน และระบบการปกครองของรัฐโดยซึมซับมาตั้งแต่เยาว์วัย จนเป็นผู้ใหญ่ จนกระทั่งจิตสำนึกแสดงถึง ความศรัทธาต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและพฤติกรรมแห่งวิถีชีวิตในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมแสดงถึง ความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม มองเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน ทุกคนมีค่าเท่าเทียมกัน จิตสำนึกที่มีต่อการปกครอง ความศรัทธาต่อการปกครอง ที่แสดงออกให้เห็นเด่นชัดได้ด้วยการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น เคารพในการแสดงความคิดเห็นการตัดสินใจ โดยใช้เสียงข้างมาก ปฏิบัติตามกฎหมายกติกาของสังคม มีจิตสำนึกต่อการแสดงออก เช่น การแสดงออกในความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในการสร้างงานหรือปฏิบัติงาน ในการปลูกฝังเด็กให้มีจิตสำนึก ให้มีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยนั้น จะต้องสร้างความตระหนักและเจตคติที่ดีให้กับเด็กเมื่อเยาว์วัยก่อน (กอบกุลดิษฐแย้ม 2543 : 17)

เพนนอค (Pennock 1979 : 236 – 255) ได้กล่าวสรุปลักษณะของผู้มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ในลักษณะของวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. ความมีเหตุผล
2. ความเคารพซึ่งกันและกัน
  - 2.1 ความเคารพในความเป็นมนุษย์
  - 2.2 ความเคารพในความสามารถ
3. การตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วย การประนีประนอม และอดกลั้น เมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน
4. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภายใต้กฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐ

ทศนา แหมมณี (2536 : 7) และดุสิต โกณสันเทียะ (2538 : 56) ได้แสดงความคิดเห็นไว้คล้ายคลึงกันคือพฤติกรรมต่อไปนี้

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความไว้วางใจได้ ความผูกพันกับงาน ความละเอียดรอบคอบการทำงานอย่างเต็มความสามารถ มีความมานะพากเพียรพยายาม
2. ความมีจิตใจกว้าง พร้อมทั้งจะยอมรับฟังความคิดเห็น หรือแนวทางการแก้ปัญหา ตลอดจนยอมรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ ยอมรับความเปลี่ยนแปลง เป็นผู้มีเหตุผลและน้ำใจนักกีฬา
3. การมีเมตตา คำนึงถึงปัญหาและความต้องการของผู้อื่น การให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่มุ่งร้ายทำลายกัน การเคารพในสิทธิของผู้อื่น และมีน้ำใจยุติธรรม
4. การมีสามัคคีธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การประสานความร่วมมือ ร่วมใจ ช่วยเหลืองานกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ และมีความกระตือรือร้นในการทำงาน
5. ความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ เชื่อมั่นในตนเอง และมีความคิดอิสระ กล้ารับผิดชอบ และมีความซื่อสัตย์สุจริต
6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ความคิดและทฤษฎีใหม่ในการแก้ปัญหา และมีการประเมินผลงานของตนเอง และผู้ร่วมงานอยู่เสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 63 - 67) ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนในชั้นประถมศึกษา และคุณลักษณะที่ใช้เป็นเกณฑ์วัดพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้านคือ คาวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ไว้ดังนี้

1. คาวะธรรม คือ การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่
  - 1.1 เคารพทางร่างกาย คือ แสดงความเคารพทุกครั้งที่พบ เคารพเพื่อน เคารพบิดามารดา ก่อนและหลังกลับจากโรงเรียน เคารพผู้ใหญ่ทุกครั้งที่พบ เชื้อพึงในคำกล่าวตักเตือน ไม่แสดงกิริยาท่าทางหยาบคาย มีความเคารพนอบน้อมต่อคนทุกคน
  - 1.2 เคารพทางวาจา คือ การพูดกับเพื่อน ครู พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ และคนอื่นด้วยถ้อยคำไพเราะ มีหางเสียงทุกครั้ง ใช้คำแทนชื่อตนเองที่เหมาะสม ไม่กล่าวถึงบุคคลอื่นในแง่ร้ายสรรเสริญผู้อื่นด้วยความจริงใจ พูดแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่เป็นจริง ไม่กล่าวอ้างโดยไม่ตรงกับความเป็นจริง
  - 1.3 เคารพในความคิดเห็น คือ การตั้งใจฟังครู เพื่อน อภิปราย และทุกครั้งต้องคิดตามด้วยว่าถูกต้องหรือไม่ เชื่อถือได้หรือไม่ ไม่พูดแซงโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่แสดงกิริยามารยาทไม่เหมาะสม ในขณะที่มีการแสดงความคิดเห็น เช่น ทำเสียงดัง พูดขึ้นลอย ๆ และต้องฟังผู้อื่นและคิด

ตามไปด้วยจนจบ จนพิจารณาว่าควรคัดค้านหรือสนับสนุน ถ้าผู้อื่นหรืออภิปรายไม่ตรงกับความคิดเห็นของตนเอง ต้องฟังให้จบ และไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนแสดงความเห็นโต้แย้ง

1.4 เคารพในกฎเกณฑ์ คือ การปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติตามกฎหมายของห้องเรียน กฎของโรงเรียน ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย กฎจรรยา ไม่ลักขโมย เชิญธงชาติในวันสำคัญ ถวายความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมวงศานุวงศ์ ทำตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เว้นการปะทะทำร้ายต่อชีวิตผู้อื่นในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน

1.5 เคารพในสิทธิของผู้อื่น คือ ไม่ทำความรำคาญให้ผู้อื่น ไม่หยิบบของผู้อื่น และไม่ล่วงล้ำสถานที่ของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้สมบัติผู้อื่นเสียหาย เข้าแถวรับการบริการทุกครั้ง ไม่ทำให้ผู้อื่นเจ็บกายและอับอาย ไม่ถือประโยชน์จากสาธารณสมบัติแต่ฝ่ายเดียว และไม่ทำลายสาธารณสมบัติให้เสียหาย

2. สามัคคีธรรม ซึ่งได้แก่

2.1 ร่วมกันทำงาน ทั้งกายและใจ

2.2 มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหมู่คณะ

2.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2.4 รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม

2.5 การรู้จักประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ของส่วนรวม หรือของชาติเป็นที่ตั้ง ได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธีรู้จักการประนีประนอม มีการเสียสละความสุขส่วนตน หรือหมู่คณะเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติ

2.6 ร่วมมือกันในการทำงาน หรือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน โดยมีบุคคลผู้ร่วมงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในการร่วมกันทำงานนี้ จะต้องมีการวางแผนในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกันและทำร่วมกัน เมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจจริงจึงไม่หลีกเลี่ยงหรือทำแบบเอาเปรียบผู้อื่น

สามัคคีธรรมเป็นหลักการอย่างหนึ่งในการปฏิบัติกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มและทฤษฎีการวางแผนปฏิบัติกิจกรรมนั้นทุกครั้ง มีการทำงานด้วยความตั้งใจ รับผิดชอบตามงามที่ได้รับมอบหมายพร้อมทั้งกระทำด้วยความริบเร่ง เพื่อให้ได้งานมากขึ้น พอเหมาะกับเวลาที่มีอยู่

3. ปัญญาธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออก

3.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ คือ การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟัง และปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุมหรือในการทำงานต่าง ๆ และการรู้จักเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี

3.2 เน้นการใช้ปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาทั้งปวง ไม่ใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจปัญหาเสมอไป

3.3 เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้น หรือมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจทุกคนต้องร่วมกันคิด และช่วยกันตัดสินใจ โดยใช้เหตุผล

ในกรณีที่มีปัญหาได้แย้งในหมู่คณะ จะต้องพยายามอภิปรายจนกระทั่งสามารถ ชักจูงให้ทุกคนเห็นคล้อยตามเมื่อเกิดกรณีที่ต่างก็มีเหตุผลที่ดีด้วยกัน และไม่อาจชักจูงให้กลุ่มหันไปทางใดทางหนึ่งได้เท่านั้นจึงจะใช้วิธีการออกเสียง

พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่เป็นตัวบ่งชี้วิถีชีวิตประชาธิปไตย ทั้ง 3 ด้าน อาจกล่าวสรุปได้ว่า

1. ด้านการระบธรรม อันได้แก่

1.1 เคารพและเทอดทูนสถาบันที่สำคัญของประเทศ เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

1.2 เคารพพ่อแม่ ครู ญาติผู้ใหญ่ และเพื่อน ๆ

1.3 มีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ และเหมาะสมแก่กาลเทศะ

1.4 เคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ไม่เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเองโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้ผู้อื่นต้องเสียชื่อเสียง หรือแม้กระทั่งทำให้เจ็บกาย

1.5 เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีการแสดงความคิดเห็น นักเรียนจะฟังอย่างตั้งใจ ไตร่ตรองก่อนตัดสินใจว่าควรเชื่อหรือไม่

1.6 เคารพในกฎระเบียบของสังคม ยึดมั่นขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ

1.7 มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพภายในขอบเขตที่สังคมกำหนด

2. ด้านสามัคคีธรรม อันได้แก่

2.1 การร่วมมือกันทำงานซึ่งต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำ และต้องทำอย่างเต็มใจ และด้วยความตั้งใจให้งานสำเร็จ

2.2 มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทั้งในกลุ่มย่อยและในสังคมส่วนรวม

2.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ถือว่างานส่วนรวมเป็นงานของตน

2.4 มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ทำงาน ที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผล และให้ผลงานที่ดีที่สุดเท่าที่สามารถทำได้

3. ด้านปัญญาธรรม อันได้แก่

3.1 การรู้จักใช้ปัญญาให้เหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินใจทั้งปวง

3.2 เมื่อเกิดมีปัญหาเกิดขึ้น ทุกคนต้องช่วยกันคิด ช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

3.3 ถ้ามีปัญหาโต้แย้งในหมู่คณะ จะพยายามอภิปรายด้วยสติปัญญาให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็นชอบและคล้อยตามจะไม่ใช้วิธียกมือถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ

คุณลักษณะพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่เป็นลักษณะของวิถีชีวิตจะสร้างให้เกิดขึ้นกับบุคคลใด หรือหมู่คณะใดนั้น ผู้สร้างจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสำคัญ 2 ประการ ความหมายแรก คือ ความหมายของประชาธิปไตยและความหมายของสิ่งที่ต้องการจะปลูกฝัง ประการที่สองกระบวนการในการสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

ดังนั้น ครูจึงควรย้าให้นักเรียนทราบว่า นอกจากจะยึดถือเอาประชาธิปไตยเป็นแบบของการปกครองแล้ว ยังจำเป็นจะต้องยึดถือเอาประชาธิปไตยไว้ในฐานะที่เป็นวิถีทางแห่งชีวิตประจำวัน (Democracy as a way of life) อีกด้วย และเมื่อยึดมั่นว่าวิถีชีวิตประชาธิปไตยประกอบด้วยพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่สำคัญ 3 อย่าง คือ คารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม แล้วก็สามารถที่จะขยายวงกว้างออกไปทางด้านการปกครอง การเศรษฐกิจ และสังคมทั่ว ๆ ไป รวมทั้งการศึกษา ซึ่งมีแนวปฏิบัติหรือมีรากฐานที่จะวิวัฒนาการเป็นประชาธิปไตยเสมอ

พฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์

"พฤติกรรม" คือ การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึก เพื่อตอบสนองสิ่งเร้า (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 : 768) พฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ในด้านพฤติกรรมนั้น ๆ จากการที่สังคมเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ การที่จะกำหนดลงไปว่าวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ถูกต้องนั้นเป็นอย่างไร โดยเฉพาะการแสดงออกของเด็กนักเรียนที่มีการแสดงออกของความเป็นประชาธิปไตยไม่ถูกต้อง และไม่เป็นผลดีต่อการประพฤติปฏิบัติในภายหน้า พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ มิได้เกิดจากสัญชาตญาณ สามารถเปลี่ยนแปลงและแก้ไขได้ ถ้าใช้เทคนิคและวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งมีทฤษฎีการเรียนรู้ดังนี้

ทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์เรียนรู้โดยการสังเกตสิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ และเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลของพฤติกรรม ซึ่งความรู้ที่มนุษย์ได้เรียนรู้เหล่านี้ สามารถใช้เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ การที่มนุษย์สังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น และผลของพฤติกรรมนั้นเขาจะสามารถคาดหมายเหตุการณ์อื่นที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น นักเรียนเห็นครูทำโทษนักเรียนที่มาโรงเรียนสาย อิทธิพลสำคัญที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก คือการครอบครัเพื่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคำบอกเล่า ตลอดจนสื่อมวลชนต่าง ๆ จัดว่าเป็นตัวแบบ หรือ ตัวอย่าง (Human Modeling) ที่นักเรียนจะเลียนแบบ ตัวแบบที่เด่นและกระตุ้นความสนใจของเด็กได้ดี จะช่วยให้เด็กเลียนแบบได้ดี ตัวแบบที่สอนผู้อื่นแต่ตัวเองไม่ทำ หรือทำตรงกันข้ามกับการสอน ก็ไม่สามารถสอนให้ผู้อื่นทำตามได้ เด็กบางคนพยายามเขียนตัวหนังสือให้สวยเหมือนครูเพราะรักและเคารพครู เนื่องจากครูเป็นตัวอย่างแบบที่เด่น และสามารถสร้างความสนใจของเด็กได้ดี เด็กวัยรุ่นมักจะยึดตัวบุคคลที่เด่นเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะการแต่งกาย การพูดจาและท่าทาง ครูซึ่งเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเด็กจึงต้องพยายามหลีกเลี่ยงการประพฤติปฏิบัติสิ่งที่ไม่ดี อันเป็นผลที่มีความกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของเด็ก

แบนดูรา (Bandura 1977 : 22 - 29) กล่าวว่า การเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่การกระทำตามที่ผู้อื่นกระทำ จึงควรให้บุคคลได้เห็นตัวอย่างพฤติกรรมแล้วให้บุคคลที่จะพิจารณาเลียนแบบจากแม่แบบ ซึ่งมีแม่แบบจริงและแม่แบบที่เป็นสัญลักษณ์ แม่แบบเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นสิ่งเร้าให้ ผู้เลียนแบบเกิดความสนใจที่จะเลียนแบบ และมีแรงจูงใจที่จะยอมรับลักษณะต่าง ๆ ของแม่แบบพฤติกรรมของมนุษย์ในชีวิตประจำวันจะสังเกตเห็นจากการกระทำและผลที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่นซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสีย คนจึงได้ประโยชน์จากการเรียนรู้วิธีการที่นำมาซึ่งความสำเร็จและวิธีการที่จะก่อให้เกิดความผิดพลาดจากบุคคลอื่นพอ ๆ กับการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การได้เห็นผลจากการกระทำของบุคคลอื่น สามารถทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ เช่นเดียวกันกับการที่บุคคลนั้นได้ลงมือกระทำพฤติกรรมสั้นสูงขึ้น ส่วนการได้เห็นความล้มเหลวจากการกระทำของผู้อื่น ทำให้แนวโน้มในการกระทำพฤติกรรมนั้นลดต่ำลง

ทฤษฎีการเรียนรู้ กฎแห่งความพอใจของ ทรอนไดร์ (Thorndike) (พะยอม ต้นมณี 2526 : 92 - 93) กล่าวว่า

1. ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดี เมื่อมีความพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองออกมา
2. ผู้เรียนสามารถที่จะเปลี่ยนปฏิกิริยาตอบสนองได้เสมอ

3. ผู้เรียนย่อมมีความพยายามที่จะปฏิบัติตามตอบสนองแบบเดียวกับปฏิกิริยาตอบสนองอันเดิมซึ่งได้รับผลดีมาก่อนแล้ว

4. ผู้เรียนมีความต้องการที่จะได้รับรางวัล เมื่อได้ทำปฏิกิริยาตอบสนองที่ถูกต้องออกไป เช่น ได้รับคำชมเชยหรือของรางวัล

5. ถ้ามีแรงจูงใจอยู่ด้วยจะมีการกระทำซ้ำในเหตุการณ์เดิม

ทฤษฎีการเรียนรู้ของครอนบาค (Cronbach) (พะยอม ตันมณี 2526 : 76) กล่าวว่า สภาพการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. สถานการณ์ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนต้องเผชิญ
2. ลักษณะประจำตัวของบุคคล เป็นคุณสมบัติประจำตัวผู้เรียนที่ช่วยให้การเรียนรู้ได้รวดเร็ว ซึ่งได้แก่ ความสามารถทางสมอง เจตคติ ความสนใจและความพร้อม
3. เป้าหมาย คือ สิ่งที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะได้รับจากการเรียนรู้นั้น ๆ
4. การแปลความหมาย คือ การที่ผู้เรียนเพ่งเล็งความสนใจไปยังสถานการณ์แวดล้อมอยู่พิจารณาเกี่ยวโยงไปยังประสบการณ์ที่ผ่านมา แล้วเลือกวิธีการตอบสนองที่คาดว่าจะได้ผลสมตามเป้าหมายที่วางไว้
5. การกระทำเกิดขึ้นภายหลังที่ผู้เรียนได้แปลความหมายของสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ และผู้เรียนเลือกกระทำสิ่งที่คาดว่าจะนำไปสู่เป้าหมายที่สร้างความพอใจให้แก่ตน
6. ผลการปฏิบัติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำ ถ้าผลพฤติกรรมเป็นที่น่าพอใจและบรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวัง ผู้เรียนก็นำพฤติกรรมนั้นไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่มีความคล้ายคลึงกัน
7. ปฏิบัติต่อความล้มเหลว เมื่อผู้เรียนประสบความล้มเหลวในการแสวงหาความพอใจในการมุ่งทิศทางไปสู่เป้าหมายก็จะเริ่มแปลความหมายสถานการณ์ใหม่อีกครั้ง ทดลองแสวงหาพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเกิดความพอใจในที่สุด

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ทางสังคมของแบนดูรา เกิดจากการเรียนรู้ 2 วิธี คือ การเรียนรู้โดยประสบการณ์ตรง และการเรียนรู้จากการเลียนแบบเป็นสำคัญ ซึ่งพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ในสังคมจะต้องให้เทคนิคการนำทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยอันพึงประสงค์

องค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้

การเรียนรู้ของบุคคลนั้นเกิดจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นแก่บุคคลตามความรู้

ความสามารถ ความถนัด และความสนใจ ซึ่งจะเกิดการเรียนรู้สำหรับบุคคลได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้ (พะยอม ตันมณี 2526 : 94 - 95) กล่าวว่า

1. วุฒิภาวะ (Maturity) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติวุฒิภาวะของแต่ละบุคคลจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นขั้น ๆ

2. ความพร้อม (Readiness) เป็นสภาวะของบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ประสบการณ์เดิม และความสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพร้อมจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้ออำนวยให้การสอนทักษะแก่ผู้เรียนได้อย่างรวดเร็วและบังเกิดผลดี

3. การฝึกฝน (Practic) เป็นการกระทำซ้ำในพฤติกรรมนั้น ๆ เพื่อฝึกทักษะใดทักษะหนึ่งให้เกิดความชำนาญ การฝึกฝนเป็นการใช้กับผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว

4. การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นการเพิ่มพลังให้บุคคลกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ซ้ำ อีกการเสริมแรง เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และปฏิกิริยาตอบสนองมากขึ้น การเสริมแรงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ว่า การกระทำใด ๆ ถ้าได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มให้เกิดการกระทำนั้น ๆ อีก

5. การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of learning) เป็นลักษณะการเรียนรู้ครั้งก่อน ๆ มามี ผลการเรียนรู้ในปัจจุบัน

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม อาจไม่ประสบประสิทธิผลตาม ความคาดหวังสืบเนื่องจากสังคมต้นแบบ โดยเฉพาะปัจจุบันสังคมมีความวิกฤต เกิดปัญหาจากสิ่งแวดล้อมของชุมชนในสังคมทั่วประเทศ อย่างไรก็ตามสภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเป็นสิ่งให้เด็กได้เรียนรู้กับชีวิตประจำวัน ทางอ้อม อันเป็นความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นเหตุให้โรงเรียนจะต้องสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนากระบวนการทางปัญญาให้นักเรียนสามารถสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย จนสามารถมีคุณลักษณะในตนเองมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ดี สังคมจะมุ่งให้เด็กได้เรียนรู้และปฏิบัติตามพฤติกรรมของสังคม โดยการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับการกระทำในสภาพแวดล้อมตามพฤติกรรมนิยมของนักจิตวิทยาจะเน้นความสำคัญของสภาพแวดล้อม และปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสภาพแวดล้อมว่ามีอิทธิพลที่เอื้อต่อกัน

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2526 : 127 - 235) กล่าวว่า พฤติกรรมใดก็ตามที่บุคคลแสดงออกแล้วได้รับผลกระทบที่พึงพอใจ บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก หรือทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเกิดเพิ่มขึ้น เนื่องจากผลกระทบหรือการกระทำที่พึงพอใจนั้นได้เปลี่ยนสภาพมาเป็นตัวเสริมแรงบวกของบุคคลนั้น การเสริมแรงทางบวก เช่น การให้คำชมเชย การแสดง

ท่าทางยอมรับการสัมผัส กิจกรรมที่พึงพอใจและบุคคลนั้นจะมีแนวโน้มที่จะระงับ หรือยุติการ แสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ในอนาคตหากไม่ได้รับการเสริมแรง พฤติกรรมนี้เรียกว่าการลงโทษ

การเรียนรู้จากการสังเกต ในชีวิตประจำวันคนเราสามารถเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม การเรียนรู้ตรงเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง เช่น การที่ประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเองและได้รับผลที่เกิดจากการกระทำของตน การเรียนรู้ทางตรงทำให้สูญเสียเวลา และอาจก่อให้เกิดอันตรายได้ในบางพฤติกรรม สำหรับการเรียนรู้ทางอ้อมเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นหรือการเรียนรู้จากตัวแบบ การเรียนรู้จากตัวแบบ ผู้เรียนจะเลียนแบบจากตัวแบบ โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ สภาพแวดล้อมของตัวแบบ คำบอกเล่าเกี่ยวกับตัวแบบ ความมีชื่อเสียงของตัวแบบ ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรือการปฏิบัติตนของตัวแบบ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ 2526 : 22)

ดังนั้น ในการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนจึงควรใช้ทฤษฎีที่มีความหลากหลายมารวมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เงื่อนไข และความจำเป็น หรือเหตุผลของครู อาจารย์ ที่มีความต้องการศึกษาปัญหาของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักความคิดทางการวิจัยและความร่วมมือขององค์กรเป็นสำคัญแทนการทอดทิ้ง หรือการลงโทษทำร้ายนักเรียน

การปรับพฤติกรรมและการสร้างจิตสำนึก

พิทยา ภูสำเนา (2540 : 17) ให้นิยามว่า การปรับพฤติกรรม เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยแก้ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหาให้กลายเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยใช้ หลักการเรียนรู้ และสิ่งที่สำคัญที่สุดใช้ในการปรับพฤติกรรมที่อาศัยหลักการเรียนรู้คือ การใช้การ เสริมแรง สำหรับด้านจิตสำนึกหรือความมีสติสัมปชัญญะที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความตระหนักและ ตั้งใจกระทำในสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นเกิดจากการรู้สึกพอใจตั้งใจที่จะกระทำ ซึ่งเรียกว่าขบวนการทาง จิตใจ (Mental Processes) คือ เมื่อมีการรู้เกิดขึ้นแล้วก็ต้องติดตามมาด้วยความรู้สึกและตั้งใจ หรือจงใจที่กระทำ เพราะฉะนั้นการที่เราจะสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนได้มี ความตระหนักในการมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยอย่างมีแบบแผนนั้น การปฏิบัติเราจะต้อง มีการเสริมแรงให้ในระยะแรกของการปฏิบัติโดยต้องเสริมแรงตอบสนองทุกครั้ง การปฏิบัติของ นักเรียนก็จะมี การตอบสนองเร็วขึ้นและดำเนินการต่อไป เมื่อเด็กมีการประพฤติปฏิบัติเป็นกิจวัตร ก็ควรจะ ต้องมีการเว้นการเสริมแรง หากจะมีการเสริมแรงบ้างครูผู้สอนควรมีการเสริมแรงเป็นระยะ ทั้งนี้เพื่อให้ นักเรียนได้สามารถปรับตนให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงและมีจิตสำนึกว่าการปฏิบัติ ของตนนั้นไม่จำเป็นต้องได้รับการเสริมแรงทุกครั้ง และการที่จะให้นักเรียนได้ประพฤติดนเป็นนิสัย

ต้องใช้เวลา และการกระทำซ้ำ ๆ นอกจากนั้นนักจิตวิทยาได้ให้คำจำกัดความของจิตสำนึก (Conscious) ได้แก่ความรู้สึกตนเอง พฤติกรรมที่สังเกตเห็น นอกจากนี้ยังมีส่วนของอารมณ์ความต้องการ และความปรารถนา ประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากสิ่งแวดล้อม เช่น บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพโดยตรง

เหตุการณ์ในภาวะสังคมปัจจุบัน เกิดภาวะวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ศีลธรรม ประชาชนได้รับข่าวสารทางลบมากกว่าทางบวก เหตุการณ์นี้ทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกว่าตนเป็นเจ้าของประเทศ จึงมีสิทธิในการรู้ การแสดงออกพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้อยู่ที่สังคมที่เป็นในขณะนั้น พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย จะเกิดขึ้นง่ายและต่อเนื่องในสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตย โดยเริ่มต้นที่ครอบครัว โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยเพื่อเป็นการสร้างพฤติกรรมแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนได้เห็นจะทำให้ได้รับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ร่วมกัน แสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามรูปแบบประชาธิปไตย

มนุษย์ทุกคนมีแรงจูงใจที่จะสร้างการดำรงชีวิตเอาชนะอุปสรรคของตนเอง เปลี่ยนพฤติกรรมตนเองได้ เมื่อนักเรียนมีการเสริมแรงกระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจที่จะกระทำ เช่น ในเรื่องการไม่เคารพกฎเกณฑ์ของโรงเรียน ไม่ยอมรับและไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ก็จะต้องสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยการเสริมแรงบวกด้วยการให้กลุ่มนักเรียนช่วยกันรณรงค์ใครประพฤติปฏิบัติได้รับการกล่าวชมเชย และได้รับรางวัลเสมอ ๆ จะทำให้นักเรียนที่มีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ไม่พึงประสงค์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามกฎเกณฑ์และประพฤติปฏิบัติตามพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ดีได้

รูปแบบการปรับพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในโรงเรียน

การพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับนักเรียน องค์กรในโรงเรียนจะต้องสร้างรูปแบบความรู้ให้นักเรียนได้มีการฝึกอบรม และฝึกปฏิบัติการเรียนการสอนในห้อง สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการปลูกจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม พร้อมจะให้เด็กได้เห็นได้พิจารณาและประพฤติปฏิบัติตาม นอกจากนี้การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยตามไปด้วย ซึ่งตรงกับหลักการแนวความคิดทฤษฎีของนักการศึกษา นักจิตวิทยาหลายท่าน พอสรุปได้ดังนี้

รูปแบบของกิน็อท (The Ginott Mode)

กิน็อท (The Ginott) (อ้างอิงมาจาก กรมวิชาการ : 56 - 62) นักจิตวิทยาให้หลักการว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่แสดงต่อเด็กมีผลอย่างยิ่งต่อความรู้สึกนับถือตนเองของเด็ก การ

สื่อสารโดยเน้นที่สถานการณ์จะทำให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสมและถาวร นอกจากนี้ กีนีอายังให้ความสำคัญกับครูว่า ครูเป็นรูปแบบอย่างพฤติกรรมที่ดี การตั้งสมมติฐานให้เด็กจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมไปตามนั้นจริง ๆ การยับยั้งเด็กเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม และการยกย่องก็มีข้อเสียควรใช้ทั้งสองอย่างด้วยความระมัดระวัง ครูที่ดีควรช่วยให้เด็กสร้างความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง และเชื่อในประสบการณ์ของตนเอง นอกจากนี้ กีนีอายังมีความเห็นแตกต่างจากนักการศึกษาจิตวิทยาท่านอื่นด้านการยกย่องชมเชย คือ อันตรายอย่างหนึ่งของคำชมเชยในเชิงตัดสิน คือ คำชมเชยอาจจะถูกใช้เป็นเงื่อนไขได้ง่ายมาก การชมเชยทำให้เด็กมีแนวโน้มจะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก โดยเฉพาะเด็กโตจะขัดขืนไม่ยอมทำตาม เพราะคิดว่าคำชมเชยนั้นเกิดขึ้นเพื่อบังคับให้เขามีพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่ต้องการเท่านั้น สรุปได้ว่า คำยกย่อง ชมเชยจะมีผลช่วยเหลือจิตใจ ให้กำลังใจถ้าไม่ใช้การตัดสินคน ครูใช้เพื่อแสดงให้เห็นว่าครูมองเห็นถึงความพยายามและประทับใจมาก ในขณะที่ปล่อยให้เด็กประเมินตนเอง

รูปแบบของสกินเนอร์ (B.F. Skinner)

สกินเนอร์ (Skinner) (อ้างอิงมาจาก ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2534 : 49) ได้ทดลองทฤษฎีพบว่า พฤติกรรมของมนุษย์สามารถจะปรับให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ โดยการใช้แรงเสริมอย่างมีระบบผลการทดลองถูกนำมาใช้ในวงการศึกษา คือ การปรับพฤติกรรม หลักการปรับพฤติกรรม พฤติกรรมจะถูกปรับโดย ผลที่เกิดขึ้นตามมาอันเป็นผลจากการกระทำของบุคคล การให้แรงเสริม (รางวัล) อย่างมีระบบ สามารถปรับพฤติกรรมนักเรียนให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ พฤติกรรมจะอ่อนลงถ้าไม่ตามด้วยแรงเสริม พฤติกรรมจะอ่อนลงถ้าถูกลงโทษ ในช่วงเริ่มแรกของการเรียนรู้ แรงเสริมอย่างคงที่จะให้ผลดีมาก หลังจากการเรียนรู้ถึงระดับที่ต้องการมันจะอยู่คงที่ และต้องการแรงเสริมเป็นบางครั้งเท่านั้น การปรับพฤติกรรมสามารถนำไปใช้ได้ 2 วิธี คือ ครูสังเกตนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ถ้าครูให้รางวัลเด็กจะมีแนวโน้มที่ทำพฤติกรรมนั้นซ้ำ ครูสังเกตนักเรียนแสดงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ครูไม่ลงโทษ ไม่สนใจแล้วยกย่องคนประพฤติดี เด็กที่แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จะลดพฤติกรรมนั้นลง

ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Gperant Conditioning) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นมาโดยสกินเนอร์ (Skinner) (อ้างอิงมาจาก ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2534 : 51) นักจิตวิทยาอเมริกันมีแนวคิดพื้นฐานบนความเชื่อว่า พฤติกรรมมนุษย์ตกอยู่ใต้การควบคุมของเงื่อนไขการเสริมแรงและเงื่อนไขการลงโทษ พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลพวงมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปเนื่องมาจากผลกรรม (Consequences) ที่

เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น ผลกรรมมี 2 ประเภทคือ ผลกรรมที่เป็นตัวเสริมแรง (Reinforcer) และผลกรรมที่เป็นตัวลงโทษ (Punisher)

การเสริมแรง (Reinforcement) คือการทำให้พฤติกรรมใด ๆ ของอินทรีย์เพิ่มขึ้น อันเป็นผลเนื่องมาจากการได้รับผลกรรมภายหลังแสดงพฤติกรรมนั้น การเสริมแรงแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) และเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement)

การเสริมแรงทางบวก คือ การเพิ่มความถี่ของพฤติกรรม อันเป็นผลเนื่องมาจากการให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งภายหลังพฤติกรรมนั้น เช่น นักเรียนทำการบ้านเสร็จ จะได้เล่นกับเพื่อน

วิธีเสริมแรงแบ่งออกเป็น 2 วิธี

1. เสริมแรงทุกครั้ง เป็นการเสริมแรงที่มีผลทำให้พฤติกรรมเกิดขึ้นคงที่ และสม่ำเสมอ
2. การเสริมแรงเป็นครั้งคราว เป็นการเสริมแรงตามจำนวนครั้ง หรือระยะเวลาการเสริมแรงเป็นครั้งคราว ไม่มีแบบแผนแน่นอน บางครั้งได้รับการเสริมแรง บางครั้งก็ไม่ได้รับ

การเสริมแรงทางลบ คือ การเพิ่มความถี่ของพฤติกรรม อันเป็นผลเนื่องมาจากการแสดงพฤติกรรมนั้น แล้วสามารถถอดถอนสิ่งเร้าที่ไม่พึงปรารถนา เช่น การข้ามถนนที่ทางม้าลาย เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกปรับนอกจากนี้การปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขผลการกระทำเพื่อปรุงแต่งพฤติกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการมี 3 ลักษณะคือ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2534 : 234)

1. การเพิ่มหรือคงพฤติกรรมเดิมที่เหมาะสมเอาไว้จะใช้เทคนิค หรือการเสริมแรงทางบวก เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงพอใจ การทำสัญญาเงื่อนไข และการเสริมแรงทางลบ
2. การเสริมพฤติกรรมใหม่คือ การปลูกฝังพฤติกรรมใหม่ให้การเสริมแรงพฤติกรรมที่คาดว่าจะนำไปสู่พฤติกรรมที่ต้องการ โดยใช้การเสริมแรงทางบวก เช่น การฝึกเด็กชื้อายเป็นเด็กกล้าก็ควรได้รับคำชมเชย

3. การลดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา สามารถทำได้โดยใช้การลงโทษทางลบ

จากทฤษฎีของนักการศึกษาจิตวิทยาหลายท่านดังกล่าวมานั้น จะมีรูปแบบและลักษณะแตกต่างกันไป รูปแบบการปรับพฤติกรรมนั้นมุ่งที่ให้ความสำคัญต่อนักเรียน เน้นการวิเคราะห์พฤติกรรมให้โอกาสเด็กได้ฝึกวินัยด้วยตนเอง ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย การที่จะพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกให้เด็กนักเรียน ต้องมีการเสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อให้เกิดความสมดุลแก่เด็กในปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสถานะของนักเรียน

บทบาทของโรงเรียนที่มีการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

โรงเรียนมีบทบาทสำคัญที่จะส่งเสริมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้บัญญัติหน้าที่ของประชาชนชาวไทยไว้ใน มาตรา 66 ว่า บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มาตราที่ 81 ให้รัฐต้องจัดการศึกษา ส่งเสริมความรู้และปลูกฝังพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 7 ซึ่งได้กล่าวว่า “กระบวนการเรียนรู้” ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษา ส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ โดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ทุกวิชา

นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในด้านการปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน กำหนดว่า “ปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับทุกประเภท โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต” โดยมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษา รวมทั้งการประพฤติปฏิบัติของครู อาจารย์ ตามรูปแบบการดำเนินการตามวิถีประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอน และการฝึกฝนตามแบบประชาธิปไตย หรือกระบวนการกลุ่มซึ่งมุ่งสร้างและปลูกฝังคุณธรรม 3 ประการคือ ความเป็นผู้มีคารวะธรรม ความเป็นผู้มีสามัคคีธรรม และความเป็นผู้มีปัญญาธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 4 - 5)

โรงเรียนในฐานะที่เป็นสถานที่ให้ความรู้จะต้องสร้างองค์ความคิดของจิตสำนึกหล่อหลอมชีวิตจิตใจของนักเรียนให้เกิดการฝึกปฏิบัติ เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้านคือ ด้านคารวะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม บรรลุถึง

ตัว นักเรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งความคิดดังกล่าวได้มีความสอดคล้องกับความคิดของ วาสนา แสงคำ (2542 : 46) ดังนี้

1. ส่งสอนอบรมนักเรียนให้เกิดความเจริญงอกงามทุกด้าน และเกิดความตระหนักในสิทธิหน้าที่ของแต่ละบุคคล
2. เสริมสร้างคุณภาพของนักเรียน ด้านความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อในวิถีแห่งปัญญา
3. ส่งสอนอบรมให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถ เกี่ยวกับการใช้กระบวนการแบบกลุ่ม ในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ
4. เน้นให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของการกำหนดนโยบาย หรือพฤติกรรมของสังคม โดยใช้เสียงส่วนใหญ่ เสียงส่วนน้อย
5. ส่งสอนอบรมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการจัดตั้ง การดำรงรักษา การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนนักเรียน ครูจึงควรมีหลักในการปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตย สร้างรากฐานที่ดีให้แก่เด็ก ความคิดนี้สอดคล้องกับความคิดของ วาสนา แสงคำ (2542 : 46 - 47) ดังนี้

1. มีความรู้ในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ และมีวิธีการในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้เกิดในตัวนักเรียน โดยมีนักเรียนเกิดความสนุกสนานและเต็มใจที่จะปฏิบัติ
2. มีพฤติกรรมหรือลักษณะที่เป็นประชาธิปไตย เพื่อเป็นแม่แบบที่ดีของเด็ก คือ
  - 2.1 เคารพกฎหมายหรือกฎบังคับของโรงเรียน มีสิทธิเสรีภาพภายในขอบเขตไม่ล่วงละเมิดสิทธิผู้อื่น
  - 2.2 สนใจเข้าร่วมพิจารณาปัญหาต่าง ๆ อย่างรอบคอบและมีเหตุผล
  - 2.3 ประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
  - 2.4 ขวนขวายหาความรู้อยู่เสมอ
  - 2.5 มีใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
  - 2.6 สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
  - 2.7 รู้จักประนีประนอมและแก้ปัญหอย่างสันติสุข

3. สร้างสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน เข้าใจถึงธรรมชาติและความต้องการของนักเรียน ให้ความเป็นอันเองกับนักเรียน รับฟังปัญหาและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วยความเห็นใจ

4. จัดบรรยากาศของห้องเรียนที่เป็นประชาธิปไตย เพื่อให้นักเรียนเกิดความไว้วางใจกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ชักถามปัญหา หรือแสดงการโต้แย้ง

5. ใช้วิธีการสอนแบบประชาธิปไตยในการสอนหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นวิชาใดก็ตาม วิธีการสอนแบบประชาธิปไตยคือ การให้เสรีภาพในห้องเรียน ให้เข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นของกระบวนการประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป ให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย ครูจะต้องนำเอาวิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้ เพื่อฝึกให้นักเรียน รู้จักค้นคว้าความรู้ตนเอง รู้จักการวิจารณ์ การอภิปราย การแสดงความคิดเห็น การรู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีการแบ่งหน้าที่กันทำ มีความรับผิดชอบร่วมกัน เปิดโอกาสให้ซักถามเมื่อมีข้อสงสัย

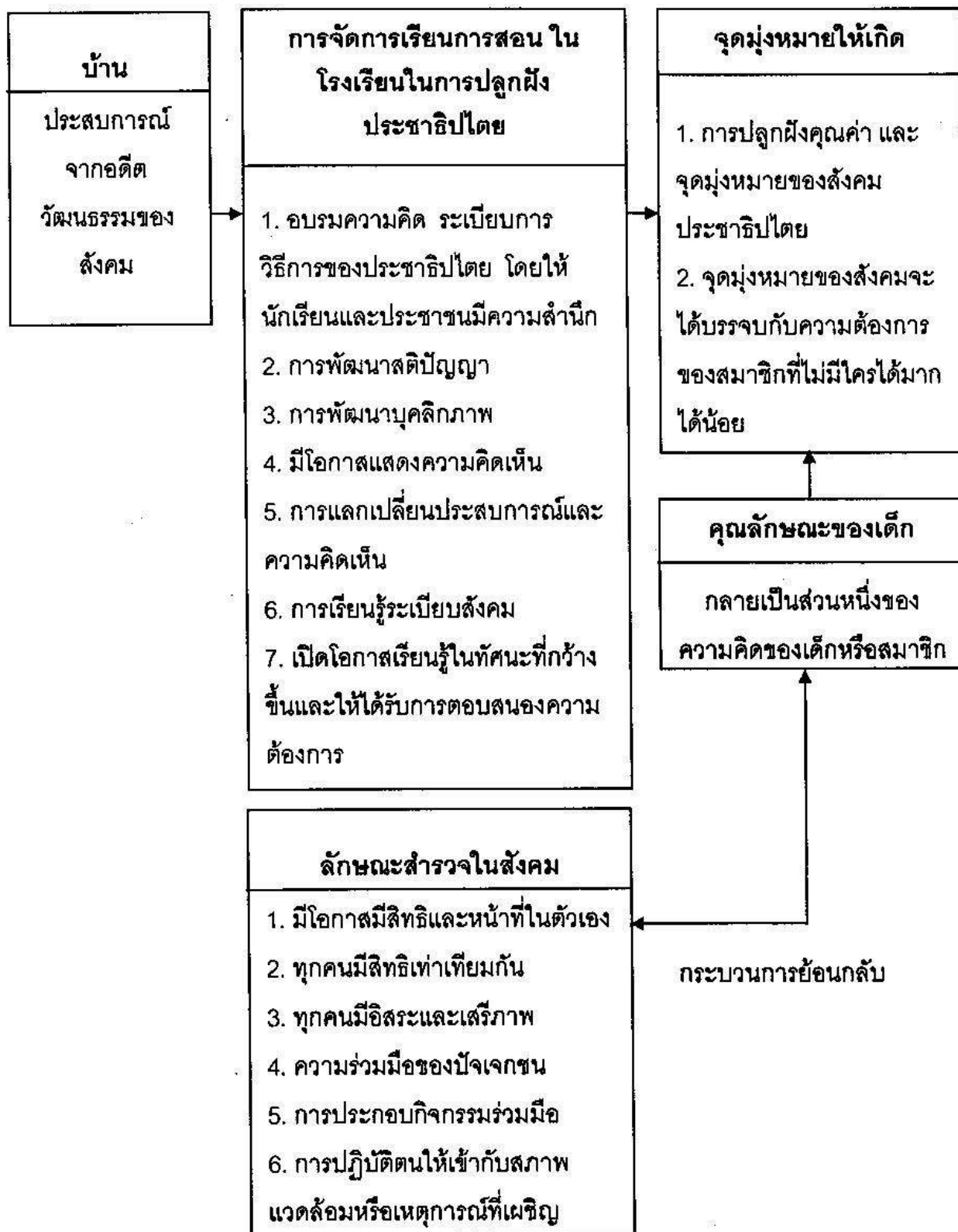
6. นำเอาเหตุการณ์ในปัจจุบันที่เป็นปัญหามาสนทนากับนักเรียน เพื่อฝึกนักเรียนในเรื่องการวิเคราะห์วิจารณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล

7. ส่งเสริมระเบียบวินัยของโรงเรียน เพราะระเบียบวินัยเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญต่อสังคมประชาธิปไตย สมาชิกของสังคมต้องรู้จักควบคุมตนเอง การฝึกในลักษณะนี้ย่อมทำให้เด็กเกิดความคุ้นเคยที่จะเป็นผู้มีระเบียบวินัยต่อตนเองและส่วนรวม

8. ส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยให้เด็กวางระเบียบของตนเองของห้องเรียนโดยครูไม่ต้องบังคับ ซึ่งจะเป็นการฝึกความเป็นประชาธิปไตยต่อหมู่คณะต่อไป

การปลูกฝังพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมให้บังเกิดแก่นักเรียนนั้น จะสอนกันแต่เพียงภาคทฤษฎีในชั้นเรียนไม่ได้ ต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งทางบ้านและทางโรงเรียน และควรทำพร้อมกันทุกจุดทุกด้าน ทุกเวลา และสถานที่ โดยนักเรียนได้ฝึกจากการปฏิบัติด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ มีครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำปรึกษา

จอห์น ดิวอี้ (Dewey) (อ้างอิงมาจาก กรมวิชาการ 2535 : 33) ได้เสนอแนวคิดในการปลูกฝังประชาธิปไตยว่าการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ในโรงเรียนมีผลมาจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากบ้าน โรงเรียน ช่วยเสริมต่อจนผู้เรียนมีวิถีประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ ดังแสดงใน แผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 การปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของจอห์น ดิวอี้

ที่มา : กรมวิชาการ 2525 : 33

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ควรเริ่มจากการที่เด็กได้เรียนรู้จากครอบครัว พฤติกรรมของผู้ใหญ่จะเป็นตัวอย่างที่ดีที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมประชาธิปไตย เมื่อโตเข้าโรงเรียนจะต้องเสริมต่อโดยให้การศึกษา ทั้งการเรียนการสอนโดยตรง ในด้านเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการ การปกครอง กฎระเบียบต่าง ๆ และผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ทั้งที่เป็นรูปแบบและไม่มีรูปแบบ

การเสริมสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ในโรงเรียนให้แก่เด็ก คงมีไม่เพียงพอ แค่สอนให้นักเรียนรู้ว่า จิตสำนึกประชาธิปไตยคืออะไร แต่ควรปลูกฝังให้เกิดในวิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียนในชีวิตประจำวัน โดยใช้หลักการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นธรรมชาติ จึงจะสามารถหล่อหลอมกล่อมเกลาให้นักเรียนมีจิตวิญญาณของความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และการเสริมสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เกิดในโรงเรียน ควรทำพร้อมกันทุกจุดทุกด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนหรือส่วนประกอบสำคัญ ให้เป็นรูปแบบการสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านค่านิยม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) ไว้ดังนี้

การสร้างความตระหนักแก่ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง

ในทางจิตวิทยาความตระหนัก (Awareness) เป็นความสำนึก ความรู้ตัว เป็นความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เขาผู้นั้นประสบ ความตระหนักจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า หรือรับสัมผัสจากสิ่งเร้า แล้วจะเกิดการรับรู้ (Perceptions) ขึ้น เมื่อเกิดการรับรู้แล้วก็จะเกิดความเข้าใจสิ่งเร้านั้น และนำไปสู่การเรียนรู้เป็นขั้นต่อไป เมื่อบุคคลเกิดความรู้แล้ว ก็จะมีผลนำไปสู่ความตระหนักในที่สุด และทั้งความรู้ ความตระหนักที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ๆ ต่อไป

เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทในการปลูกฝังพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้แก่เด็กนักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เป็นกำลังสำคัญในการปกครองคุ้มครองประเทศชาติ รวมทั้งการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในระบอบการปกครองยอมรับ และเคารพในกฎระเบียบ และกฎหมายที่สังคมกำหนดขึ้น เพื่อความสงบสุขของสังคม ซึ่งกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย เป็นจุดสุดยอดของพฤติกรรมที่เราต้องการเกิดขึ้นในเยาวชน ซึ่งแนวความคิดนี้ตรงกับ วชิร สุวรรณ (2541 : 191) ที่เสนอแนวคิดโดยสรุปว่า โรงเรียนเป็นสถานที่ที่สำคัญที่สุด ที่จะฝึกอบรมพลเมืองที่อายุน้อย

ให้สอดคล้องกับระบอบการปกครองของประเทศ และในการจัดการเรียนการสอนจะต้องสอนให้เยาวชนตระหนักในการแสวงหาความรู้ เป็นผู้รู้จักสิทธิและหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจะต้องรักษาระเบียบประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม เพื่อสร้างความเจริญเป็นปึกแผ่นและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชาชนภายในประเทศให้มีวิถีชีวิตประชาธิปไตย และบุคลิกภาพประชาธิปไตย เพื่อช่วยสนับสนุนกระบวนการประชาธิปไตย จนกระทั่งมีวัฒนธรรมวิถีประชาธิปไตยเกิดขึ้นและ สมัย บัณฑิต (2540 : 18) ได้มีความคิดเห็นที่แตกต่างไปว่าประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจะต้องมีระบบการศึกษาที่เป็นประชาธิปไตย ครูและผู้บริหารการศึกษาอยู่ในฐานะที่จะต้องรับผิดชอบในการช่วยสร้างระบบสังคมประชาธิปไตย โดยมีการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมโรงเรียนสามารถอำนวยความสะดวกให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระเบียบทางสังคม (Social order) ดังกล่าวแล้วว่า เมื่อเราต้องการสังคมความเป็นอยู่และการปกครองแบบประชาธิปไตย ก็จะต้องจัดการอบรมในโรงเรียนเป็นแบบอย่างให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ทัศนคติ และลักษณะนิสัยตามที่ต้องการได้ โดย ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองจะต้องร่วมมือกัน

ในการสร้างความตระหนักให้ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนเห็นความสำคัญ และความจำเป็นของการมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการะวรรณ ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม กระทำโดยการชี้ให้เห็นถึงปัญหาการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยังไม่สมบูรณ์อยู่ในขณะนี้ เป็นเพราะทุกคนมีพฤติกรรมอัตตาธิปไตยไม่คำนึงถึงหน้าที่และความรับผิดชอบ ขาดจิตสำนึกในเรื่องการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้แต่นักเรียนประถมศึกษาซึ่งกำลังอยู่ในวัยสร้างลักษณะนิสัย สร้างบุคลิกภาพก็ยังมีลักษณะนิสัยที่คิดเพื่อตนเอง ทำเพื่อตนเอง เห็นแก่ตัว จึงดีจึงเด่น ถ้ายังปล่อยให้เด็กนักเรียนมีพฤติกรรมดังกล่าวติดตัวไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ก็จะเป็นคนไม่สุภาพขาดวินัยในตนเอง ไม่มีสำนึกในสิทธิและเสรีภาพสร้างปัญหาให้แก่สังคม ทำให้สังคมเดือนร้อนวุ่นวายขาดระเบียบ

ในฐานะที่โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความรู้ความสามารถ รู้จักคิด วิเคราะห์และแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ จึงต้องเป็นแหล่งปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตใจและพฤติกรรมที่ดีออกไปเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ ออกไปสู่สังคมให้ได้ โดยการประสานความร่วมมือกันระหว่างครูและผู้ปกครอง ทำการพัฒนาให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยทั้ง 3 ด้านคือ ด้านการะวรรณ ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหามากโดยเฉพาะนักเรียนประถม จำเป็นต้องรีบดำเนินการพัฒนาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สำหรับการเคารพทางกายและทางวาจา นักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) ได้รับการพัฒนามาจากทางบ้านค่อนข้างดีแล้ว ผู้วิจัยจึงเลือก

ที่จะพัฒนาด้านการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือ การเคารพทางความคิด การเคารพในกฎเกณฑ์ และการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ซึ่งพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้านนี้ จะช่วยให้นักเรียนรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยเหตุผล รวมทั้งการยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม ไม่ล่วงละเมิดในสิทธิของผู้อื่น เพราะพฤติกรรมเหล่านี้จะส่งผลให้สังคมภายในครอบครัวในโรงเรียน และบ้านเมืองมีสันติภาพและสันติสุข อันจะนำไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งต่อไป

เมื่อผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเกิดความสำนึกและเข้าใจในปัญหานี้ ก็จะเกิดความตระหนัก เห็นคุณค่าความสำคัญและความจำเป็นของการมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยดังกล่าวแล้ว เมื่อเกิดความตระหนัก และยอมรับในคุณค่า และความสำคัญก็พร้อมที่จะร่วมมือกันมีส่วนในการสร้างและพัฒนาลักษณะนิสัยและพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของเยาวชนในชาติให้มีพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย มีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ด้วยการที่ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนด้วยความเต็มใจ

ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน (Modelling)

ตามรูปแบบของกิน็อท (The Ginott Model) เฮม กิน็อท (Haim Ginott) (อ้างอิงมาจากกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ 2542 : 56 - 62) เชื่อว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่แสดงต่อเด็กมีผลอย่างยิ่งต่อความรู้สึกนับถือตนเองของเด็ก พ่อแม่ควรแสดงให้เด็กเห็นว่ายังรักเด็กอยู่ถึงแม้จะไม่ยอมรับพฤติกรรมของเขา และครูต้องเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีให้เด็ก

จากแนวคิดของกิน็อท แสดงให้เห็นว่าพ่อแม่และครูเป็นผู้มีบทบาทและมีอำนาจมากที่สุดที่จะนำให้เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้นการที่จะสร้างให้เด็กมีพฤติกรรมอย่างไร ต้องอาศัยการแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ใกล้ชิดมาตั้งแต่เยาว์วัย เด็กจะพัฒนาการบังคับตนเองได้โดยได้รับการแนะนำอย่างดีในวัยเด็ก ให้เขาเข้าในบทบาทของสังคม และจากการดูแลเลียนแบบอย่างที่ดีปฏิบัติกันจะทำให้เด็กสามารถตระหนักถึงความจำเป็นในการทำตามสังคมและความเป็นพลเมืองดี เป็นวิถีทางชีวิต ซึ่งจะพัฒนาอย่างดีที่สุดในระยะเริ่มแรกของชีวิต บิดา มารดา ครู ผู้ใหญ่อื่น ๆ ที่เด็กมีความรักและผูกพัน จะนำไปสู่การทำตามหรือเลียนแบบ

ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ใช้แนวทางการปลูกฝังการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ประสานความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ซึ่งตระหนักในความจำเป็นและความสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมสำนึกประชาธิปไตยแล้ว โดยการจัดประชุมผู้ปกครองทุกภาคเรียน และเน้นให้ผู้ปกครองตระหนักในการสอนให้ลูกรู้จักพัฒนาตนเอง ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ทำอะไรด้วยตนเอง โดยมีพ่อแม่เป็นผู้เคียงข้างและเป็น

แบบอย่างที่ดี ให้ความรักและความมั่นใจแก่เด็ก ส่วนครูอาจารย์ก็ต้องตระหนักว่าตนเป็นบุคคลที่ให้ความรู้ ให้เด็กเรียนรู้จากการกระทำของเด็กเอง เมื่อเด็กทำผิดครูพึงเหตุผล ความคิด ความรู้สึก เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากความผิดพลาด ครูให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางให้นักเรียน และที่สำคัญต้องประพฤติปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างหรือต้นแบบที่ดีให้แก่ศิษย์ เมื่อแนวทางการเป็นต้นแบบที่ดีของพ่อแม่ประสานต่อกับครู นักเรียนก็จะได้รับพฤติกรรมของต้นแบบที่ตนรักและศรัทธามาประพฤติปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตเป็นการสร้างคุณภาพที่ดีให้แก่บุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมและประเทศชาติ ซึ่งการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบ ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของแบนดูรา (Bandura) เป็นทฤษฎีที่ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวความคิดในการวิจัยครั้งนี้ ทฤษฎีนี้แนวคิดที่สำคัญดังนี้ (Bandura 1977 : 10 - 29)

การเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากที่บุคคลสังเกตพฤติกรรมต้นแบบแล้ว สามารถเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบ หรือแสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ ได้จากความน่าเชื่อถือ ความมีชื่อเสียงของต้นแบบ จึงควรได้เก็บตัวอย่างพฤติกรรมแล้วให้พิจารณาเลียนแบบจากการกระทำที่ผู้อื่นกระทำ และเมื่อบุคคลได้เห็นต้นแบบจะสามารถรับรู้สัญลักษณ์ของการกระทำนั้น สัญลักษณ์เหล่านี้จะชี้นำให้แสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม

แบนดูรา (Bandura 1977 : 14 - 45) กล่าวถึงอิทธิพลของแม่แบบที่มีต่อผู้สังเกต ดังนี้

1. การสร้างพฤติกรรมใหม่ เมื่อผู้สังเกตได้เห็นการกระทำที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อนของแม่แบบ ผู้สังเกตจะรวบรวมรูปแบบของการกระทำใหม่นี้ในรูปของสัญลักษณ์ และถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมใหม่
2. การสร้างกฎเกณฑ์หรือหลักการใหม่ จะเกิดขึ้นในสภาพการณ์ที่ผู้สังเกตเห็นการกระทำของแม่แบบในลักษณะต่าง ๆ เช่น การเข้าแถวรอรับบริการไม่แย่งชิงกัน การเคารพในการตัดสินใจของกลุ่ม เป็นต้น จากนั้นผู้สังเกตจะทดสอบการกระทำของตัวแบบในลักษณะของตัวแปรในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ประกอบกับการกระทำของตัวแบบมาพัฒนาเป็นความคิดหรือพฤติกรรมใหม่ขึ้นมา

สรุปได้ว่าการใช้ต้นแบบจะช่วยให้ผู้สังเกต หรือผู้เลียนแบบเกิดพฤติกรรมที่ไม่เคยเกิดมาก่อน

แบนดูรา (Bandura 1977 : 117 - 121) ได้สรุปเกี่ยวกับการเห็นผลตอบแทนที่ตัวแบบได้รับไว้ว่า ในชีวิตประจำวันจะสังเกตเห็นการกระทำ และผลที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสีย คนจึงได้ประโยชน์จากการเรียนรู้วิธีการที่นำมาซึ่งสำเร็จ และวิธีการที่จะก่อให้เกิดความผิดพลาดจากบุคคลอื่น พอ ๆ กับการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การได้เห็นผล

จากการกระทำของบุคคลอื่น สามารถทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ เช่นเดียวกับการที่บุคคลนั้นได้ลงมือกระทำพฤติกรรมนั้นด้วยตนเอง การได้เห็นความสำเร็จจากการกระทำของบุคคลอื่น ทำให้แนวโน้มในการกระทำพฤติกรรมนั้นลดต่ำลง ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาทำการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการระดม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียน โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกุล) ในครั้งนี้

จากเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมที่สำคัญที่โรงเรียนจะต้องหารูปแบบ และกำหนดแนวทางการปลูกฝังให้กับนักเรียน โดยเฉพาะพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน และพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่เกิดจากการเรียนรู้มีได้เกิดจากสัญชาตญาณ สามารถเปลี่ยนแปลงและแก้ไขได้ ถ้าใช้เทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมซึ่ง แบนดูรา (Bandura 1977 : 22 - 29) กล่าวว่า การเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากการกระทำตามแบบที่ผู้อื่นกระทำ จึงควรให้บุคคลเห็นตัวอย่างของพฤติกรรมที่พึงประสงค์แล้วให้บุคคลพิจารณาเลียนแบบ ซึ่งเทคนิคของการใช้ต้นแบบ เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนได้

จากการศึกษาผลของการใช้ต้นแบบของ กันยา ประสงค์เจริญ (2533 : 31 - 32) สุนีย์ ชินศักดิ์ชัย (2525 : 30 - 35) ศศิธร บรรลือสินธุ์ (2530 : 46) และ ศิริศักดิ์ ไหมคำม (2543 : 78) พบว่า มีผลการศึกษาที่สอดคล้องกันคือ การใช้ต้นแบบสามารถทำให้นักเรียนเลียนแบบและเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ ดังนั้นถ้าโรงเรียนจะทำหน้าที่อบรมให้ความรู้และสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เกิดแก่ผู้เรียน โดยมีผู้บริหารและครูเป็นต้นแบบ และใช้ขั้นตอนการจัดสภาพแวดล้อม ปรับสถานที่ และจัดกิจกรรมทั้งนอกและในหลักสูตร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนทั้ง 3 ด้านคือ ด้านการระดม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม

ด้านการระดม คือ การเคารพซึ่งกันและกันถือว่าทุกคนมีส่วนดีและมีคุณประโยชน์ต่อหมู่คณะ การรวมกลุ่มกันจึงต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นโดยตรง ไม่ดูถูกเหยียดหยามสติปัญญา และการกระทำที่เหมาะสมของผู้อื่น

ด้านสามัคคีธรรม คือ การร่วมมือร่วมใจกันประสานงานกัน และแบ่งงานกันในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความรู้ความสามารถ และสภาพของตน ทำงานในส่วนที่รับผิดชอบของตนเองอย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีไมตรีต่อกัน ถือว่าทุกคนเป็นส่วนที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้านปัญญาธรรม คือ ความเชื่อในวิถีทางแห่งปัญญานั้นคือ มีเหตุผลในการคิด การอยู่ร่วมกัน การเกี่ยวข้องกับสิ่งใด ๆ ทำงานด้วยความรอบคอบ มีแผนงานที่ดี มีสติใช้วิจารณญาณในการทำงานต่าง ๆ

การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

ในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่มุ่งเน้นการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เกิดแก่นักเรียน การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยอย่างรวดเร็วและง่ายขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524 : 7) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ที่ช่วยสร้างเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย ได้แก่ การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน การจัดห้องเรียนและการเสริมบุคลิกภาพของครู ซึ่งแยกกล่าวได้ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย เนื่องจากการจัดการศึกษาแผนใหม่เป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยประสบการณ์ เพื่อผู้เรียนมีประสบการณ์ที่ต่อเนื่องและการเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้เรียนได้จากการจัดสภาพแวดล้อมด้วยเนื้อหาสาระ สื่ออุปกรณ์ และองค์การทางสังคมในโรงเรียนให้สัมพันธ์กับองค์การภายนอก บรรยากาศการเรียนการสอนเน้นการมีส่วนร่วมและหลากหลายรูปแบบการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรวมประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเข้าด้วยกัน ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสสร้างเสริมและตระหนักในความรับผิดชอบ มีสำนึกสำนึก และมีความสามารถในการตัดสินใจ ระบบการจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม เช่น สภาพของชุมชน สภาพภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ อาชีพ ฯลฯ ต้องจัดให้มีการประสานสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตร และความต้องการของผู้เรียน บรรยากาศในการเรียนรู้ต้องอบอุ่นอิสระในการเลือก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกล่าวถึง วิธีการที่จะสร้างให้บุคคลในชาติมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย เพื่อสร้างให้นักเรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้จักขั้นตอนการคิดแก้ปัญหา โดยกำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหมวด "ชีวิตที่สงบสุข" ว่าให้นักเรียนมีอิสระในการคิด และพร้อมที่จะยอมรับความคิดของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ในหมวด "คุณสมบัติที่ต้องการเน้น" ระบุว่าให้นักเรียนทำงาน

ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ และผู้ตามที่ดี และในหมวด "สมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ" ระบุไว้ว่าให้นักเรียนเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังนั้นในการจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนประชาธิปไตยควรปฏิบัติดังนี้

1.1 ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทำกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปของคณะกรรมการนักเรียน เพื่อเปิดโอกาสและสนับสนุนให้นักเรียนได้ฝึกทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา

1.2 ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องของการทำงานร่วมกัน การคิด การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักคิดริเริ่ม และยอมรับกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ทางกลุ่มร่วมกันกำหนดไว้

1.3 จัดสภาพแวดล้อมที่ฝึกให้นักเรียนมีการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย เช่น การตีเส้นแบ่งครึ่งบันได เพื่อให้นักเรียนเดินชิดขวา จัดช่องทางให้นักเรียนเข้าแถวรับอาหาร ชื่อของสหกรณ์ การเข้าแถวส่งงาน และการใช้บริการห้องต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ห้องสื่อ ห้องคอมพิวเตอร์ ด้วยความเป็นระเบียบ ตามกฎของข้อตกลงของแต่ละห้อง เช่น เข้าห้องสมุด ต้องเงียบ อ่านหนังสือแล้วต้องเก็บเข้าที่ เป็นต้น

1.4 จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้ร่มรื่น สะอาด มีระเบียบ เป็นสัดส่วน และให้นักเรียนมีส่วนรับผิดชอบ เช่น จัดเวรให้ดูแลรดน้ำสวนหย่อม จัดป้ายนิเทศเผยแพร่กิจกรรม และจัดเก็บรองเท้าเข้าชั้นวางรองเท้าให้เรียบร้อย

2. การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน เนื่องจากพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนไม่ว่าระดับชั้นใดก็ตาม ต้องอาศัยการปลูกฝังและการส่งเสริมจากกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียนเป็นหลัก ดังนั้นบทบาทสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย จึงขึ้นอยู่กับบุคคล 2 กลุ่มคือ กลุ่มครูประจำชั้นซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบนักเรียนแต่ละชั้นและกลุ่มครูผู้สอน ซึ่งมีหน้าที่จัดการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และเป็นการฝึกกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยไปพร้อมกันครูจำเป็นต้องจัดห้องเรียนให้เอื้อสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

2.1 การจัดที่นั่ง การจัดที่นั่งเพื่อฝึกให้นักเรียนได้รู้จัดทำงานตามกระบวนการจิตสำนึกประชาธิปไตย ควรจัดให้นั่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5 - 8 คน โดยมีการเลือกประธานกลุ่ม หมุนเวียนกันไปเป็นรายวัน รายอาทิตย์ หรือรายเดือนตามความเหมาะสม การจัดเด็กนั่งเป็นกลุ่มจะทำให้เด็กเกิดความสะดวกในการทำงาน การประชุมวางแผนงานการค้นคว้า

2.2 บรรยากาศในห้องเรียน นักเรียนมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวโดยให้นักเรียนควบคุมกันเอง ตามข้อตกลงของห้องเรียน มีครูเป็นที่ปรึกษาและให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนเกิดปัญหาในการเรียนและการปกครอง และต้องเป็นกันเอง

2.3 การจัดกลุ่มในห้องเรียน กลุ่มนักเรียนแต่ละกลุ่มที่แบ่งไว้ในห้องเรียน ควรมีการเปลี่ยนแปลงเป็นช่วงเวลา เพื่อให้ นักเรียนมีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อนในห้องเรียนอย่างทั่วถึง แต่เมื่ออยู่ในกลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีความผูกพัน และมีหน้าที่รับผิดชอบภายในกลุ่มของตน ไม่ก้าวก่ายไปถึงกลุ่มอื่น แต่ก็ไม่ได้สิทธิในการที่ติดต่อกับกลุ่มอื่น หรือให้บริการตามความเหมาะสม

2.4 การเปลี่ยนครูหรือเปลี่ยนวิชาที่เรียน ครูที่เข้าไปสอนในแต่ละห้องควรคำนึงถึงข้อตกลงของนักเรียนและของการปกครองในแต่ละห้อง โดยไม่ควรเปลี่ยนแปลงข้อตกลงหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการปกครองในห้องเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีอิสระในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองชั้นเรียน

2.5 การปกครองตนเองของนักเรียน ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกลุ่มย่อยในห้องเรียน ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการปกครองตนเองไปในตัว ครูจึงควรคอยสอดส่องดูแลการจัดกิจกรรมของนักเรียนตามความเหมาะสม และควรปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับระบบกลุ่มของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญเรื่องระบบกลุ่มของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญเรื่องระบบกลุ่มและปฏิบัติตามอย่างครู

2.6 ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และใช้วิธีการฝึกฝนพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน โดยการบูรณาการให้สอดคล้องกับทุกกลุ่มประสบการณ์

3. บุคลิกภาพของครู เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเอื้อต่อการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ครูมีบทบาทเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด ควรปฏิบัติดังนี้

3.1 ต้องสอนให้เด็กคิดโดยการใช้คำถามเป็นสื่อมากที่สุด โดยลักษณะคำถามต้องกระตุ้นให้เด็กคิดและได้ตอบด้วยเหตุผล

3.2 ครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรมให้นักเรียนในขณะที่นักเรียนเป็นผู้แสดงบทบาท ทั้งในฐานะผู้ปฏิบัติโดยการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และประสานงานให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกมากที่สุด

3.3 ครูจะต้องมีความยุติธรรม ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเองกับนักเรียน ยอมรับความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน มีความมั่นคงทางอารมณ์อดทน และมีความรักเด็กอย่างจริงใจ

นอกจากนี้ ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนนักเรียน ครูจึงควรมีหลักในการปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตย สร้างรากฐานที่ดีให้แก่เด็ก ความคิดนี้สอดคล้องกับความคิดของวาสนา แสงคำ (2542 : 46 – 47)

1. มีความรู้ในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ และมีวิธีการในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้เกิดในตัวนักเรียน โดยมีนักเรียนเกิดความสนุกสนานและเต็มใจที่จะปฏิบัติ

2. มีพฤติกรรมหรือลักษณะที่เป็นประชาธิปไตย เพื่อเป็นแม่แบบที่ดีของเด็ก คือ

2.1 เคารพกฎหมายหรือกฎบังคับของโรงเรียน มีสิทธิเสรีภาพภายในขอบเขต ไม่ล่วงละเมิดสิทธิผู้อื่น

2.2 สนใจเข้าร่วมพิจารณาปัญหาต่าง ๆ อย่างรอบคอบและมีเหตุผล

2.3 ประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

2.4 ขวนขวายหาความรู้อยู่เสมอ

2.5 มีใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

2.6 สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

2.7 รู้จักประนีประนอมและแก้ปัญหอย่างสันติสุข

3. สร้างสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน เข้าใจถึงธรรมชาติและความต้องการของนักเรียน ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน รับฟังปัญหาและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วยความเห็นใจ

4. จัดบรรยากาศของห้องเรียนที่เป็นประชาธิปไตย เพื่อให้นักเรียนเกิดความไว้วางใจ กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ชักถามปัญหา หรือแสดงการโต้แย้ง

5. ใช้วิธีการสอนแบบประชาธิปไตยในการสอนหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นวิชาใดก็ตาม วิธีการสอนแบบประชาธิปไตย คือ การใช้เสรีภาพในห้องเรียน ให้เข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นของกระบวนการประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป ให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย ครูจะต้องนำเอาวิธีการสอนใหม่ๆ มาใช้ เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าความรู้ตนเอง รู้จักการวิจารณ์ การอภิปราย การแสดงความคิดเห็น การรู้จักทำงาน ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีการแบ่งหน้าที่กันทำ มีความรับผิดชอบร่วมกัน เปิดโอกาสให้ซักถามเมื่อมีข้อสงสัย

6. นำเอาเหตุการณ์ในปัจจุบันที่เป็นปัญหามาสนทนากับนักเรียน เพื่อฝึกนักเรียนในเรื่องการวิเคราะห์วิจารณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล

7. ส่งเสริมระเบียบวินัยของโรงเรียน เพราะระเบียบวินัยเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญต่อสังคมประชาธิปไตย สมาชิกของสังคมต้องรู้จักควบคุมตนเอง การฝึกในลักษณะนี้ย่อมทำให้เด็กเกิดความคุ้นเคยที่จะเป็นผู้มีระเบียบวินัยต่อตนเองและส่วนรวม

8. ส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยให้เด็กวางระเบียบของตนเองของห้องเรียนโดยครูไม่ต้องบังคับ ซึ่งจะเป็นการฝึกความเป็นประชาธิปไตยต่อหมู่คณะต่อไป

การปลูกฝังพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการระบอบธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมให้บังเกิดแก่นักเรียนนั้น จะสอนกันแต่เพียงภาคทฤษฎีในชั้นเรียนไม่ได้ ต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งทางบ้านและทางโรงเรียน และควรทำพร้อมกันทุกจุดทุกด้าน ทุกเวลา และสถานที่ โดยนักเรียนได้ฝึกจากการปฏิบัติด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ มีครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำปรึกษา

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2543 : 107 – 110) ได้เสนอการสร้างบรรยากาศที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ที่ดีในโรงเรียนดังนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู ทั้งในบรรยากาศในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ครูจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พบ ชักถาม หรือวางตัวเป็นมิตรกับนักเรียน สำหรับนอกชั้นเรียนนั้นผู้บริหารควรจัดสถานที่ที่จะให้ครูกับนักเรียนได้พบกัน เช่น มีห้องให้นักเรียนและครูพบกันง่ายและเปิดโอกาสให้พบได้ตลอดเวลาที่เราให้มี (open door policy)

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน ผู้บริหารควรจัดอำนวยความสะดวกที่เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานร่วมกัน เป็นการสร้างบรรยากาศของสังคมที่เป็นกันเองระหว่างนักเรียนด้วยกัน

นอกจากนี้ครอบครัวก็เป็นสถาบันที่มีบทบาทมากที่สุดในการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยแก่เด็ก การอบรม เลี้ยงดู ต้องสร้างบรรยากาศแห่งความรัก ความเข้าใจ ความอบอุ่น รู้จักเหตุผลและการปฏิสัมพันธ์ที่ดี จะช่วยพัฒนาความรู้สึกตระหนักในคุณค่า เกิดความรักภาคภูมิใจในตนเองและรักผู้อื่น เข้าใจและเห็นใจผู้อื่นไม่กระทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ซึ่งเป็นการพัฒนาตัวตน (Self) และการเป็นตัวของตัวเอง เป็นการสร้างคุณลักษณะพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา รวมทั้งการขัดเกลาพฤติกรรมประการหนึ่ง ในวัยต้นควรให้แรงจูงใจจากภายนอก โดยการประพฤติกรรมเป็นแบบอย่างของพ่อแม่ การชี้แนะให้เห็นแบบอย่างที่ดีของคนในชุมชน หรือข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ จากโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้เด็ก ให้กระบวนการทางปัญญาพิจารณาเสริมสร้างค่านิยมที่ชัดเจนมากขึ้น เมื่อเด็กเติบโตขึ้นเข้าเรียนในโรงเรียนก็มีการสานต่อ สร้างเสริมและพัฒนาพฤติกรรม โดยครูและชุมชน การที่ผู้ปกครองและโรงเรียนร่วมมือกันช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมและนำนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย เช่น พิธีการทางศาสนา การเลือกตั้งต่าง ๆ ในชุมชน การรณรงค์ให้ผู้ปกครองและประชาชนไปใช้สิทธิ จะเป็นการปลูกฝังความรู้ ความคิด และ

ประสบการณ์ที่ดีให้แก่นักเรียน การสร้างความตระหนักให้นักเรียนประพัตินเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชนและสังคม เช่น การเชื้อเพื่อ ช่วยเหลือผู้อื่น การบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชน รวมทั้งการไม่ทะเลาะวิวาทกันในที่สาธารณะ ก็เป็นการสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้แก่เรียนทั้งชั้น

ดังนั้น การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย จึงเปรียบเสมือนการสร้างบรรยากาศจำลองในเวทีประชาธิปไตย ให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับนักเรียนได้อย่างเต็มเปี่ยม

การสร้างความตระหนักให้นักเรียน

เมื่อผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของพฤติกรรมประชาธิปไตย เต็มใจประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน ได้สังเกตและเลียนแบบ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมให้แก่เรียน ทั้งการเรียนการสอนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ตลอดจนการช่วยกันกระตุ้นและปลูกฝังพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและความสำคัญของพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน ซึ่งการกระทำดังกล่าวตรงตามทฤษฎีการพิจารณาและส่งเสริมค่านิยมของหลุยส์ แรทส์ และคณะ (Ruths Louis E. Hammin Merrill and Simon Sydney 1966 อ้างอิงมาจาก วชิร ชูธรรม 2538 : 2 - 4) ที่กล่าว "บุคคลจะประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งใด ก็ต่อเมื่อได้เห็นคุณค่าของสิ่งว่าดีงาม ถูกต้อง ควรแก่การยึดถือ" ซึ่งมีกระบวนการ ดังนี้

การเลือก	ขั้นที่ 1	สำรวจทางเลือก
	ขั้นที่ 2	พิจารณาผลที่เกิดจากแต่ละทางเลือก
	ขั้นที่ 3	ตัดสินใจเลือกโดยเสรี
การนิยมชอบซึ่ง	ขั้นที่ 4	มีความสุข + ภูมิใจ
	ขั้นที่ 5	เต็มใจประกาศยืนยันให้เป็นที่รับรู้
การปฏิบัติ	ขั้นที่ 6	แสดงค่านิยม
	ขั้นที่ 7	ปฏิบัติซ้ำ ๆ ให้เป็นกิจนิสัย

ในการสร้างความตระหนักให้แก่เรียน โดยทฤษฎีการพิจารณาและส่งเสริมค่านิยมให้แก่เรียน คือ การให้นักเรียนได้สำรวจความคิด ความเชื่อ ความต้องการของตนเองว่านักเรียนมีพฤติกรรมเช่นใดในขณะนี้ และนักเรียนคิดว่าพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติอยู่นั้น

เหมาะสมถูกต้อง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นหรือไม่อย่างไร ดีหรือไม่ดี ถ้าดีควรปฏิบัติต่อไปหรือไม่ ถ้าไม่ดีนักเรียนจะปรับปรุงแก้ไขตนเองอย่างไร นักเรียนจะเลือกการดำเนินชีวิตตามค่านิยมของตนเองด้วยความเต็มใจและมีความสุข เพราะได้คิดพิจารณาและค้นพบแล้ว รวมทั้งการได้สังเกตเห็นพฤติกรรมที่ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ซึ่งเป็นบุคคลที่ตนเคารพปฏิบัติอยู่เป็นประจำ การได้รับความรู้ การฝึกอบรม และการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในและนอกห้องเรียน นักเรียนก็จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามไปด้วย ซึ่งตรงกับความคิดของจิตวิทยาหลายท่านดังนี้

รูปแบบของสกินเนอร์ (The Skinner Model)

สกินเนอร์ (B.F.Skinner) (อ้างอิงมาจาก กองวิจัยทางการศึกษา 2542 : 41 - 43) ซึ่งเป็นผู้นำคนสำคัญคนหนึ่งของกลุ่มพฤติกรรมนิยม เขาเชื่อว่าการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนองจะทำให้สามารถปรับพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการได้ สกินเนอร์ได้ทดลองทฤษฎีของเขากับกลุ่มทดลองซึ่งเป็นทั้งสัตว์และเด็กทารก ซึ่งรวมทั้งลูกสาวของเขาด้วย ผลการทดลองของเขาได้ถูกนำไปใช้ในวงการศึกษาอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมและกระตุ้นพฤติกรรมนักเรียน ซึ่งมีชื่อว่า การปรับพฤติกรรม (Behavior Modification)

หลักการ

1. พฤติกรรมจะถูกปรับโดยผลที่เกิดขึ้นตามมา อันเป็นผลจากการกระทำของบุคคล
2. การให้แรงเสริม (รางวัล) อย่างมีระบบ สามารถปรับพฤติกรรมนักเรียนให้เป็นไปใน

ทิศทางที่ต้องการได้

3. พฤติกรรมจะอ่อนลง ถ้าไม่ตามด้วยแรงเสริม
4. พฤติกรรมจะอ่อนลง ถ้าถูกลงโทษ
5. ในช่วงเริ่มแรกของการเรียนรู้ แรงเสริมอย่างคงที่จะให้ผลดีมาก
6. หลังจากการเรียนรู้ถึงระดับที่ต้องการ มันจะอยู่คงที่ และต้องการแรงเสริมเป็นบาง

โอกาสเท่านั้น

7. การปรับพฤติกรรม สามารถนำไปใช้ได้ 2 วิธี คือ

7.1 ครูสังเกตนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ถ้าครูให้รางวัล เด็กจะมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมนั้นซ้ำ

7.2 ครูสังเกตนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ครูไม่ลงโทษ ครูแสดงความไม่พอใจแล้วยกย่องคนที่ประพฤติดีเด็กที่แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จะลดพฤติกรรมนั้นลง

8. การปรับพฤติกรรมสามารถใช้แรงเสริมหลายวิธี เช่น การใช้คำพูด แสดงสีหน้า ท่าทางการใช้เครื่องหมายหรือรูปดาว การให้พักผอน การให้เล่นกับเพื่อน การให้รางวัล หรือ ประกาศเกียรติคุณ

สกินเนอร์ คัดค้านการใช้วิธีลงโทษเพื่อยุติพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เขากล่าวว่า การลงโทษอาจจะให้ผลในการยุติพฤติกรรมเร็วกว่าการเสริมแรงในทางบวก แต่จะให้ผลร้ายตามมานั้น คือการลงโทษจะไปทำร้ายความรู้สึกของนักเรียน เด็กอาจจะโกรธ ต้องการแก้แค้น หรือมีจะนั้นจะแสดงอาการถอยหนี หลบเลี่ยง และทำให้การเรียนรู้วิชาไม่ได้ผล สกินเนอร์เสนอแนะว่า ครูควรใช้การลงโทษให้น้อยที่สุด เด็กอาจถูกลงโทษโดยวิธีการที่ไม่รุนแรง เฉพาะในกรณีที่ครูได้ตกลงกับนักเรียนแล้ว หากนักเรียนฝ่าฝืน นักเรียนจะเป็นผู้เลือกการถูกลงโทษด้วยตนเอง

ตัวอย่างการใช้กระบวนการปรับพฤติกรรมในห้องเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกุล) ตามรูปแบบของสกินเนอร์

1. การใช้กฎ – เมินเฉย – ยกย่อง (RIP – Rules – Ignore – Praise) ครูกับเด็กสร้างกฎร่วมกันเพื่อสร้างความตระหนัก และเห็นความสำคัญในเรื่องต่อไปนี้

1.1 การเคารพในสิทธิของผู้มาก่อน กลัง เคารพในความเป็นเจ้าของ สิ่งของ เครื่องใช้ และต้องรู้จักขออนุญาตเมื่อล่วงล้ำเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่น

1.2 การแสดงความเคารพแก่บุคคลที่อาวุโสกว่า

1.3 ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด

1.4 การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น แล้วคิดใคร่ครวญด้วยวิจารณญาณ การปฏิบัติ ต่างกันตามระดับชั้น และข้อตกลงของแต่ละกลุ่ม ครูจะต้องรักษากฎ ถ้านักเรียนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ครูจะใช้วิธีการให้แรงเสริมโดยการยกย่อง ให้รางวัล ให้เกียรติบัตร ถ้าใครไม่ปฏิบัติตาม ครูจะแสดงอาการไม่พอใจและพยายามยกย่อง ชมเชยผู้ปฏิบัติตาม เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของผู้ไม่รักษากฎระเบียบของกลุ่ม ให้เกิดความตื่นตัวและละเลยพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้เข้ากับกฎกติกาที่กลุ่มร่วมกันตั้งขึ้นได้

2. การใช้กฎ – รางวัล - ลงโทษ (RRP – Rules Reward – punishment) วิธีการนี้จะเริ่มการตั้งกฎ เน้นการให้รางวัล แต่จะไม่เมินเฉยต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ การตั้งกฎจะใช้วิธีเดียวกับวิธีการที่หนึ่ง คือ พยายามให้มีน้อยที่สุด เด็กที่ปฏิบัติตามกฎจะได้รับรางวัลจากครูในหลายรูปแบบ อาจจะได้เป็นรายบุคคลหรือทั้งห้อง เด็กที่ไม่ปฏิบัติตามจะต้องถูกลงโทษตามกฎหมายที่ตกลงไว้ โดยที่เด็กเลือกลงโทษตัวเอง หรือคณะกรรมการห้องร่วมกันประชุมพิจารณาโทษ ทั้งนี้ ครูจะไม่เป็นผู้ลงโทษด้วยตนเอง

แนวคิดในการปรับพฤติกรรมในห้องเรียนตามรูปแบบของสกินเนอร์นี้ หากมีการเสริมแรงหรือกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจที่จะกระทำ ก็จะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตยได้ดีทางหนึ่ง

ดังนั้น การนำรูปแบบของสกินเนอร์มาใช้ในโรงเรียนวัดไพร (ถาวรพรหมานุกูล) จึงต้องใช้วิธีการสอนแบบประชาธิปไตยในการสอนหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นการสอนวิธีใดก็ตาม คือ การให้เสรีภาพในห้องเรียน โดยครูกระตุ้นให้เด็กเกิดความตระหนักในความจำเป็นของกระบวนการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขให้นักเรียนมีความเข้าใจค่านิยมที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตน และการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย ครูต้องนำเอาวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ มาใช้ เช่น การสอนแบบ 4 MAT การสอนแบบแก้ปัญหา การสอนแบบทดลอง การสอนแบบวิทยาศาสตร์ รู้จักการวิจารณ์ การอภิปราย การแสดงความคิดเห็น การทำงานกันเป็นหมู่คณะ และแบ่งหน้าที่กันทำ มีการรับผิดชอบร่วมกัน โดยครูใช้หลักดังนี้

1. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมภายในและภายนอกชั้นเรียนเพื่อสร้างนิสัยให้เด็กเห็นความสำคัญของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
2. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ โดยการฝึกให้นักเรียนเกิดความสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่เพื่อผลสำเร็จของงาน
3. ส่งเสริมให้นักเรียนมีเสรีภาพในการเลือกวิธีการเรียน และบทเรียนในขอบเขตของหลักสูตร โดยให้นักเรียนใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการเรียนตามความถนัด และความสามารถของตนแทนที่จะเรียนตามที่ครูกำหนด เพื่อฝึกเสรีภาพในการคิด
4. ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ และความประพฤติที่ได้รับการปรับเปลี่ยนจากโรงเรียนไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอจนเป็นกิจนิสัย เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีกับทางบ้านและชุมชน
5. ส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย เช่น การเคารพในสิทธิของผู้อื่น เช่น ผู้มาก่อนต้องได้ใช้บริการก่อน การไม่หยิบข้าวของเครื่องใช้ของผู้อื่นไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของเสียก่อน และการไม่ส่งเสียงดังรบกวนสมาธิของผู้อื่น
6. ส่งเสริมให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน เพราะวินัยเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อสังคมประชาธิปไตย สมาชิกที่ดีต้องรู้จักควบคุมตัวเอง การฝึกในลักษณะนี้ย่อมทำให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคย เป็นผู้มีระเบียบวินัยต่อตนเองและส่วนรวม
7. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยนักเรียนจะต้องวางระเบียบของตนเองของห้องเรียนโดยไม่ต้องบังคับ ซึ่งจะเป็นการฝึกประชาธิปไตยต่อหมู่คณะต่อไป

การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีทำงานร่วมกัน จะเป็นการฝึกลักษณะนิสัยที่แสดงถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนได้ เมื่อนักเรียนเกิดความตระหนักในคุณค่า และความสำคัญของพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย นักเรียนก็จะประพฤติปฏิบัติเป็นประจำจนเป็นวิถีชีวิตด้วยความเต็มใจ

การจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย มีความเข้าใจในพื้นฐานหลักการประชาธิปไตย ควรใช้กิจกรรมและวิธีการหลาย ๆ วิธีเพื่อสร้างเสริมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมดังกล่าว

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 5 - 6) ได้เสนอจุดเน้นเกี่ยวกับการฝึกให้นักเรียนมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านวิถีประชาธิปไตยของนักเรียน ประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เน้นให้ครูผู้สอนทุกคนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มในทุกกลุ่มประสบการณ์ เพื่อปลูกฝังการทำงานเป็นกลุ่ม การยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตลอดจนการใช้มติเพื่อหาข้อตกลง ซึ่งจะสอดคล้องกันทั้งหลักสูตรประถมศึกษา ผลที่ได้รับคือ นักเรียนจะได้ทั้งความรู้ตามเนื้อหาวิชา และเกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตย ตามคุณลักษณะที่ต้องการเน้น 3 ประการ คือ ด้านการระบอบธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม เช่น การเข้าแถวส่งงาน การยอมรับข้อตกลงของกลุ่มและการเคารพกฎกติกาของห้องเรียน และการตัดสินใจด้วยเหตุผล

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกห้องเรียนหรือในโรงเรียน เมื่อโรงเรียนได้พิจารณาเห็นว่านักเรียนได้รับการฝึกฝนเรื่องวิถีชีวิตประชาธิปไตยในห้องเรียน จนมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ต้องการเน้นพอสมควรแล้ว โรงเรียนจึงจัดกิจกรรมเพื่อฝึกฝนในเรื่องระบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนต่อไป นั่นคือ การฝึกกระบวนการในการทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการวางแผนการทำงาน ต้องมีส่วนร่วมในการทำงานทุกขั้นตอน เมื่อมีปัญหาในการทำงานเกิดขึ้นต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน ฝึกการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ไม่เล่น ไม่เสี่ยงดังรบกวนขณะที่ผู้อื่นกำลังเรียน และไม่ทำให้สมบัติของส่วนรวมเสียหาย ฯลฯ

โรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป ได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นปกติอยู่แล้ว เช่น กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมทำความสะอาดสถานที่ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมตรวจสุขภาพ ฯลฯ โรงเรียนสามารถอาศัยกิจกรรมดังกล่าวเหล่านั้น เป็นสื่อในการฝึกฝน

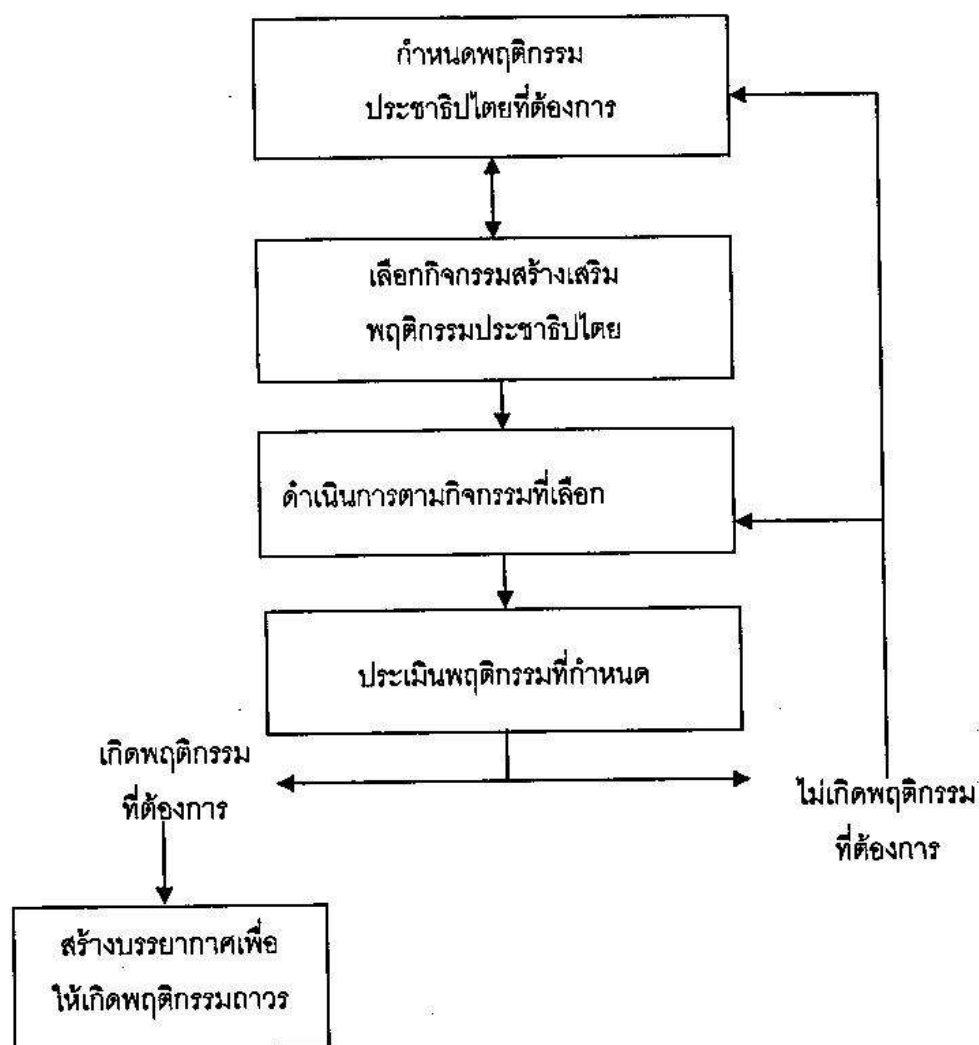

นักเรียนในเรื่องระบบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดีหรือคณะครู และนักเรียนจะร่วมกันคิดร่วมกันจัดกิจกรรมขึ้นมาใหม่ก็ได้ แต่การดำเนินงานตามกิจกรรมทั้งหมดต้องดำเนินการและครูที่ปรึกษา กิจกรรมเหล่านี้ต้องอาศัยนักเรียนที่จะมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก คณะกรรมการจึงต้องดำเนินงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ วางแผนในการทำงาน ดำเนินงานร่วมกัน และประเมินผลการทำงานร่วมกัน เพื่อฝึกให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย และประพฤติปฏิบัติ สม่่าเสมอเป็นประจำจนเป็นวิถีชีวิต

เพื่อให้การสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตย และระบบประชาธิปไตยเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว โรงเรียนจึงต้องสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในโรงเรียนด้วย เมื่อการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินไปตามแนวทางประชาธิปไตย บรรยากาศในโรงเรียนรวมถึงการประพฤติปฏิบัติของครูเป็นไปในทิศทางประชาธิปไตย ก็จะช่วยสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนได้ง่ายขึ้น

นอกจากนี้กรมสามัญศึกษา (2536 : 37 - 38) ได้กล่าวถึง การกำหนดนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดดำเนินการสร้างเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยมีลำดับขั้นตอนแสดงในแผนภูมิที่ 3 ดังนี้

ขั้นตอนการสร้างเสริมประชาธิปไตย

แผนภูมิที่ 3 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

ที่มา : กอบกุล ดิษฐรัมย์ 2543 : 27

จากแผนภูมิดังกล่าว อธิบายขั้นตอนได้ ดังนี้

1. กำหนดพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัญหาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยผู้บริหาร ครูและนักเรียนร่วมกันแล้วแต่กรณี เพื่อให้ได้ข้อมูลชัดเจนว่าพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ยังจำเป็นต้องสร้างเสริมหรือปรับแก้ไข โดยพิจารณาจากพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่กำหนด

2. เลือกกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ต้องการ ผู้บริหาร ครู หรือนักเรียนร่วมกันเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพและจำเป็นในโรงเรียน และเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้สำเร็จได้ บางกรณีที่เป็นนโยบายและจำเป็นต้องปฏิบัติ โรงเรียนสามารถเลือกกิจกรรมก่อนแล้วสอดแทรกวัตถุประสงค์พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยเข้าไปในวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ

3. ดำเนินการตามกิจกรรมที่เลือก ผู้เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติหรือจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยการใช้กิจกรรมต่างเป็นสื่อ เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม การสาธิต การอภิปราย หรือการทดลอง ฯลฯ โดยการให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมจิตใจ เพื่อให้เกิดการตระหนักเห็นคุณค่ามีจิตสำนึกและอุดมการณ์ทางประชาธิปไตย

4. ประเมินพฤติกรรมที่กำหนด เพื่อพิจารณาว่าพฤติกรรมที่สร้างเสริมนั้นเกิดขึ้นหรือไม่ เพียงใด ควรปรับปรุงแก้ไขในขั้นตอนใด เช่น สังเกต พฤติกรรมว่าเกิดตามจุดประสงค์หรือไม่ ถ้ายังไม่เกิดตามจุดประสงค์ก็ต้องกลับไปจัดกิจกรรมใหม่

5. สร้างบรรยากาศเพื่อให้เกิดพฤติกรรมถาวร เมื่อพบว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นไปตามเป้าหมายแล้วต้องกำหนดมาตรการต่าง ๆ เช่น ครูทำเป็นตัวอย่าง ออกเป็นระเบียบของโรงเรียน จัดบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมโรงเรียน เป็นต้น

การสร้างเสริมประชาธิปไตยดังกล่าวนี้ โรงเรียนควรถือเป็นหลักในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านการจัดองค์การบริหาร การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมนักเรียน และการจัดสภาพแวดล้อม หรือบรรยากาศในโรงเรียน ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีบุคลากรแต่ละฝ่ายหรือหลายฝ่ายเกี่ยวข้องด้วย แตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี

ทศนา แคมมณี (2522 : 29 – 30) ได้เสนอแนะวิธีการเสริมสร้างวิถีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน โดยได้ทดลองฝึกประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมที่สามารถใช้สอดแทรกในการสอน

1.1 การจัดกิจกรรมกลุ่มในการเรียน โดยให้ผู้เรียนผลัดกันรับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ เช่น ผลัดกันเป็นผู้นำและผู้ตาม

1.2 การจัดกลุ่มอภิปราย ชักถาม แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ

1.3 การฝึกให้ผู้เรียนตัดสินใจอย่างรอบคอบเป็นกลาง โดยครูตั้งปัญหาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจ

1.4 การจัดกิจกรรมโต้วาที เพื่อฝึกการรับฟัง การใช้เหตุผล การโต้ตอบ

1.5 การฝึกเขียน และวิจารณ์คำโฆษณา คำชี้แจง และบทความต่าง ๆ

1.6 ฝึกการยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตน

1.7 การจัดประกวดบทความเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองที่พึงปฏิบัติ

1.8 การจัดทำสมุดภาพในเรื่องต่าง ๆ ที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย เช่น สมุดภาพเกี่ยวกับสุภาสิต คำคมต่าง ๆ ที่เตือนใจ สมุดภาพบุคคลตัวอย่าง เป็นต้น

1.9 การจัดปายนิเทศ โดยให้ผู้เรียนรับผิดชอบในการทำงานนี้เป็นกลุ่ม เพื่อเป็นการฝึกการทำงานร่วมกัน และเพื่อสร้างเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน

1.10 การจัดการสัมภาษณ์ผู้ประพุดิตี ให้การยกย่องและให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น ฯลฯ

2. กิจกรรมพิเศษ

2.1 การจัดเล่นเกมต่าง ๆ เพื่อฝึกให้รู้จักแพ้ รู้จักชนะ

2.2 การมอบหมายให้รับผิดชอบงานโรงเรียน เช่น ทำความสะอาดห้อง ดูแลสวนดอกไม้ เลี้ยงสัตว์ ดูแลนักเรียนข้ามถนน เป็นต้น

2.3 การจัดคณะกรรมการนักเรียน สภานักเรียน ให้ฝึกการทำงานโดยฟังความคิดเห็น ผู้อื่น

2.4 การจัดกลุ่มอภิปรายเพื่อตั้งกฎเกณฑ์การรักษากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น การจัดเวรการวางระเบียบปฏิบัติของห้อง ฯลฯ

2.5 การจัดการเล่นละคร เพื่อแสดงในงานต่าง ๆ เป็นการฝึกการทำงานช่วยกันเป็นหมู่

2.6 การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญของโรงเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม และรับผิดชอบ เช่น งานปีใหม่ วันกีฬา งานประจำปีของโรงเรียน งานวันเด็ก เป็นต้น

2.7 การจัดให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน

2.8 การจัดกิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี กิจกรรมผู้นำเพื่อบริประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อฝึกตนเองให้ทำงานเพื่อส่วนรวม

2.9 การเข้าค่ายพักแรม เพื่อฝึกการอยู่และทำงานร่วมกัน

2.10 การส่งเสริมกิจกรรมอบรม ชุมชน สมาคมต่าง ๆ ที่มีลักษณะของการรวมกลุ่มในทางที่ดี เป็นประโยชน์ เช่น กลุ่มอาสาสมัครท้องถิ่น เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนปัจจุบันนี้มุ่งเน้นให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาและนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ การจัดกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยกระบวนการประชาธิปไตยมาเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรม การจัดกิจกรรมทุกชั้นตอนจะ

เสริมสร้างคุณลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยโดยตรงไว้ในเนื้อหาวิชา และทางอ้อมโดยสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนทุกรายวิชาเป็นกลุ่ม เคารพกฎ กติกา มีวินัย แก้ปัญหาด้านสติปัญญาการรู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่น การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รู้จักใช้เสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็น การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล การใช้ความคิดใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา และการเคารพกติกาของสังคม การพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการระดม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน โดยการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่ม จะช่วยให้นักเรียนนำพฤติกรรมที่ได้รับการฝึกฝนจากการจัดกิจกรรม ทั้งในและนอกห้องเรียนไปพัฒนาตนเอง และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข

การเสริมแรง

การเสริมแรง เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นเมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการระดม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม แล้วเพื่อให้พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยนั้นคงอยู่ทั้ง 3 ด้าน รวมทั้งเป็นการให้กำลังใจแก่นักเรียนที่ตระหนักในความสำคัญ และความจำเป็นของการมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ทั้ง 3 ด้าน แล้วปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอัตราประชาธิปไตยของตนมาเป็นพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติต่อไปด้วยความภาคภูมิใจ และกระตุ้นให้นักเรียนคนอื่น ๆ ทำตามด้วย เพราะการที่มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมใดออกมาจะต้องเกิดจากความต้องการเป็นแรงยั่วให้เกิดพฤติกรรมนั้น ซึ่งความคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจของ มาสโลว์ (Maslow Hierarchical Theory of Motivation) Maslow (1970 : 47 อ้างใน Richard M. Ryckmen 1985 : 392 – 394) กล่าวว่า "ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ประกอบด้วย ความต้องการทางร่างกาย ความปลอดภัย ความเป็นเจ้าของความรัก และการได้รับการยกย่อง"

ตามแนวคิดจิตวิทยามนุษย์นิยม (Humanistic Theory) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้กันมากในการพัฒนามนุษย์ โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์มีความดีและมีคุณค่าต่อการยอมรับ มีความต้องการมุ่งไปสู่สัจการแห่งตน ถ้าสิ่งแวดล้อมของเขาดีพอหรือเอื้ออำนวย แรงจูงใจของมนุษย์และกระบวนการพัฒนามุ่งไปสู่สัจการแห่งตน ส่วนใหญ่เป็นลำดับขั้นซึ่งได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานเพื่อเกิดความอิสระในการเติมเต็มในลำดับขั้นต่อไป โดยทฤษฎีแรงจูงใจที่เป็นไปตามลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ได้แสดงลำดับขั้นความต้องการไว้ดังนี้ (วัชร ธรรม 2541 : 194)

ลักษณะของคนที่พัฒนาเป็นขั้น ๆ เริ่มตั้งแต่

ขั้นที่ 1 ด้านร่างกาย ยังมีความต้องการด้านการเจริญเติบโต ต้องการเงิน แสวงหาเพศ คือมีความต้องการตั้งแต่เกิด

ขั้นที่ 2 ด้านความมั่นคงปลอดภัย ยังใกล้เคียงกับขั้นที่ 1 ยังไม่ถึงขั้นจิตใจ แต่จะอยู่ในลักษณะที่ต้องการให้พ่อแม่อยู่ข้าง ๆ รู้สึกถึงปลอดภัย

ขั้นที่ 3 ความรักและความห่วงกันและกัน เมื่อขั้นที่ 1 กับ 2 เต็มแล้ว คนจะต้องการความรัก ความเมตตา การให้ การเสียสละ ความจริงใจ ความเข้มแข็ง ความมีพลัง

ขั้นที่ 4 ความมีเกียรติและให้การยอมรับนับถือกันและกัน เมื่อคนได้รับความรัก ความเมตตา เรารักเขา เขารักเรา เมื่อเรารักเต็มไปด้วยรัก เราจะแสวงหาคำดีศรีคือ จะมีศักยภาพในความสำเร็จ มีความริเริ่ม เชื่อใจคน ให้ความไว้วางใจ รู้จักพึ่งตนเอง เป็นตัวของตัวเอง ตัวในที่นี้ก็คือ ศักดิ์ศรีนั่นเอง

ขั้นที่ 5 ค่านิยมของความเป็นมนุษย์ เป็นค่านิยมสูงสุดของตนเอง เป็นความต้องการสูงสุดของคน

เมื่อมนุษย์สามารถสนองความต้องการของตนเองในขั้นต่ำสุด ซึ่งเป็นความต้องการด้านเสรี ได้แก่ อาหาร เพศ เงิน แล้วก็จะขยับสู่ความต้องการปลอดภัยในขั้นที่ 2 ขั้นความต้องการขั้นที่ 1 และ 2 เป็นความต้องการปัจจัยเบื้องต้นที่จำเป็นเพื่อการมีชีวิตอยู่

เมื่อได้รับรักเต็มแล้วในขั้นที่ 3 ความต้องการศักดิ์ศรีและเกียรติ ในขั้นที่ 4 ก็จะเป็นตัวเร่งผลักดันให้ตนแสวงหา หรือแสดงพฤติกรรมให้รับเกียรติหรือศักดิ์ศรีที่ตนต้องการ และเมื่อใครปฏิบัติตนอย่างไรก็จะได้บุคลิกภาพอยู่ในขั้นที่ตนปฏิบัติ

ลักษณะการแสดงออก ด้านแรงผลักดันหรือแรงยั่วยุจากความต้องการเช่นนี้ จะช่วยให้คนพัฒนาจนสมบูรณ์ทุกขั้นถึงขั้น 5 ซึ่งขั้นแสวงหาคุณธรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและอาชีพ

เมื่อบุคคลแสวงหาบุคคล ก็จะแสดงพฤติกรรมครอบคลุมคุณธรรมและปฏิบัติตนมีวินัยและจริยธรรม ชีวิตย่อมจะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิผลทั้งในเชิงสังคม (จิตใจ) และในเชิงเศรษฐกิจ (เงิน งาน)

สำหรับความต้องการในขั้น 3 และ 4 ซึ่งได้แก่ ความรัก และศักดิ์ศรีนี้ นักจิตวิทยายังระบุว่าเป็นความต้องการที่มนุษย์ขาดไม่ได้ เรียกว่า ค่านิยมพื้นฐาน ซึ่งเป็นระดับความต้องการที่เป็นพื้นฐานโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีประสิทธิผล ถ้าหากเติมเต็มแล้วก็จะสร้างความเข้มแข็ง สร้างพลังอำนาจในตน ทำให้บุคคลที่เติมเต็มในขั้นนี้เป็นทรัพยากรที่มีบารมีเต็มเปี่ยมด้วยเมตตาจิตและศักดิ์ศรี พร้อมทั้งจะให้และรับ พร้อมทั้งจะมองตนเองและทุกคนในมุมมอง พร้อมทั้งจะพัฒนา

ทรัพยากรในตน พร้อมทั้งจะช่วยพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย คุณธรรมจริยธรรมและวินัยในทุก ๆ คน

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นักจิตวิทยา และนักการศึกษา ยึดถือเป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในบุคลิภาพ ด้วยการเติมเต็มเยาวชนด้วยค่านิยม ซึ่งตรงกับความต้องการของ Maslow (1970 : 47 อ้างใน Richard M. Ryckmen 1985 : 392 – 394) ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีอำนาจมากที่สุด และเห็นได้ชัดที่สุดจากความต้องการทั้งหมด เป็นความต้องการที่ช่วยการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ออกซิเจน การพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่น แรงขับของร่างกายเหล่านี้ จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับความอยู่รอดของร่างกายและอินทรีย์ ความพึงพอใจที่ได้รับขั้นนี้กระตุ้นให้เกิดความต้องการในขั้นที่สูงกว่า และถ้าบุคคลใดประสบความล้มเหลวที่จะสนองความต้องการพื้นฐานนี้ ก็จะไม่ได้รับการกระตุ้นให้เกิดความต้องการในระดับที่สูงขึ้น

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับความพึงพอใจ บุคคลก็จะพัฒนาการไปสู่ขั้นใหม่ต่อไป ซึ่งขั้นนี้เรียกว่า ความต้องการความปลอดภัยหรือความรู้สึกมั่นคง (Safety and Security) Maslow กล่าวว่า ความต้องการความปลอดภัยนี้จะสังเกตได้ง่ายในทารกและในเด็กเล็ก ๆ เนื่องจากทารกและเด็กเล็กต้องการความช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยผู้อื่น

3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Needs) ความต้องการนี้จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางด้านร่างกาย และต้องการความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลต้องการได้รับความต้องการและความเป็นเจ้าของโดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวหรือกับผู้อื่น สมาชิกภายในกลุ่มจะเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับบุคคล กล่าวคือ บุคคลจะรู้สึกเจ็บปวดมากเมื่อถูกทอดทิ้งไม่มีใครยอมรับหรือถูกตัดออกจากสังคม

ความรักที่แท้จริงจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่ดี ความสัมพันธ์ของความรักระหว่างคน 2 คน จะรวมถึงความรู้สึกนับถือซึ่งกันและกัน การยกย่องและความไว้วางใจแก่กัน นอกจากนี้ Maslow ยังย้ำว่า ความต้องการความรักของคนจะเป็นความรักที่เป็นไปในลักษณะทั้งการรู้จักให้ความรักต่อ ผู้อื่น และรู้จักที่จะรับความรักจากผู้อื่น การได้รับความรักและได้รับการยอมรับจาก

ผู้อื่นเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า บุคคลที่ขาดความรักก็จะรู้สึกว่าชีวิตไร้ค่า มีความรู้อ้างว้างและเคียดแค้น

4. ความต้องการได้รับการนับถือยกย่อง (Self - esteem Needs) เมื่อต้องการได้รับความรักและการให้ความรักแก่ผู้อื่นเป็นไปอย่างมีเหตุผล และทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจแล้ว ผลักดันในขั้นที่ 3 ก็จะลดลงและมีความต้องการในขั้นต่อไปมาแทนที่ กล่าวคือมนุษย์ต้องการที่จะได้รับการนับถือยกย่องเป็นลำดับต่อไป ความต้องการได้รับความนับถือยกย่องแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

4.1 ความต้องการนับถือตนเอง (Self - Respect) คือ ความต้องการมีอำนาจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความแข็งแรง มีความสามารถในตนเอง มีผลสัมฤทธิ์ ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น และมีความเป็นอิสระ ทุกคนต้องการที่จะรู้สึกว่า เขามีคุณค่าและมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในงานภารกิจต่าง ๆ และมีชีวิตที่เด่นดัง

4.2 ความต้องการได้รับความยกย่องนับถือจากผู้อื่น (Esteem from Other) คือ ความต้องการมีเกียรติยศ ได้รับการยกย่อง ได้รับการยอมรับ ได้รับการชื่นชม มีสถานภาพ มีชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขานและเป็นที่ชื่นชมยินดี มีความต้องการที่จะได้รับความยกย่องชมเชยในสิ่งที่เขากระทำ ซึ่งทำให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าว่าความสามารถของเขาได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการเสริมแรงด้วยการยกย่อง ชมเชย ประกาศเกียรติคุณ ทั้งเป็นรายบุคคล และรายชั้นเรียน เป็นแรงจูงใจให้นักเรียนเกิดความต้องการในขั้นที่ 4 คือ ความต้องการได้รับการนับถือยกย่องชมเชย ซึ่งเมื่อเขาได้รับในสิ่งที่ต้องการก็จะเกิดแรงผลักดันให้กระทำพฤติกรรมนั้น ๆ เป็นประจำจนเป็นวิถีชีวิตด้วยความภาคภูมิใจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน แก่นักเรียนดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ศรัญญา สิริยาวงษ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนกับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดนครปฐม ประจำปีภาคเรียนที่ 2/2539 จำนวน 256 คน จาก 256 โรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามเรื่องการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน และพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนโดยใช้สถิติเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

อัลฟาของ เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนของครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านการจัดบรรยากาศ เพื่อสร้างเสริมการเรียนการสอนประชาธิปไตย และการจัดการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการกลุ่มและพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มและพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน โดยภาพรวมทั้งด้านคุณธรรม สำนึกศีลธรรม และปัญญาธรรม อยู่ในระดับมากเช่นกัน และพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครู กับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวก

วาสนา รอดเที่ยง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านสำนึกศีลธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดทรงธรรม จังหวัดสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2539 โดยกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านสำนึกศีลธรรมต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ได้ 25 ลงมา จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง แล้วสุ่มตัวอย่างง่ายให้เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยให้กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สำหรับกลุ่มควบคุมได้รับการสอนปกติ เครื่องมือวิจัยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านสำนึกศีลธรรม จากการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านสำนึกศีลธรรมขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม และสูงกว่ากลุ่มการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย พบว่า โรงเรียนได้จัดกิจกรรม ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างหลากหลาย มีทั้งการส่งเสริมโดยตรง เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียน หรือคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยทางอ้อม ได้แก่ การจัดกิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมชุมชน การจัดกิจกรรมอื่น ๆ นอกห้องเรียนอื่น ๆ และการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม

สมัย บัวพัฒน์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาของครูผู้สอน สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 352 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามพฤติกรรมการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ $t - test$ ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยอยู่ในระดับ "มาก" เพศ อายุ และประสบการณ์ของครูไม่ทำให้พฤติกรรมการสอน เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยแตกต่างกัน

สมศักดิ์ เรืองสุวรรณ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมปลูกฝังประชาธิปไตยตามกระบวนการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 5 โดยการศึกษา ระดับและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการจัดกิจกรรม ปลูกฝังประชาธิปไตยตามกระบวนการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการจัดกิจกรรมปลูกฝังประชาธิปไตย ตามกระบวนการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ของรัฐและเอกชนไม่มีความแตกต่างกัน ในขณะที่สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีระดับการศึกษาต่างกัน และมีประเภทต่างกัน

ศิริศักดิ์ ใหม่คามิ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมระหว่างนักเรียนที่มีเพศต่างกันและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน ที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบกับนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า เพศของผู้เรียนไม่ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมให้สูงขึ้น และหลังจากการใช้การทดลองสอนแบบเทคนิคแม่แบบ จะมีผลพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านคุณธรรมโดยรวมและรายด้านมากกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

กอบกุล ดิษฐแย้ม (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และพฤติกรรมของนักเรียนที่เรียนตามแผนการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสร้างเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนซึ่งเป็นแผนการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล จำแนกแผนการสอน 9 แผน ซึ่งประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมระดับดีมาก ผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สิทธิศักดิ์ ไววิชา (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอน เพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาของครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้รับผิดชอบโครงการประชาธิปไตยที่ปฏิบัติหน้าที่การสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2542 จำนวน 194 คน เลือกสุ่มตัวอย่างโดยกำหนดสัดส่วน ตามขนาดของโรงเรียน และใช้เกณฑ์การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามซึ่ง ผู้วิจัยสร้างขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูมีพฤติกรรมการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยอยู่ในระดับ "มาก" ตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีพฤติกรรมการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศ

ฟรีดแมน (Friedman 1973 : 4117 – A) ศึกษากรณีมีส่วนร่วมด้านประชาธิปไตย ศึกษาเฉพาะกรณีทฤษฎีมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตย เพื่อศึกษาทฤษฎีใหม่ของระบบอบประชาธิปไตย และการนำทฤษฎีเหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนที่อยู่ในประเทศสวีเดน ผลการศึกษาพบว่า บ้านและโรงเรียนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเด็กให้ร่วมมือทางการเมืองระบบอบประชาธิปไตยมากกว่าและดีกว่าเด็กเล็กและพบว่า บ้านและโรงเรียนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเด็กให้ร่วมมือทางการเมืองระบบอบประชาธิปไตย

แซนสตีด (Sanstead 1975 : 814 – A) ได้ทำการศึกษาเจตคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในรัฐนอร์ทดาโกต้า กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเกรด 12 ที่สุ่มจากโรงเรียน 63 แห่งในระดับ 4 จากจำนวนทั้งหมด 1,750 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีเจตคติไปในทางประชดประชันและมีความคิดเห็นขัดแย้งกับการเมืองของโลก
2. นักเรียนส่วนใหญ่แสดงความไม่พึงพอใจเกี่ยวกับวิธีสอน และหลักสูตรวิชาหน้าที่การเมืองและการปกครอง
3. ความรู้ และความเข้าใจ และเจตคติทางการเมืองของเด็ก มีความสัมพันธ์กับพื้นฐานบุคลิกภาพของบิดา มารดา
4. เพศมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และเจตคติทางการเมืองของนักเรียน
5. การแสดงออกทางการเมืองของนักเรียน ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการมีความรู้ความเข้าใจการเมือง

ริงวอลล์ (Ringwall 1976 : 6286 – A) ศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนอายุ 9 – 11 ปี ที่ได้รับการสอนและการปกครองชั้นเรียนแบบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 3 และเกรด 4 โรงเรียนมิดเดิลไอแลนด์ จำนวน 138 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมซึ่งสอนด้วยวิธีอัตราิปไตย และกลุ่มทดลองสอนด้วยวิธีประชาธิปไตย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม พีบีอาร์เอส (PBRs) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

แพลตเนอร์ (Platner 1977 : 7051 – A) ศึกษาพฤติกรรมนักเรียนอายุ 9 – 11 ปีที่ได้รับการสอนและการปกครองชั้นเรียนแบบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 3 และเกรด 4 โรงเรียน มิตเติลไอแลนด์ จำนวน 183 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมซึ่งสอนด้วยวิธีอัตตาธิปไตย กลุ่มทดลองประชาธิปไตย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามพีบีอาร์เอส (PBRs) ผลการศึกษา พบว่า การจัดกิจกรรม เพื่อสนับสนุนวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้น ไม่จำเป็นจะต้องจำกัดอยู่แต่ในห้องเรียนเท่านั้น โรงเรียนจะต้องส่งเสริมประสบการณ์ด้านอื่น ๆ ตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของแต่ละบุคคล การแสดงออกทางพฤติกรรมที่ตระหนักถึงความเป็นประชาธิปไตยในวิถีชีวิตประจำวันจะดำเนินไปได้ดีนั้น การอบรม การจัดกิจกรรม ที่ทางผู้บริหารจัดขึ้นภายในโรงเรียน แต่ปัญหาคือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ นักเรียนไม่สนใจ ครูบางคนไม่ให้ความร่วมมือ เวลาไม่พอ สถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรม ไม่มีการประเมินผลของการจัดกิจกรรม

ไวท์ (White 1997 : 7036 – A) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาว่า วัยรุ่นอเมริกันมีความเชื่อถือค่านิยมทางการเมืองแบบสังคมประชาธิปไตยเพียงใด ระดับความเชื่อถือค่านิยมทางการเมืองแบบสังคมประชาธิปไตย ได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ และสถานภาพของเศรษฐกิจหรือไม่ และเพื่อศึกษาการสอนวิชาสังคมศึกษา จะมีผลทำให้กระแสดความเชื่อทางการเมืองวิทยา การเมืองของวัยรุ่นอเมริกันแตกต่างกันหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนจำนวน 387 คน ซึ่งสุ่มจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาล 2 แห่ง และจากโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยในรัฐฟลอริดา 1 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดความเชื่อของแอลเลน (Allen) ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. เด็กวัยรุ่นอเมริกันมีค่านิยมและแบบอนุรักษ์สังคมแบบประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่
2. ตัวแปรอิสระต่าง ๆ คือ เพศ เชื้อชาติ เศรษฐกิจ และการสอนในวิชาสังคมมีผลต่อ

คุณค่าทางการเมืองแบบส่วนร่วมประชาธิปไตย จากการทดลองสมมติฐานเชิงปฏิบัติการพบว่า สมมติฐานทุกข้อ ยกเว้นตัวแปรอายุแตกต่างอย่างมีสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนการสอนการจัดกิจกรรมกลุ่ม ทั้งในและนอกห้องเรียน การประพฤติปฏิบัติของผู้บริหาร ครู อาจารย์โรงเรียน และการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประพฤติปฏิบัติตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย สามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคุณลักษณะประชาธิปไตยสูงขึ้นได้ ดังนั้นการจัดรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของเด็กนักเรียน ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ หากขาดช่วงใดช่วงหนึ่งไป อาจทำให้พัฒนาการของนักเรียนหยุดไปได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนช่วง
ชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขต
จอมทอง กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็นลำดับ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. แบบแผนการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ คณะครูที่สอนในโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล)
สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) ภาค
เรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 20 คน โดยทดลองกับนักเรียน จำนวน 270 คน

แบบแผนการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงทดลองที่มีกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว มีการประเมินผลโดย
การสังเกตพฤติกรรมทั้งก่อนและหลังการทดลองใช้แบบแผนการวิจัยแบบ One – Group Pretest
– Posttest Design โดยมีรูปแบบการทดลองดังนี้

$$O_1 \times O_2$$

เมื่อ	O_1	แทน	การสังเกตพฤติกรรมก่อนการทดลอง
	X	แทน	การสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมส่งเสริม และการเสริมแรง (ตัวแปร)
	O_2	แทน	การสังเกตพฤติกรรมหลังการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้มีกระบวนการดังนี้

1. กำหนดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ต้องการตามนิยามศัพท์ ประกอบด้วย

1.1 รูปแบบพัฒนา ที่นำมาใช้ส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม

1.2 พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาของนักเรียนแบ่งออกเป็น ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม ด้านปัญญาธรรม

1.2.1 ด้านคุณธรรม คือ การเคารพสิทธิของผู้อื่นรู้จักเกรงใจและให้เกียรติผู้อื่น

1.2.2 ด้านสามัคคีธรรม คือ การร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมทำงาน เพื่อความสำเร็จของกลุ่ม

1.2.3 ด้านปัญญาธรรม คือ การใช้เหตุผลในการทำงาน และตัดสินใจปัญหา ร่วมกันโดยไม่ใช้อารมณ์หรืออคติ

2. เลือกกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมที่ต้องการทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

3. รวบรวมข้อมูลโดยสร้างเครื่องมือ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในโรงเรียน ซึ่งมีขั้นตอนย่อยดังนี้

3.1 ประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียนโดยครูผู้สอน ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

3.2 ประชุมปฏิบัติกิจกรรม ประชุมคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน มอบหมายงานและหน้าที่ให้แก่แต่ละฝ่ายนำไปปฏิบัติ เพื่อให้แผนดำเนินงานสอดคล้องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

3.3 ดำเนินการทดลองโดยการสร้างความตระหนัก ให้นักเรียนเห็นความสำคัญการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมส่งเสริมและการเสริมแรงที่ส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ในช่วงภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547

3.4 รวบรวมข้อมูลระหว่างทดลอง

3.5 ประเมินผลหลังการทดลอง ด้วยการสังเกตพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียน โดยครูผู้สอนและใช้เครื่องมือชุดเดิม

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการตามโครงร่างงานวิจัยที่วางไว้
5. สรุปผลโดยการสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ในด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 2 ชุด ดังนี้

1. แบบสอบถามรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยให้ครูเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

2. แบบสอบถามความคิดเห็นของครูต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยค้นคว้าดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาหลักการ ทฤษฎี และแนวทางการดำเนินกิจกรรม ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม จากเอกสาร

1.1 คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540)

1.2 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยระดับประถมศึกษา ดังนี้คือ ศึกษาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม และด้านปัญญาธรรม ตามนิยามศัพท์ไว้และนำมาสร้างแบบสอบถามพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย จำนวน 30 ข้อ

2. สำรวจกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการ เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยสภานักเรียน กิจกรรมการรับประทานอาหารกลางวัน กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมการใช้ห้องสมุด กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน กิจกรรมการเดินทางกลับบ้าน ฯลฯ

3. กำหนดข้อสังเกตเพื่อประเมินผลเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ช่วงคะแนน 5 ระดับคือ ปฏิบัติมากที่สุด ปฏิบัติมาก ปฏิบัติเป็นปานกลาง ปฏิบัติน้อย ปฏิบัติน้อยที่สุด

4. กำหนดกรอบการสร้างเครื่องมือ โดยศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือ

4.1 กรอบแบบสอบถามความคิดเห็นของครู ต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมเป็นการสอบถามเกี่ยวกับการสร้างความตระหนักให้นักเรียน การประพฤติตนเป็นแบบอย่าง การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การใช้คู่มือการสอน การจัดกิจกรรมภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การเสริมแรงด้วยการยกย่องชมเชย และรูปแบบที่ดำเนินการเหมาะสมและสามารถพัฒนานักเรียนได้หรือไม่ นำมาสร้างแบบสอบถามได้จำนวน 30 ข้อ

4.2 กรอบแบบสอบถามพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยกำหนดตามคู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน (2540 : 25 – 27) ทั้ง 3 ด้าน ด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม นำมาสร้างข้อคำถามได้ด้านละ 10 ข้อ รวม 30 ข้อ

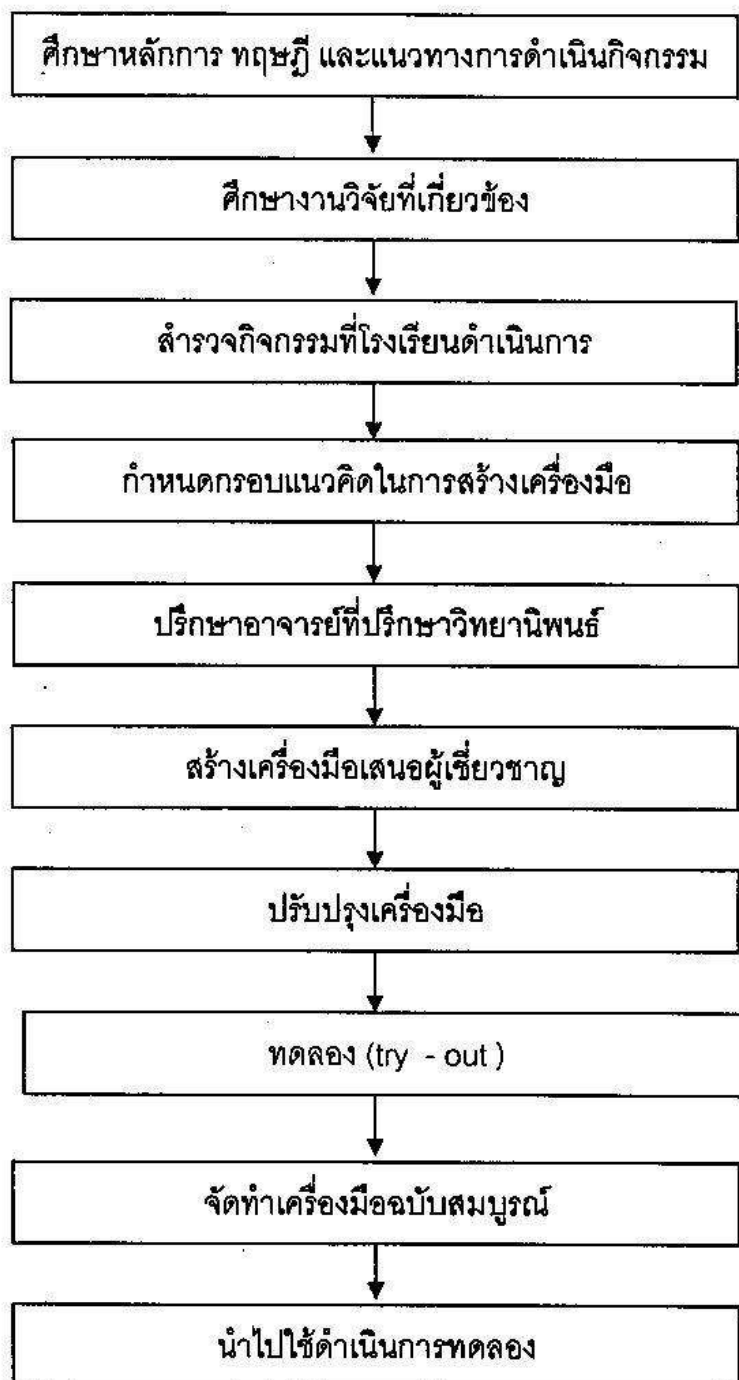
5. นำเครื่องมือปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

6. สร้างเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน รายชื่ออยู่ในภาคผนวก พิจารณาความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง ความเหมาะสมของภาษา และรูปแบบของแบบสังเกตพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องตามกรอบแนวความคิด แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

7. นำเครื่องมือแบบสอบถามพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้ (try out) กับผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนเสริมปัญญา จำนวน 10 คน แล้วนำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด และนำมาวิเคราะห์คุณภาพตามลำดับ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยนำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีของครอ

นบาค (Crombach) แบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha – coefficient) (บุญชม ศรีสะอาด 2535 : 96 – 98) โดยได้ความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.99

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือสรุปเป็นขั้นตอนดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

ก่อนดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยทำความเข้าใจกับครูเกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการยอมรับ ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม เพื่อสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในความสำคัญของ การยอมรับ สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม และขอความร่วมมือจากครูในการกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อเป็นแม่แบบแก่นักเรียนแล้ว ดำเนินการดังนี้

1. ขั้นก่อนการทดลอง ครูประจำชั้นสังเกตพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการยอมรับ ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียน โดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการยอมรับ ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม โดยถือว่าเป็นข้อมูลก่อนทดลอง

2. ขั้นดำเนินการทดลอง ใช้รูปแบบการทดลองประมาณ 3 เดือน ผู้วิจัยได้ร่วมกับ คณะครูดำเนินการทดลองปฏิบัติตามรูปแบบที่สร้างขึ้น โดยการอบรมสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนได้ตระหนักในความสำคัญของการมีประชาธิปไตยโดยให้นักเรียนมีการกำหนดข้อตกลงของห้องเรียน การกำหนดกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติ ให้นักเรียนสังเกตและปฏิบัติตามแม่แบบ คือ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ ปฏิบัติต่อกัน การปรับสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ทั้งด้านอาคารและสถานที่ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ทั้งในและนอกหลักสูตร เช่น กิจกรรมสภานักเรียน การรับประทานอาหารกลางวัน การใช้ห้องสมุด กิจกรรมสหกรณ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่วนรวมพึงปฏิบัติ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กประพฤติปฏิบัติตามแนวทางวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการยอมรับ ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมเป็นประจำ มีการเสริมแรงเป็นระยะ เช่น การให้รางวัล การประกาศยกย่องชมเชย การประกาศเกียรติคุณ และให้กำลังใจกับผู้ที่ไม่ได้รับรางวัล เพื่อให้ นักเรียนได้มีกำลังใจในการปรับพฤติกรรมระหว่างการดำเนินการทดลอง มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ โดยการประชุมครูประจำเดือนเพื่อสอบถามผลการพัฒนาว่าการปฏิบัติเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ สภาพก่อนการดำเนินการเป็นอย่างไร ได้ทำอะไรไปบ้าง ได้ผลอย่างไร และบันทึกข้อมูลเก็บรวบรวมไว้

3. ขั้นหลังการทดลอง หลังการใช้รูปแบบการทดลองประมาณ 3 เดือน ถือว่าเป็นสิ้นสุดการทดลอง ครูประจำชั้นทำการสังเกตพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการยอมรับ ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียนแต่ละชั้น โดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรม

จิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม เพื่อประเมินว่านักเรียนมีการพัฒนาพฤติกรรมหรือไม่ เมื่อได้รับการทดลองโดยใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม จิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม

4. สรุปผลการดำเนินการเพื่อบันทึกเป็นข้อมูล ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นครูผู้สอนทุกคนในช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) จำนวน 20 คน เกี่ยวกับการดำเนินการตลอดระยะเวลาการทดลอง เพื่อทราบความคิดเห็นและแนวทางดำเนินงานของครูผู้สอนถึงความเข้าใจและข้อสรุปของแต่ละคนในการสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพฤติกรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) ทั้งพฤติกรรมก่อนทดลองและพฤติกรรมหลังทดลองมาตรวจให้คะแนน โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้
คะแนนพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม ด้านปัญญาธรรม 5 ระดับ

5	หมายถึง	มีการปฏิบัติมากที่สุด
4	หมายถึง	มีการปฏิบัติมาก
3	หมายถึง	มีการปฏิบัติปานกลาง
2	หมายถึง	มีการปฏิบัติน้อย
1	หมายถึง	มีการปฏิบัติน้อยที่สุด

2. วิเคราะห์ผลการตอบแบบสอบถามพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน โดยครูประจำชั้นเกี่ยวกับพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม ด้านปัญญาธรรม โดยใช้ความถี่และร้อยละ (Percentage) คะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. สถิติสำหรับวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

หาความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านการระดม
ด้านสามัคคีธรรม ด้านปัญญาธรรม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ
ครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด 2535 : 96)

2. สถิติพื้นฐาน

2.1 ความถี่และร้อยละ (Percentage)

2.2 คะแนนเฉลี่ย (Mean)

2.3 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลำดับดังนี้

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน
2. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน
  - 2.1 สถานภาพส่วนตัวของครูผู้สอน
  - 2.2 ความคิดเห็นของครูต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย
  - 2.3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลัง

การใช้รูปแบบการพัฒนาการพัฒนา จำแนกเป็นรายด้านและรวมทุกด้าน ได้แก่

- 2.3.1 ด้านการระดม
- 2.3.2 ด้านสามัคคีธรรม
- 2.3.3 ด้านปัญญาธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน

1.1 รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยใช้รูปแบบตามกรอบความคิดในการดำเนินการในบทที่ 1 ประกอบด้วย

1.1.1 การสร้างความตระหนักให้ผู้บริหาร คณะครูในโรงเรียนทุกคนและผู้ปกครองเห็นปัญหาของพฤติกรรมอัตราประชาธิปไตย และเห็นความสำคัญของการมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ส่งผลต่อสันติภาพและสันติสุขในสังคม เพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนด้วยความเต็มใจ

1.1.2 การประพุดิตนเป็นแบบอย่าง เพื่อสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน การเรียนรู้ของบุคคลนั้นเกิดจากการกระทำตามแบบที่ผู้อื่นกระทำ โดยเฉพาะการกระทำตามแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง

1.1.3 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย เช่น อาคาร สถานที่ บรรยากาศในห้องเรียน นอกห้องเรียน

1.1.4 สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย จนนำไปสู่พฤติกรรมปฏิบัติด้วยความเต็มใจเป็นประจำ

1.1.5 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

1.1.6 การเสริมแรง ยกย่องชมเชย การให้รางวัล และวิธีการเสริมแรงอื่น ๆ เพื่อให้กำลังใจนักเรียนที่มีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยเป็นประจำ

2. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ได้แก่

2.1 สถานภาพส่วนตัวของครูผู้สอนจำแนกตามเพศ อายุราชการ วุฒิการศึกษา ระดับที่ทำการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตารางที่ 1

2.2 ความคิดเห็นของครูต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร จำแนกเป็นรายข้อและโดยรวม ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของคณะครู

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	10	50.00
1.2 หญิง	10	50.00
รวม	20	100.00
2. อายุราชการ		
2.1 ไม่เกิน 5 ปี	4	20.00
2.2 6 - 10 ปี	2	10.00
2.3 11 -15 ปี	1	5.00
2.3 16 - 20 ปี	2	10.00
2.4 มากกว่า 20 ปี	11	55.00
รวม	20	100.00
3. วุฒิการศึกษา		
3.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี	1	5.00
3.2 ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	18	90.00
3.3 สูงกว่าปริญญาตรี	1	5.00
รวม	20	100.00
4. ระดับที่ทำการสอน		
4.1 ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1 - ป.3)	11	55.00
4.2 ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2	9	45.00
รวม	20	100.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
5. กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน		
5.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์	2	10.00
5.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย	1	5.00
5.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา	4	20.00
5.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาต่างประเทศ	3	15.00
5.4 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาการงานและเทคโนโลยี	4	20.00
5.5 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์	2	10.00
5.6 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาศิลปะ	3	15.00
5.7 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสุขศึกษาและพลานามัย	1	5.00
รวม	20	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูผู้สอนเป็นเพศชายและหญิงเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่มีอายุราชการมากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 55.00 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 90.00 ระดับที่ทำการสอนในช่วงชั้นที่ 1 (ป.1 - ป.3) คิดเป็นร้อยละ 55.00 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา และกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาการงานและเทคโนโลยี คิดเป็นร้อยละ 20.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของครูต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

ความคิดเห็นของครูต่อ รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย	μ	σ	ระดับ ความคิดเห็น
1. การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน สามารถส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคุณ ธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียนได้	4.65	0.53	มากที่สุด
2. การสร้างความตระหนักให้นักเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญของ พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยสามารถช่วยในการพัฒนา พฤติกรรมของนักเรียนได้	4.65	0.53	มากที่สุด
3. การพัฒนาพฤติกรรมตามกรอบแห่งประชาธิปไตยในโรงเรียน ควรเป็นหน้าที่ของครูทุกคนในโรงเรียน	4.72	0.72	มากที่สุด
4. การจัดกิจกรรมในห้องเรียน นอกห้องเรียนสามารถส่งเสริม พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมได้	4.65	0.48	มากที่สุด
5. การเสริมแรงด้วยการยกย่อง ชมเชย ทำให้นักเรียนเกิด ความภาคภูมิใจ และนำไปเป็นแบบอย่างในการประพฤติ ปฏิบัติพฤติกรรมตามกรอบแห่งประชาธิปไตย	4.80	0.41	มากที่สุด
6. การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสภานักเรียนในรูปแบบ ประชาธิปไตย เป็นการส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักเรียน	4.75	0.44	มากที่สุด
7. โรงเรียนมีการส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้และพฤติกรรมที่ ประพฤติปฏิบัติในโรงเรียน นำไปปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนิน ชีวิตประจำวัน	4.70	0.56	มากที่สุด

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ความคิดเห็นของครูต่อ รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย	μ	σ	ระดับ ความคิดเห็น
8. การพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนต้อง สร้างความตระหนักและจิตสำนึกแก่ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองก่อน	4.60	0.59	มากที่สุด
9. การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง เกี่ยวกับพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย มีส่วนทำ ให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตาม	4.78	0.42	มากที่สุด
10. รูปแบบที่ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม ด้านปัญญาธรรมโดย การสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมทั้ง ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การเสริมแรง ยกย่อง ชมเชย ทำให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตยมากขึ้น	4.70	0.46	มากที่สุด
รวม	4.70	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของครูอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การเสริมแรงด้วยการยกย่อง ชมเชย ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และนำไปเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมตามกรอบแห่งประชาธิปไตย ($\mu = 4.80$) รองลงมา การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง เกี่ยวกับพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย มีส่วนทำให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตาม ($\mu = 4.78$) และการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสถานักเรียนในรูปแบบ ประชาธิปไตย เป็นการส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับนักเรียน ($\mu = 4.75$) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาโดยรวมทุกด้าน

พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย	การประเมิน	μ	σ	ระดับพฤติกรรม
ด้านคุณธรรม	ก่อนการทดลอง	3.76	0.83	มาก
	หลังการทดลอง	4.92	0.27	มากที่สุด
ด้านสามัคคีธรรม	ก่อนการทดลอง	3.93	0.76	มาก
	หลังการทดลอง	4.97	0.24	มากที่สุด
ด้านปัญญาธรรม	ก่อนการทดลอง	3.85	0.74	มาก
	หลังการทดลอง	4.96	0.22	มากที่สุด
รวม	ก่อนการทดลอง	3.85	0.78	มาก
	หลังการทดลอง	4.95	0.23	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยรวมทุกด้าน พบว่า นักเรียนมีจิตสำนึกหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ก่อนการทดลองมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.85$) และหลังการทดลองนักเรียนมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.95$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลังจากการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน ด้านสามัคคีธรรม มีค่าสูงสุด ($\mu = 4.97$) รองลงมา ด้านปัญญาธรรม ($\mu = 4.96$) และด้านคุณธรรม ($\mu = 4.92$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบ
การพัฒนา ด้านคุณธรรม จำแนกเป็นรายชื่อ

พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม	การประเมิน	μ	σ	ระดับ พฤติกรรม
1. แต่งกายถูกต้องตามกฎระเบียบและข้อบังคับของ โรงเรียน	ก่อนการทดลอง	4.55	0.51	มากที่สุด
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
2. เคารพและให้ความสำคัญผู้ฟังและผู้พูด	ก่อนการทดลอง	3.85	0.81	มาก
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
3. พุดแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผลเหมาะสมกับ สถานการณ์	ก่อนการทดลอง	3.40	0.75	ปานกลาง
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
4. ปฏิบัติตามข้อตกลงละมติของกลุ่ม	ก่อนการทดลอง	3.75	0.72	มาก
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
5. ไม่ละเมิดสถานที่ส่วนตัวของผู้อื่น	ก่อนการทดลอง	3.50	0.83	มาก
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
6. ไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นและของส่วนรวม	ก่อนการทดลอง	3.40	0.82	ปานกลาง
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
7. ยอมรับผู้อื่น และชมเชยผู้อื่นที่ปฏิบัติดี	ก่อนการทดลอง	3.85	0.75	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
8. ในการปฏิบัติกิจกรรมที่อาหารต้องเข้าแถว ตามลำดับก่อน - หลัง	ก่อนการทดลอง	3.80	0.83	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
9. ปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	ก่อนการทดลอง	4.05	0.76	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
10. เดินเป็นแถวในการย้ายห้องเรียน ห้องพิเศษ หรือ สถานที่จัดกิจกรรมตามลำดับก่อนหลังอย่างเป็น ระเบียบเรียบร้อย	ก่อนการทดลอง	3.40	0.88	ปานกลาง
	หลังการทดลอง	4.45	0.51	มาก
รวม	ก่อนการทดลอง	3.76	0.83	มาก
	หลังการทดลอง	4.92	0.27	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนา ด้านการระดม จําแนกเป็นรายชื่อ โดยภาพรวม พบว่า หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง เมื่อจําแนกเป็นรายชื่อ พบว่า หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 5.00$) ได้แก่ ไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นและของส่วนรวม การยอมรับผู้อื่นและชมเชยผู้อื่นที่ปฏิบัติดี ในการปฏิบัติกิจกรรมซื้ออาหารต้องเข้าแถวตามลำดับก่อน-หลัง และปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนา ด้านสามัคคีธรรม จําแนกเป็นรายชื่อ

พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านสามัคคีธรรม	การประเมิน	μ	σ	ระดับ พฤติกรรม
1. ร่วมกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ ทุกงาน	ก่อนการทดลอง	4.10	0.64	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ร่วมรับผิดชอบในผลงานของกลุ่ม และร่วมกัน ปรับปรุงแก้ไขเมื่อมีปัญหา	ก่อนการทดลอง	3.85	0.67	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นในการทำ กิจกรรมร่วมกัน	ก่อนการทดลอง	3.85	0.59	มาก
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
4. สร้างความตระหนักในการอยู่ร่วมกัน	ก่อนการทดลอง	3.95	0.69	มาก
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
5. เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มด้วยความสมัครใจ และเต็มใจอย่างสนุกสนาน	ก่อนการทดลอง	4.15	0.67	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
6. ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามระเบียบและ มติ (กฎ กติกา) ของกลุ่ม	ก่อนการทดลอง	4.05	0.69	มาก
	หลังการทดลอง	4.85	0.67	มากที่สุด
7. ไม่แสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงการรังแกหรือ เบียดเบียนผู้อื่น	ก่อนการทดลอง	3.65	0.93	มาก
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด

ตารางที่ 5 (ต่อ)

พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านสามัคคีธรรม	การประเมิน	μ	σ	ระดับ พฤติกรรม
8. พุดจาสุภาพ มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่	ก่อนการทดลอง	3.60	0.94	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
9. มีความซื่อสัตย์ ไม่เอาของผู้อื่นมาเป็นของตน	ก่อนการทดลอง	4.25	0.79	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
10. ไม่สร้างปัญหาซึ่งนำมาถึงการทะเลาะวิวาท	ก่อนการทดลอง	3.90	0.79	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	ก่อนการทดลอง	3.93	0.76	มาก
	หลังการทดลอง	4.97	0.24	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนา ด้านสามัคคีธรรม จำแนกเป็นรายชื่อ โดยภาพรวม พบว่า หลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง เมื่อจำแนกเป็นรายชื่อ พบว่า หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 5.00$) ได้แก่ ร่วมกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ ทุกงาน ร่วมรับผิดชอบในผลงานของกลุ่มและร่วมกันปรับปรุงแก้ไขเมื่อมีปัญหา เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มด้วยความสมัครใจและเต็มใจอย่างสนุกสนาน พุดจาสุภาพ และมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ไม่สร้างปัญหาซึ่งนำมาถึงการทะเลาะวิวาท

ตารางที่ 6 พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบ
การพัฒนา ด้านปัญญาธรรม จำแนกเป็นรายชื่อ

พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านปัญญาธรรม	การประเมิน	μ	σ	ระดับ พฤติกรรม
1. อธิบายเหตุผลได้เมื่อต้องมีการตัดสินใจหรือมี การซักถามและโต้ตอบ	ก่อนการทดลอง	3.35	0.59	ปานกลาง
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
2. ยอมรับฟังข้อบกพร่องของตนเอง ของกลุ่ม และ พยายามปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น	ก่อนการทดลอง	3.85	0.59	มาก
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
3. แก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลอย่างมีวิจารณญาณ	ก่อนการทดลอง	3.60	0.68	มาก
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
4. พุดแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผลอย่างมี วิจารณญาณ	ก่อนการทดลอง	3.60	0.60	มาก
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
5. ระบุนและอธิบายเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจได้ เกือบทุกสถานการณ์	ก่อนการทดลอง	3.60	0.68	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
6. สามารถเสนอแนะการดำเนินงานของกลุ่มได้	ก่อนการทดลอง	3.80	0.70	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
7. มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มทุกขั้นตอน	ก่อนการทดลอง	4.10	0.55	มาก
	หลังการทดลอง	4.95	0.22	มากที่สุด
8. มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการพัฒนา โรงเรียนตามระบอบประชาธิปไตย	ก่อนการทดลอง	4.15	0.81	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
9. สามารถชี้แจงข่าวสารและการเคลื่อนไหวของ โรงเรียนให้ประชาชนได้ทราบ	ก่อนการทดลอง	3.85	0.75	มาก
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
10. มีจิตสำนึกในกรอบแห่งประชาธิปไตย โดยการ ออกเสียงในการเลือกตั้งภายในโรงเรียน	ก่อนการทดลอง	4.50	0.76	มากที่สุด
	หลังการทดลอง	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	ก่อนการทดลอง	3.85	0.74	มาก
	หลังการทดลอง	4.96	0.22	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 พบว่า พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนา ด้านปัญญาธรรม โดยภาพรวม พบว่า หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 5.00$) ได้แก่ ระบุและอธิบายเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจได้เกือบทุกสถานการณ์ สามารถเสนอแนะการดำเนินงานของกลุ่มได้ มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการพัฒนาโรงเรียนตามระบอบประชาธิปไตย สามารถชี้แจงข่าวสารและการเคลื่อนไหวของโรงเรียนให้ประชาชนได้ทราบ และมีจิตสำนึกในกรอบแห่งประชาธิปไตย โดยการออกเสียงในการเลือกตั้งภายในโรงเรียน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย และค้นหาประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้นกับการที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมกับนักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยได้กำหนดสมมุติฐานของการวิจัยว่า ภายหลังการใช้รูปแบบ การพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมแล้วนักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) มีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยดีกว่า ก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน คือ

1. ด้านคุณธรรม คือการเคารพซึ่งกันและกัน เคารพในร่างกาย เคารพทางวาจา เคารพในความคิดเห็น เคารพในกฎเกณฑ์ เคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความเคารพเทิดทูนสถาบันที่สำคัญของประเทศชาติ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เคารพพ่อแม่ ครู ญาติผู้ใหญ่ และเพื่อนๆ มีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ เหมาะสมกับกาลเทศะ ไม่ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ภายในขอบเขตที่สังคมกำหนด

2. ด้านสามัคคีธรรม คือการร่วมกันทำงานทั้งกายและใจ มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหมู่คณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวม และหน้าที่ต่อสังคม ตลอดจนหน้าที่ต่อประเทศชาติ

3. ด้านปัญญาธรรม คือการไม่ถือตนเป็นใหญ่ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เน้นการใช้ปัญญาใช้เหตุผล และความถูกต้อง ในการตัดสินใจปัญหาทั้งปวง เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้นในกรณีที่ต้องได้แย้งในหมู่คณะจะต้องร่วมกันคิด อภิปรายจนกระทั่งทุกคนเห็นคล้อยตามกัน ถ้าไม่คล้อยตามกันจึงใช้วิธีการออกเสียง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ที่กลุ่มประชากรมีการประเมินผลโดยการใช้แบบสอบถามก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ คณะครูผู้สอนนักเรียนในโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) จำนวน 20 คน ทดลองกับนักเรียน

ช่วงชั้นที่ 1 (ระดับประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 270 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นและได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้างจำนวน 30 ข้อ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสอบถามความคิดเห็นของคณะครูผู้สอนนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยได้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม ด้านปัญญาธรรม ตามกรอบความคิดในการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย

1. การสร้างความตระหนักให้นักเรียนในโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) ได้เห็นความสำคัญของพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม ด้านปัญญาธรรมได้สร้างความตระหนักแก่นักเรียนในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน
2. เมื่อนักเรียนมีความตระหนักเกิดขึ้นในพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย จึงเพิ่มเติมด้วยการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของการแสดงออกถึงพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) เกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เป็นไปตามความต้องการทั้ง 3 ด้าน
3. ดำเนินการเพิ่มเติมด้วยการจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยทั้งด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม เพื่อเป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่นักเรียนโดยการเสริมกิจกรรมในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียน
4. การเสริมแรงเป็นรายบุคคล และการเสริมแรงทั้งห้องเรียนสืบเนื่องจากการสร้างความตระหนักการจัดบรรยากาศ การจัดกิจกรรมแล้ว ควรให้การเสริมแรง เพื่อให้เกิดแบบอย่างที่ดีกับนักเรียนคนอื่นๆ ได้เปลี่ยนความคิดมาทางการสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่เป็นไปตามกรอบความคิดโดยรวมที่ดีที่สุด ทำให้เกิดการปฏิบัติพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้วยความเต็มใจ เป็นประจำจนเป็นนิสัย และเป็นวิถีชีวิตพฤติกรรมประชาธิปไตย

ผลการวิจัยมีดังนี้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ครูผู้สอนเป็นเพศชายและหญิงเท่ากัน ส่วนใหญ่มีอายุราชการมากกว่า 20 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ส่วนใหญ่ระดับที่ทำการสอนในช่วงชั้นที่ 1 (ป.1 - ป.3) กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาและกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาการงานและเทคโนโลยี

ครูมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ครูมีความเห็นว่าการเสริมแรงด้วยการยกย่อง ชมเชย ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และนำไปเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมตามกรอบแห่งประชาธิปไตย เป็นการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนได้ดีที่สุด

การเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยรวมทุกด้าน พบว่า นักเรียนมีจิตสำนึกหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลังจากการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน ด้านสามัคคีธรรม มีค่าสูงสุด รองลงมา ด้านปัญญาธรรม และด้านคารวะธรรม ตามลำดับ

การเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนา ด้านคารวะธรรม จำแนกเป็นรายข้อ พบว่า หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นและของส่วนรวม การยอมรับผู้อื่นและชมเชยผู้อื่นที่ปฏิบัติดี ในการปฏิบัติกิจกรรมซื้ออาหารต้องเข้าแถวตามลำดับก่อน-หลัง และปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนา ด้านสามัคคีธรรม จำแนกเป็นรายข้อ พบว่า หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ร่วมกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จทุกงาน ร่วมรับผิดชอบในผลงานของกลุ่มและร่วมกันปรับปรุงแก้ไขเมื่อมีปัญหา เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มด้วยความสมัครใจและเต็มใจอย่างสนุกสนาน พุดจาสุภาพ และมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ไม่สร้างปัญหาซึ่งนำมาถึงการทะเลาะวิวาท

การเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนา ด้านปัญญาธรรม จำแนกเป็นรายข้อ พบว่า หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ระบุนและอธิบายเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจได้เกือบทุกสถานการณ์ สามารถเสนอแนะการดำเนินงานของกลุ่มได้ มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการพัฒนา

โรงเรียนตามระบอบประชาธิปไตย สามารถชี้แจงข่าวสารและการเคลื่อนไหวของโรงเรียนให้ประชาชนได้ทราบและมีจิตสำนึกในกรอบแห่งประชาธิปไตยโดยการออกเสียงในการเลือกตั้งภายในโรงเรียน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ของนักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกุล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร พอสรุปนำมาอภิปรายผลตามลำดับดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม มีองค์ประกอบดังนี้

1.1 การสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญ และความจำเป็นของการมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม โดยผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ซึ่งผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีบทบาทและมีอำนาจมากที่สุดที่จะทำให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้ ดังนั้น การที่จะสร้างให้นักเรียนมีพฤติกรรมอย่างไร ต้องอาศัยการแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ใกล้ชิด และต้องแสดงเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กเกิดความตระหนักในการทำตามสังคมและความเป็นพลเมืองดี ซึ่งตรงกับทฤษฎีการพิจารณา และส่งเสริมค่านิยมของ หลุยส์ แรทส์ (Louse and Rats) และคณะ (อ้างอิงมาจาก วัชร ฐวธรรม 2538 : 2) กล่าวไว้ว่า “บุคคลจะประพฤติปฏิบัติสิ่งใด ก็ต่อเมื่อได้เห็นคุณค่าของสิ่งนั้นว่าดีงาม ถูกต้องควรแก่การยึดถือ”

1.2 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม โดยการส่งเสริมให้เด็กนักเรียนได้ทำกิจกรรมต่างๆ ในรูปคณะกรรมการนักเรียน เป็นการเปิดโอกาส สนับสนุนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา นอกจากนี้ครูควรใช้วิธีการสอน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด และได้ตอบด้วยเหตุผล การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน ซึ่งตรงกับแนวคิดของ นพพงษ์ บุญศิริคุณ (2543 : 107 – 110) ได้เสนอบรรยากาศที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ที่ดีในโรงเรียนคือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน

1.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เช่น การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตยในการออกเสียงเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน

1.4 การเสริมแรงเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นทั้งด้าน คารวะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม โดยการจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อเป็นการยกย่อง ชมเชย หรือทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในการประพฤติปฏิบัติที่บ่งบอกถึงพฤติกรรม จิตสำนึกประชาธิปไตย เช่น กิจกรรมบุคคลดีเด่น กิจกรรมประกวดห้องเรียนดีเด่น เป็นต้น ซึ่งถือ เป็นการให้กำลังใจ เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนคนอื่นทำตามด้วย

2. หลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคารวะ ธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม แล้วนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) มีคะแนนจากการสอบถามพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่าคะแนนการสอบถามก่อน การใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ทั้งด้านคารวะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ แสดงว่ารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม จิตสำนึกประชาธิปไตย อันประกอบด้วยการสร้างตระหนักรู้ให้นักเรียนเห็นคุณค่า และ ความสำคัญของการมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ต้องการ การจัดบรรยากาศและ สภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมส่งเสริมในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ตลอดจนการใช้การ เสริมแรงเป็นรายบุคคล และทั้งห้องเรียน จะช่วยให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตย ด้านคารวะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมให้สูงขึ้น

จากการวิจัยซึ่งสรุปว่า หลังการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านคารวะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวร พรหมานกุล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร สูงขึ้นกว่าก่อนการใช้รูปแบบ ทำให้ สามารถแสดงความแน่นอนได้ว่า การใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้าน คารวะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม นั้นส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตยนักเรียน ทั้งการเรียนรู้ทฤษฎี และการได้ปฏิบัติกิจกรรมจริง ในส่วนของประสิทธิภาพ ของรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยนั้นก็ได้มาตรฐานตรงตามเกณฑ์ที่ได้ กำหนดไว้ จึงเป็นที่น่าเชื่อถือได้ว่า ถ้าจะนำรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยนี้ ไปใช้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางแก่ครูหรือคณะครูตลอดจนบุคลากรที่มองเห็นความสำคัญในการ นำไปใช้ควรได้ยึดถือ คู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นคู่มือในการส่งเสริม สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอน สามารถพิจารณายืดหยุ่นได้ ตามความเหมาะสมกับสภาพ และปัญหา แต่ที่สำคัญต้องพยายามเป็นอย่างยิ่ง ควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้ปฏิบัติจริงโดยตลอด

อย่าท้อแท้กับการคิดค้นหากิจกรรมใหม่ๆ คำนี้จึงเสนอว่าจะจัดกิจกรรมอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ให้เป็นวิถีชีวิตพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในตัวนักเรียนให้ได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ของนักเรียนโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 โรงเรียนควรดำเนินการจัดทำเป็นโครงการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ตามระบอบประชาธิปไตย และพัฒนาให้เป็นวิถีชีวิตพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในอนาคตให้ได้

1.2 ครูและนักเรียน ควรสร้างความสัมพันธ์ในการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยร่วมกัน เพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนตรงตามสภาพปัญหา และมีความสอดคล้องต่อความต้องการของสังคม

1.3 บุคลากรทางการศึกษาจะต้องแสดงความคิดเห็นร่วมกันในการสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนให้ได้ และจะต้องคอยกำกับติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด ตลอดจนการติดตามการประเมินผลทุกระยะด้วย

1.4 ควรนำรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยไปใช้กับองค์กรทั่วไป เพื่อเป็นการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย เติมรูปแบบให้เกิดขึ้นในตัวของประเทศทั้งประเทศ อันจะเป็นการสร้างรากฐานตามระบอบประชาธิปไตยได้ในอนาคต จะทำให้พื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศชาติดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรเพิ่มระยะเวลาศึกษาข้อมูลและติดตามผลการวิจัย จากระยะเวลา 1 ภาคเรียนเป็นระยะเวลา 2 ภาคเรียน เพื่อศึกษาดูประสิทธิภาพรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยทั้งด้านการะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของนักเรียนว่า มีความเป็นมาตรฐานหรือไม่

2.2 ควรดำเนินการสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับบริบทของตัวนักเรียนให้ได้ เพราะจะเป็นตัวแบบปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในตัวนักเรียนได้เร็วขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาว่ารูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ได้สร้างขึ้นสามารถพัฒนาในด้านคุณธรรม ด้านสังคม และด้านปัญญาธรรม แล้วยังสามารถพัฒนาการเรียนในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆให้ดีขึ้นด้วยหรือไม่

2.4 ควรขยายผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยจากช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 เพิ่มเติมด้วย

บรรณานุกรม

- กอบกุล ดิษฐรัมย์. รายงานการวิจัยพัฒนารูปแบบการสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยใน
โรงเรียนประถมศึกษาโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ :
กระทรวงศึกษาธิการ, 2543.
- กันยา ประสงค์เจริญ. ผลการใช้เทคนิค “แม่แบบ” เพื่อพัฒนาจริยธรรมความรู้สึกชอบ.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2523.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2540.
- _____. รายงานผลการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2542. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2543.
- _____. แนวการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนและชุมชน ชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 1 – 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2542.
- _____. แนวการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนและชุมชน ชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 3 – 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2542.
- _____. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัท
พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2542.
- โคทม อารียา. “การพัฒนาวินัยและประชาธิปไตย,” ในกรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ.
คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้น
ความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตยโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.
- จตุณ สุภาพ. สิทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2532
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์, 2546.
- ทิศนา ขัมณี. “ความหมายของประชาธิปไตย,” วารสารสามัญศึกษา. 16, 1 (2522) : 29 – 30.
- _____. ช่วยครูฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็ก. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. ระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : กระทรวงกลาโหม, 2518.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. ก้าวสู่บริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทการพิมพ์ จำกัด, 2543.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2535.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซต, 2534.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. การปรับตัวพฤติกรรมเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ประสานมิตร, 2526.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต. "กระบวนการเรียนรู้" เอกสารพัฒนากระบวนการเรียนรู้ อันดับ
ที่ 7 โครงการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.
- พะยอม ดันมณี. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ป.ม.ท., 2526. (อัดสำเนา).
- พิทยา ภูสำเนา. การศึกษาการปรับตัวพฤติกรรมด้วยกันในชั้นเรียนโดยใช้เบี่ยงเบนพฤติกรรม.
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2540.
- พจน์ สะเพียรชัย. ลักษณะสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : สยามการพิมพ์, 2544.
- วัชร ภูวธรรม. จิตวิทยามนุษย์นิยมกับการพัฒนาวินัยและประชาธิปไตย เอกสารคำ
บรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมี
วินัยและความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ,
2541.
- _____. จิตวิทยามนุษย์นิยมกับการพัฒนาวินัยและประชาธิปไตย, "ในกรมวิชาการ, กระทรวง
ศึกษาธิการ. เอกสารคำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนา
คุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.
- _____. 49 ยุทธการสร้างลูกรัก. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2538.
- วาสนา รอดเที่ยง. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อบุคลิกภาพ
ประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยการสอน
แบบบูรณาการ (ลาร์ดิชาเบล). ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.
- วาสนา แสงคำ. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อบุคลิกภาพ
ประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยการสอน
แบบบูรณาการ (ลาร์ดิชาเบล). ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2542

- วิชาการ, กรม. กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.
- _____. คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.
- _____. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและ มีวินัยในตนเอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2542.
- _____. วินัยที่ได้ศึกษาดีแล้ว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2525.
- _____. กรอบความคิดเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.
- _____. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและ มีวินัยในตนเอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2542.
- _____. คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2535.
- _____. คู่มือส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2535.
- ศศิธร บรรลือสินธุ์. ผลการใช้ตัวแบบที่มีต่อคุณธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ จังหวัดอุตรดิตถ์. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2530.
- ศรัญญา สิริยวงษ์. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนกับ พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ศิริศักดิ์ ใหม่คามิ. ผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้าน การระบอธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543.
- สมัย บัวพัฒน์. การศึกษาพฤติกรรมการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน มัธยมศึกษาของครู สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศึกษาสาตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540.

สมศักดิ์ เรืองสุวรรณ. การจัดกิจกรรมปลูกฝังประชาธิปไตยตามกระบวนการเรียนการสอน

ในระดับมัธยมศึกษาของสถาบันศึกษา เขตการศึกษา 5. วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2541.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. การปรับพฤติกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2526.

สามัญศึกษา, กรม. คู่มือการสอนสังคมศึกษาบูรณาการกับหลักประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา, 2530.

_____. คู่มือสร้างเสริมของประชาธิปไตยในสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา.

กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2536.

_____. ประชาธิปไตยในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2538.

_____. แนวทางการนิเทศ : การสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2534.

_____. แนวทางการนิเทศ : การสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2536.

ลาโรช บัวศรี. "ความหมายของประชาธิปไตยในแง่การศึกษา," พื้นฐานการเมืองการปกครอง

หน้า 66 – 68. กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, 2520.

_____. เอกสารประกอบการอบรมเรื่อง ความหมายของประชาธิปไตยในแง่ของ

การศึกษา. กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, 2520.

สิทธิศักดิ์ ไววิชา. การศึกษาพฤติกรรมการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน

ประถมศึกษาของครู สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ.

ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543.

สุนีย์ ชินศักดิ์ชัย. การทดลองใช้หุ่นมือเป็น "แม่แบบ" เพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความ

เอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ปริญญาานิพนธ์การศึกษา

มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. "ความเป็นอยู่รอดของสังคมไทยกับการพัฒนาวินัยและสร้างเสริมวิถีชีวิต

ประชาธิปไตย," ในกรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิด

และทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็น

ประชาธิปไตย โครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.

- Bandura, Albert, Jean Easth Grusec and Frances L. Menlove. "Observational Learning As a Function of Symbolization and Incentive Set," *Child Development*. 9, 57 (September 1966) : 497 – 506.
- _____. *Social Learning Theory*. NJ : Prentice – Hall, 1977.
- _____. Harold Ross and Danails Ross. "Imitation of Filling – Mediated Aggressive Models," *Child Development*. 6, 31 (March 1963) : 1 – 7.
- Dewey, John. *Democracy and Education*. New York : The Mcmillan Co., 1967.
- Friedman, Robert S. "Participation in Democracy : A Theory of Democracy and Democratic Socialization," *Dissertation Abstracts International*. 34, 1 (November 1973) : 4117 – A.
- Hook, S. Democracy. In *The Encyclopedia Americana*. (Vol. 8, 684 – 691). Danbury, CT : Croler Incorporated. 1995.
- Kessel, John H. *Micropolitic Individual and Group Levels*. New York : Holt Rinehart and Winston, 1970.
- Laski, Harold J. *Encyclopedia of the Social Science*. New York : The Macmillan Company, 1967.
- Maslow, Abraham Harold. *Motivation and personality*. New York : Harper & Row, 1970.
- Pennock, Roland J. *Democratic Theory*. New Jersey : Princeton University Press, 1979.
- Plather, Marquerite and Joyce Brady. "The Effects of Democratic Classroom on the Behavior of 9 – 11 year – old Children," *Dissertation Abstracts International*. 40 (6) : 7051 ; June, 1977.
- Ringwall, Douglas Dinon. "Planning and Participation in Democracy Theory Versus Practice," *Dissertation Abstracts International*. 39, (9 September 1976) : 6286 – A
- Rolard, Pennock J. *Democratic Political Theory*. New York : Princeton University Press, 1979.
- Sanstead, Wayne Godfrey. "A Study of the Political Attitudes of North Dakota High School Seniors," *Dissertation Abstracts International*. 36 (February 1975) : 814.
- White, Cotte Jerome. "A Study of Democratic Sociopolitical Values Among High School Students in an Urban Setting," *Dissertation Abstracts International*. 40, 10 (October, 1977) : 7036 – A.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รูปแบบการจัดกิจกรรม
เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยมิได้หมายถึงการเรียนการสอนเนื้อหาที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย หรือมิได้หมายถึงการให้นักเรียนเรียนเรื่องประชาธิปไตยตลอดทั้งวัน แต่จะหมายถึงการนำหลักการทางวิถีชีวิตประชาธิปไตยมาฝึกให้นักเรียนได้เกิดทักษะพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตรงตามหลักสูตรและเกิดผลตามวัตถุประสงค์การดำเนินการ

1. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม
2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ห้องเรียนและนอกห้องเรียน
3. การจัดกิจกรรมการเสริมแรง
  - 3.1 รายบุคคล
  - 3.2 ทั้งห้อง

1. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม ดำเนินการจัดกิจกรรมรักษาความสะอาดอาคารสถานที่และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนโดยให้นักเรียนมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยว่าควรทำความสะอาดอาคารสถานที่ ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของภารโรงแต่ผู้เดียว นักเรียนต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนี้ จะเป็นการฝึกให้นักเรียนได้ทำงานด้วยตนเอง รู้จักรับผิดชอบงานที่ตนได้รับมอบหมายในการทำความสะอาดยุติกันเรียน ครูควรมอบให้แต่ละกลุ่มเป็นผู้รับผิดชอบหมุนเวียนกันไป เปิดโอกาสให้ทุกคนทำงาน การทำความสะอาดยุติกันเรียนนั้น สามารถแบ่งบริเวณโรงเรียนออกเป็นส่วน ๆ แล้วมอบหมายให้นักเรียนแต่ละกลุ่มในสายชั้นเรียนรับผิดชอบ อาจจะเป็นบริเวณใดบริเวณหนึ่งตลอดปีการศึกษา หรือหมุนเวียนกันไปก็ได้ การดูแลความสะอาดนี้เป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานเป็นกลุ่มอย่างชัดเจน และทุกชั้นในโรงเรียนสามารถทำได้ เป็นการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้วย สภาพแวดล้อมของโรงเรียนควรมีทั้งความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม อำนวยความสะดวก และให้ประโยชน์สูง สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ได้แก่ ต้นไม้ สนาม ถนน รั้ว ที่นั่งพักผ่อน สถานที่นันทนาการ น้ำดื่ม น้ำใช้ ที่เก็บขยะและสิ่งปฏิกูล ล้างมือ เรือนเพาะชำ โรงอาหาร ฯลฯ ครูจะมอบหมายให้นักเรียนสำรวจสภาพแวดล้อมโรงเรียน แล้วเสนอความคิดเห็นว่า ควรจะปรับปรุงอย่างไร โดยวางแผนร่วมกับครูแล้วลงมือทำ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ความสะอาด ปรับปรุงอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน
2. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
3. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน

แนวความคิดพื้นฐาน

โรงเรียนเป็นสมบัติของนักเรียนทุกคน การที่จะให้นักเรียนมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษา และปรับปรุงโรงเรียนร่วมกัน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและลงมือปฏิบัติจนเป็นนิสัย

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ตั้งคณะกรรมการรักษาความสะอาด และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนได้
  - 1.1 ครูที่ปรึกษาประจำกลุ่ม
  - 1.2 กรรมการนักเรียนมาจากตัวแทนของแต่ละห้องเรียน ร่วมกันเลือกประธาน รองประธาน ดำเนินการ และแบ่งกลุ่มตัวแทนนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ
    - กลุ่มที่ 1 ตรวจสอบความสะอาดและปรับปรุงสภาพแวดล้อมสนามโรงเรียน
    - กลุ่มที่ 2 ตรวจสอบความสะอาดและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและอาคารเรียน
    - กลุ่มที่ 3 ตรวจสอบความสะอาดและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของห้องน้ำ ห้องส้วม อ่างล้างมือของโรงเรียน
    - กลุ่มที่ 4 ตรวจสอบความสะอาดและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของอาคารประกอบ โรงอาหาร ห้องประชุม และโรงฝึกงาน
    - กลุ่มที่ 5 รวบรวมผลการตรวจ แล้วรายงานต่อครูเวร หรือที่ประชุมใหญ่
2. แบ่งนักเรียนที่มีได้เป็นตัวแทน แล้วมิได้ทำหน้าที่เวรในห้องเรียนรับผิดชอบสถานที่ต่าง ๆ ได้
  - กลุ่มที่ 1 นักเรียนห้อง 3 / 1 – 3 / 2 ดูแลรักษาความสะอาดบริเวณสนามของโรงเรียน
  - กลุ่มที่ 2 นักเรียนห้อง 3 / 3 – 3 / 4 ดูแลรักษาความสะอาดอาคารเรียน หอประชุม โรงอาหาร โรงฝึกงาน ฯลฯ

กลุ่มที่ 3 นักเรียนห้อง 3 / 5 – 3 / 6 ดูแลรักษาความสะอาดห้องน้ำ ห้องส้วม
ข้างล้างมือ รวมทั้งตกแต่งบริเวณโรงเรียน

กลุ่มที่ 4 นักเรียนห้อง 3 / 7 รวบรวมผลแล้วรายงานต่อครูผู้ควบคุม การ
ดำเนินการ

3. กรรมการจัดทำแผนภูมิแบ่งงาน เพื่อสะดวกในการปฏิบัติงานของนักเรียน และการ
ตรวจสอบควบคุมของคณะกรรมการ

4. การปฏิบัติงานของนักเรียน ควรใช้เวลาว่างก่อนเข้าชั้นเรียน ตอนเช้าหรือบ่าย หรือ
เวลาว่างอื่น ๆ ที่เห็นสมควร

5. การประเมินผลการทำงาน

5.1 ครูสังเกตการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ

5.2 ครูตรวจสอบรายงานผลการตรวจของคณะกรรมการ

5.4 ประกวดการรับผิดชอบในการทำงานของแต่ละกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย

5.5 ร่วมกันคิดและแก้ไขข้อบกพร่อง

บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

1. ผู้บริหาร มีหน้าที่กำหนดนโยบาย และควบคุมดูแลการจัดตั้งคณะกรรมการ
รวมทั้งส่งเสริมและให้กำลังใจ ในการปฏิบัติงานของครูและนักเรียน

2. ครู เป็นที่ปรึกษา แนะนำการปฏิบัติงานของนักเรียนให้เป็นไปตามข้อตกลงที่ตั้งไว้

3. นักเรียน ร่วมวางแผนปฏิบัติงานกับครูที่ปรึกษา รวมทั้งลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

4. ภารโรง มีหน้าที่ช่วยเหลือในการทำงานของนักเรียนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น

1. นักเรียนทุกคนช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดโรงเรียนมากขึ้น

2. นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น

3. นักเรียนได้รู้จักการทำงานและการรู้จักการรับผิดชอบต่อส่วนรวมกับหมู่คณะ

4. นักเรียนรักโรงเรียนมากขึ้น

2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ห้องเรียนและนอกห้องเรียน

2.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในห้องเรียน

กิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในห้องเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามกลุ่มประสบการณ์

(1) กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย)

การเรียนการสอน กลุ่มทักษะภาษาไทย เพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ และมีความสามารถทางภาษาไทย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องให้มีความหลากหลายกันออกไป อาจใช้กระบวนการกลุ่ม เช่น การได้วาทิ การแข่งขันต่าง ๆ ที่ต้องใช้ทักษะของภาษาไทย การร่วมมือกันเขียนเรียงความ การอภิปรายกลุ่มย่อย การใช้บทบาทสมมุติการสร้างสถานการณ์จำลอง การเลือกกิจกรรมที่ใช้ความสามารถในการเรียนภาษาไทยมาช่วยในการตัดสินใจ แก้ปัญหา และวินิจฉัยเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้เหตุผลในการตัดสินใจ จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนภาษาไทยต้องตระหนักในความสำคัญของหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนี้อย่างดียิ่ง

ตัวอย่าง การสอนภาษาไทย เรื่องคำที่ออกเสียงตัวสะกดในมาตราแม่กด (นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

เนื้อหาวิชา

1. คำที่สะกดด้วย ด, ตร, ศ, ช, ต และ จ
2. บทเรียนในหนังสือภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

สื่อการเรียน

1. แผนภูมิ
2. กระดาษผนัง
3. บัตรคำ
4. หนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
5. หนังสืออ่านเพิ่มเติม อ่านประกอบภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามจำนวนกลุ่ม (เรื่องที่แต่ละกลุ่มได้ ไม่ควรซ้ำกัน)

ขั้นตอนในการสอน

1. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5-8 คน
2. ให้นักเรียนเลือกตัวแทน 1 คน ดำเนินการตามบัตรคำที่ส่ง ดังนี้

2.1 อ่านนำคำคล้องจองในแผนภูมิที่มีคำออกเสียงตัวสะกดในมาตราแม่กตที่เคยเรียนมาแล้วให้ทุกกลุ่มอ่านตาม

2.2 บอกให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสังเกตคำจากแผนภูมิที่มีคำที่ออกเสียงตัวสะกดในมาตราใดมากที่สุด ให้เวลา 2 นาที เสร็จแล้วให้นักเรียนตอบคำถามที่แต่ละกลุ่ม

2.3 สรุปและประเมินผลคำตอบของแต่ละกลุ่ม

2.4 แจกบัตรงานให้ประธานแต่ละกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการในการเสนอผลงานของกลุ่ม

3. ประธานแต่ละกลุ่มรับบัตรงาน และเอกสารประกอบการค้นคว้า

4. ประธานกลุ่มดำเนินการตามขั้นตอนในบัตรงาน ดังนี้

4.1 ช่วยกันค้นหาคำที่ออกเสียงสะกดในมาตราแม่กต จากเอกสารที่แจกให้

4.2 เขียนคำที่ค้นได้ในกระดาษเขียนคำ

4.3 หาความหมายของคำที่ค้นได้ ใช้ดินสอเขียนไว้ด้านหลังของบัตรคำ

4.4 ให้เวลาในการทำงาน 20 นาที

4.5 เลือกตัวแทนออกมารายงานผล โดยอ่านบัตรคำที่ค้นได้ และบอกความหมาย แล้วเลียบบัตรคำในกระเป๋าผนัง

5. ตัวแทนนักเรียนดำเนินการให้แต่ละกลุ่มรายงานผล

6. หลังจากทีแต่ละกลุ่มรายงานเสร็จ ให้กลุ่มอื่นประเมินผล โดยช่วยกันเลือกบัตรคำที่ไม่ได้ออกเสียงตัวสะกดในมาตราแม่กตออก

ข้อสรุป

1. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปคำที่มีเสียงตัวสะกดในมาตราแม่กต
2. แต่ละกลุ่มบันทึกคำทั้งหมดพร้อมทั้งความหมายลงในสมุดงานของกลุ่ม
3. ครูสรุปและให้ข้อสังเกตเพิ่มเติม

กิจกรรมการเรียนรู้โดยการทำงานเป็นกลุ่ม

1. แบ่งกลุ่มให้นักเรียนค้นคว้ารายงานกลุ่มละ 5 – 8 คน
2. แต่ละกลุ่มเลือกประธาน ช่วยกันคิดและวางแผนงานร่วมกัน
3. มอบหมายงานให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันทำ
4. สมาชิกในกลุ่มทุกคนช่วยกันค้นคว้าในเอกสารที่แจก
5. สมาชิกช่วยกันพิจารณาต่อเติมสิ่งที่บกพร่องให้ดียิ่งขึ้น

6. เลือกตัวแทนไปอภิปรายหน้าชั้น กลุ่มละ 1 คน
7. ช่วยกันสรุป

กิจกรรมที่ช่วยให้เกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

1. แบ่งกลุ่มเลือกประธานกลุ่ม
2. อภิปรายในกลุ่ม
  - 4.1 วางแผนร่วมกัน
  - 4.2 ร่วมกันปฏิบัติงาน
  - 4.3 ร่วมกันแก้ไขข้อบกพร่อง
3. รายงานกลุ่มใหญ่
  - 4.1 การอภิปรายในกลุ่ม
  - 4.2 การฟังการอภิปราย
  - 4.3 ฟังการวิจารณ์การรายงาน
4. ช่วยกันสรุป

(2) กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์)

การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ตรงตามหลักสูตร โดยเน้นถึงการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ดังนั้น การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ จำเป็นต้องเน้นการพัฒนาความสามารถของนักเรียนในการคิดและแก้ปัญหา การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหานั้น จะเกิดขึ้นได้ก็โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ให้นักเรียนได้ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

1. ร่วมกันคิดสรุป หลักเกณฑ์ หรือตั้งทฤษฎี
2. ร่วมกันพิสูจน์ ทดลองเพื่อตรวจสอบทฤษฎีหรือหลักการ
3. ปฏิบัติจริงตามหลักการหรือทฤษฎีที่เรียนรู้
4. แข่งขันเล่นเกม
5. ร่วมกันคิดวินิจฉัยโจทย์ปัญหา
6. ร่วมกันคิดและทำสื่อการเรียนเกี่ยวกับคณิตศาสตร์
7. ทำแบบฝึกหัดร่วมกันเป็นกลุ่ม
8. ช่วยเหลือกันในการเรียนซ่อมเสริม

ในการที่จะให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกการแก้ปัญหาในวิชาคณิตศาสตร์ที่นักเรียนจะได้รับในโรงเรียนนั้น ก็เพื่อที่จะให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวันได้

ตัวอย่าง การสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก (นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

เนื้อหาวิชา การบวกเลขโดยวิธีกระจายและวิธีลัด

สื่อการเรียนการสอน

- 1 บัตรงาน
- 2 แผนภูมิ

ขั้นตอนในการสอน

1. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 – 8 คน
2. ทบทวนค่าของตัวเลขที่เขียนแทนจำนวนที่ห้าหลัก หกหลัก โดยใช้แต่กลุ่มช่วยกัน คิดเขียนกลุ่มละ 3 จำนวน และเชิญกลุ่มอื่นออกไปแสดงการกระจายค่าประจำหลัก เช่น $13429 = 10,000 + 3,000 + 400 + 20 + 9$ จนครบทุกกลุ่ม
3. ทบทวนการบวกที่ละสิบ ที่ละร้อย ที่ละพัน ฯลฯ โดยครูเขียนในแผนภูมิให้นักเรียน แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดหาคำตอบว่ากลุ่มไหนจะเสร็จในเวลาที่กำหนดให้ และถูกมากที่สุด (จะทำเป็นรายบุคคลก็ได้) เช่น

$$20 + 30 = \square$$

$$200 + 400 = \square$$

$$4,000 + 5,000 = \square$$

(กิจกรรมนี้เป็นการฝึกการคิดเลขเร็ว)

4. ครูอธิบายตัวอย่างการบวกเลขหลายหลักที่ไม่มีการทด และมีการทด ดังนี้

4.1 ครูตั้งโจทย์แล้วแสดงวิธีคิดหาคำตอบ โดยใช้บัตรแสดงค่าของตัวเลขแต่ละหลัก ตามขั้นตอนต่อไปนี้

4.1.1 ครูเขียนประโยคสัญลักษณ์

$$3275 + 1210 = \square$$

4.1.5 ให้นักเรียน 1 กลุ่ม ส่งตัวแทนออกมาช้อนบัตรแสดง
ค่าตัวเลขในตัวตั้ง ตัวบวก และผลลัพธ์ ดังนี้

	3		2		7		5	
	1		2		1		0	
	4		4		8		5	

ให้แต่ละกลุ่มตรวจสอบคำตอบและช่วยกันแก้ไข ถ้าไม่ถูกต้อง ครูอธิบายเพิ่มเติม

5. ครูอธิบายตัวอย่างการบวกเลขหลายหลักที่ไม่มีการทดและมีการทด โดย
วิธีการกระจายและวิธีลัด

การบวกที่ไม่มีการทด $3,275 + 1,210 = \square$

วิธีการกระจาย $3000 + 200 + 10 + 5$

$1000 + 200 + 10 + 0$

$4000 + 400 + 80 + 5 = 4,485$

วิธีลัด $3,275$

1,210

4,485

การบวกที่มีการทด $2,581 + 2,347 = \square$

วิธีการกระจาย $2,000 + 500 + 80 + 1$

$2,000 + 300 + 40 + 7$

$4,000 + 800 + 20 + 8$

วิธีลัด $2,581$

2,347

4,928

6. เมื่อนักเรียนเข้าใจดีแล้วให้แต่ละกลุ่มคิดตั้งโจทย์กลุ่มละ 1 ตัวอย่าง และส่งตัวแทนออกไปแสดงวิธีทำบนกระดาน แล้วให้ทำแบบฝึกหัด

กิจกรรมการเรียนรู้ (โดยการทำงานกลุ่ม)

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนให้เป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 – 8 คน
2. แต่ละกลุ่มเลือกประธานร่วมกันคิดอภิปรายและหาคำตอบ
3. แต่ละกลุ่มช่วยกันพิจารณาต่อเติมสิ่งที่บกพร่อง
4. ทุกกลุ่มช่วยกันคิดโจทย์ปัญหาที่ได้รับมอบหมาย
5. ส่งตัวแทนไปแสดงวิธีทำหน้าชั้น กลุ่มละ 1 คน
6. อภิปรายแก้ไขข้อบกพร่องที่ทุกกลุ่มออกไปแสดงวิธีทำบนกระดาน
7. ช่วยกันสรุป

กิจกรรมที่ช่วยให้เกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

1. การแบ่งกลุ่มเลือกประธาน
2. อภิปรายในกลุ่ม
  - 2.1 ช่วยกันวางแผน
  - 2.2 ร่วมกันปฏิบัติงาน
3. รายงานกลุ่มใหญ่
  - 3.1 การอภิปรายในกลุ่ม
  - 3.2 ฟังการรายงาน
  - 3.3 ฟังการวิจารณ์ผลงาน
4. ตัวแทนประชุมอภิปราย
  - 4.1 แก้ปัญหาโจทย์ปัญหา
  - 4.2 แสดงวิธีทำบนกระดาน

(3) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มนี้ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สร้างเสริมวิถีชีวิตพฤติกรรมประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี โดยให้นักเรียนร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์และใช้ปัญญาในการตัดสินใจ พร้อมทั้งเคารพในเหตุผลซึ่งกันและกัน เช่น อาจจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการกลุ่มโดยให้แสดงความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องพืช เรื่องสัตว์ เรื่องพลังงานสารเคมี หรือเรื่องจักรวาลและอวกาศ นักเรียนมี

โอกาสที่จะใช้กระบวนการกลุ่มตั้งแต่ร่วมกันคิด วางแผนว่าเรื่องพืชเป็นอย่างไร หรือเรื่องสัตว์ เรื่องพลังงานสารเคมี เรื่องจักรวาลอวกาศ จากนั้นช่วยกันแสดงความคิดเห็น ช่วยกันเขียนอธิบาย ช่วยกันประเมินผลความคิดและช่วยกันนำผลงานความคิดแสดงต่อชั้นเรียน เป็นต้น

ตัวอย่างการสนทนากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่องพืช (นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) เนื้อหาวิชา

1. พืชและชนิดของพืช
2. ส่วนประกอบของพืช
3. ประโยชน์และโทษของพืช

ขั้นตอนในการสอน

1. การมอบงานให้นักเรียนทำเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งในการค้นหาเรื่องที่กำหนดตามเนื้อหา

2. ครูกำหนดให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายตามเนื้อหาที่ได้แบ่งความรับผิดชอบไป
3. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผนการทำงานโดยแบ่งกันทำ
4. เสร็จแล้วส่งตัวแทนไปรายงานหรือจะร่วมกันรายงานตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่ม

5. ให้แต่ละกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของกลุ่มอื่น 1 กลุ่ม แล้วนำผลการวิจารณ์เสนอต่อชั้น ครูกำหนดหลักเกณฑ์ในการให้วิจารณ์

6. นำผลงานที่นักเรียนได้คิดสร้างขึ้นและได้อภิปรายจัดแสดงไว้ที่ป้ายนิเทศ

กิจกรรมการเรียนรู้ (ทำงานเป็นกลุ่ม)

1. แบ่งนักเรียนให้เลือกเรื่องพืชในหัวข้ออย่างใดอย่างหนึ่ง
2. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายลักษณะของพืช ชนิดของพืช

ส่วนประกอบของพืช ประโยชน์และโทษของพืช

3. ช่วยกันคิดให้ได้ความหมายเฉพาะเรื่องพืชให้มากที่สุด

- 3.1 อภิปรายวิธีการทำงานว่าจะทำอย่างไรจึงจะเป็นไปตามที่ตกลงกัน
- 3.2 ช่วยกันคิดแยกประเภทของพืชตามลักษณะของพืช
- 3.3 นักเรียนอาจมอบหมายให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งเป็นหัวหน้าสรุป

ความคิด

4. เมื่อเสร็จงานแต่ละกลุ่มช่วยกันพิจารณาต่อเติมสิ่งที่บกพร่องให้ดียิ่งขึ้น

4.1 เลือกตัวแทนเพื่อนำเสนอความคิด

4.2 ตัวแทนไปรายงานหัวหน้าชั้น

5. แต่ละกลุ่มเลือกงานของกลุ่มอื่น 1 กลุ่ม แล้วร่วมกันอภิปรายเพื่อวิจารณ์

ผลงาน

5.1 ส่งตัวแทนรายงานหัวหน้าชั้น

5.2 กลุ่มอื่น ๆ ที่นั่งฟังรายงานร่วมกันวิจารณ์เพิ่มเติมหรือซักถามข้อข้อง

6. ร่วมกันจัดผลงานแสดงกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

(4) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยนี้ ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สร้างเสริมวิถีชีวิตพฤติกรรมประชาธิปไตย ได้มากทุกแขนงทั้งศิลปศึกษา พลศึกษา จริยศึกษา ดนตรี นาฏศิลป์ และกิจกรรมสร้างนิสัย โดยให้นักเรียนร่วมกันคิด อภิปรายและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น ศิลปศึกษาอาจจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการกลุ่มโดยให้วาดภาพร่วมกัน ซึ่งนักเรียนมีโอกาสที่จะใช้กระบวนการกลุ่มตั้งแต่การร่วมกันคิด วางแผนว่าจะวาดภาพอย่างไร แล้วช่วยกันวาดภาพตามแผนการที่กำหนดไว้ ช่วยกันตกแต่ง ช่วยกันเขียนคำอธิบาย ช่วยกันประเมินผล และช่วยกันนำผลงานมาแสดงต่อชั้นเรียน เป็นต้น

ตัวอย่าง การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เรื่อง การสอนศิลปศึกษา (วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

เนื้อหาวิชา

1. วาดภาพระบายสี
2. ประดิษฐ์ภาพโดยการตัด ปะ
3. ประดิษฐ์ภาพด้วยเศษวัสดุหลาย ๆ ชนิด

ขั้นตอนในการสอน

1. การมอบงานให้นักเรียนทำเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งในช่วยเนื้อหา กลุ่มละ 1 วิธี ไม่ซ้ำกัน

2. ครูกำหนดเรื่องให้ชื่อว่า "บ้านที่นาอยู่"
3. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายว่าบ้านที่นาอยู่ควรมีลักษณะอย่างไร

4. แต่ละกลุ่มวางแผนการทำงาน โดยแบ่งงานกันทำ และทำขึ้นเดียวกัน แบ่งกัน
ทำคนละส่วน หรือจะแยกกันทำคนละชั้น แล้วเขามาติดกันเป็นงานประดิษฐ์ที่ต้องการก็ได้

5. เสร็จแล้วส่งตัวแทนไปรายงาน พร้อมกับชี้จุดเด่นของงานของแต่ละกลุ่ม

6. ให้แต่ละกลุ่มวิจารณ์ผลงานของกลุ่มอื่น 1 กลุ่ม แล้วนำผลการวิจารณ์
เสนอต่อชั้น ครูกำหนดหลักเกณฑ์ในการให้วิจารณ์ เช่น

6.1 ภาพนั้นแทนความหมายที่นักเรียนต้องการได้มากน้อยเพียงใด

6.2 การจัดภาพใช้สี ใช้วัสดุเหมาะสมกับภาพหรือไม่

6.3 ข้อแนะนำเพิ่มเติมมีอะไรบ้าง

7. นำภาพที่นักเรียนประดิษฐ์จัดแสดงไว้ที่ป้ายนิเทศ

กิจกรรมการเรียนรู้ (ทำงานเป็นกลุ่ม)

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนให้เลื่องงานศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง (ตามช่วยเนื้อหา)

2. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายลักษณะของบ้านที่นาอยู่

3. ช่วยกันคิดว่า จะประดิษฐ์ภาพโดยการวาดภาพระบายสี (หรืออย่างอื่น ๆ)

ให้ได้ภาพที่สวยงามที่ความหมายนั้นควรเป็นอย่างไร

3.1 อภิปรายวิธีการทำงานว่าจะทำอย่างไร จึงจะเป็นไปตามที่ตกลงกัน
และได้ภาพประดิษฐ์ที่สวยงาม

3.2 ช่วยกันคิดหาวัสดุที่จำเป็นใช้ในการประดิษฐ์ เช่น สี กระดาษ กาว
เศษวัสดุ

3.3 ปฏิบัติงานตามที่ตกลงกันระหว่างปฏิบัติงาน นักเรียนอาจ
มอบหมายให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งเป็นคนควบคุมงาน เพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลง

4. เมื่องานเสร็จแล้วแต่ละกลุ่มช่วยกันพิจารณาต่อเติมสิ่งที่บกพร่องให้ดียิ่งขึ้น

4.1 เลือกตัวแทนเพื่อนำผลงานไปรายงานก่อนที่จะไปรายงานให้
ผู้รายงานฝึกซ้อมรายงาน ให้เพื่อน ๆ ฟังก่อน เพื่อน ๆ ช่วยกันเพิ่มเติมจนเป็นที่พอใจ

4.2 ตัวแทนไปรายงานหน้าชั้น

5. แต่ละกลุ่มเลือกงานของกลุ่มอื่น 1 กลุ่มแล้วร่วมกันอภิปรายเพื่อวิจารณ์
ผลงาน

5.1 ส่งตัวแทนไปรายงานหน้าชั้น

5.2 กลุ่มอื่น ๆ ที่นั่งฟังรายงานร่วมกัน วิจารณ์เพิ่มเติม หรือซักถามข้อข้องใจ

6. แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนกลุ่มละ 2 คน วางแผนจัดแสดงผลงาน

6.1 ร่วมกันจัดผลงานแสดงกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดพฤติกรรมจิตสำนึก

ประชาธิปไตย

6.1.1 แบ่งกลุ่มเลือกประธาน

- อภิปรายเลือกงานที่จะปฏิบัติ

6.1.2 อภิปรายในกลุ่ม

- ร่วมกันเลือกวัสดุที่จะนำมาใช้
- ร่วมกันปฏิบัติงาน

6.1.3 รายงานกลุ่มใหญ่

- การอภิปรายในกลุ่ม
- ฟังการรายงาน

6.1.4 ตัวแทนประชุมอภิปราย

- ช่วยกันจัดแสดงผลงาน

(5) กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ

กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ในกลุ่มประสบการณ์นี้นักเรียนสามารถฝึกฝนพฤติกรรมประชาธิปไตยได้มาก จากการร่วมกันทำงาน การปฏิบัติจริง ทั้งงานพื้นฐานและงานเลือก จะฝึกฝนนักเรียนในเรื่องกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม การเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี การอภิปราย วางแผน การทำงานร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ประเมินผลการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนเกิดความรักใคร่ชอบ ชอบฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

ในการฝึกฝนเรื่องพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ครูผู้สอนต้องเน้นการฝึกพฤติกรรมเหล่านี้จากกลุ่มย่อยในห้องเรียนให้ได้ผลมากที่สุด ก่อนที่จะขยายออกไปสู่กิจกรรมนอกห้องเรียนต่อไป

ตัวอย่าง กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ เรื่องการเพาะถั่วงอก (ช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

เนื้อหาวิชา

การเพาะถั่วงอก

1. การเพาะถั่วงอกในกระบะเพาะ
2. สังเกตการเจริญเติบโตของพืช
3. การทำรายงาน

ขั้นการสอน

1. การเตรียมเมล็ดถั่วเขียว
2. การเตรียมที่เพาะ
3. การเพาะด้วยวิธีต่างกัน
  - 3.1 นำเมล็ดถั่วเขียวไปแช่น้ำประมาณ 1 ชั่วโมง จึงนำไปเพาะ
  - 3.2 นำเมล็ดถั่วเขียวไปเพาะโดยไม่แช่น้ำ
4. การรดน้ำ
5. การสังเกตความเจริญเติบโตและจดบันทึก
6. การรายงานผลการเพาะเมล็ดถั่วเขียวในระยะ 5 วันแรก และอีก 5 วันต่อมา
7. การทำรายงาน

กิจกรรมการเรียนรู้ (ทำงานเป็นกลุ่ม)

1. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 – 8 คน
2. แต่ละกลุ่มเตรียมเมล็ดถั่วเขียวกลุ่มละประมาณ 30 เมล็ด
3. ทุกกลุ่มเพาะเมล็ดถั่วเขียวโดยวิธีที่ 3.1 และ 3.2
4. ดูแลรดน้ำ
5. สังเกตความเปลี่ยนแปลง จดบันทึก
6. รายงานความเปลี่ยนแปลงที่ได้สังเกตใน 5 วันแรก
7. รายงานความเปลี่ยนแปลงที่ได้สังเกตใน 5 วันถัดมา
8. แต่ละกลุ่มรายงานหน้าชั้นกลุ่มละ 1 คน และทำรายงานส่งครู

กิจกรรมที่ช่วยให้เกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

1. ทำงานเป็นกลุ่ม
2. การจัดหาเมล็ดถั่วเขียว

3. การจัดเตรียมที่เพาะเมล็ดถั่วเขียว
4. การเพาะเมล็ดถั่วเขียว
5. การดูแลรดน้ำถั่วเขียวที่กลุ่มตกลงให้ทุกคนทำงาน
6. การสังเกตและจดบันทึกความเปลี่ยนแปลง
7. การรายงานผลการสังเกต
8. การรายงานผลงานหน้าชั้น
9. การทำรายงาน

(6) กลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ)

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนหลายอย่าง เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน ซึ่งครูผู้สอนสามารถที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เช่น การสะกดคำ การเพิ่มพูนคำศัพท์ ผูกการสนทนา การอ่านป้ายประกาศ เป็นต้น

ตัวอย่าง การสอนภาษาอังกฤษ เรื่อง “การสะกดคำ” (ช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

เนื้อหาวิชา ให้สะกดคำ bat , rat , cat , hat

1. การออกเสียง
2. การเปรียบเทียบเสียง
3. วิธีสะกดคำ

ขั้นตอนในการสอน

1. กำหนดคำศัพท์ที่เรียนมาแล้ว และให้ทุกกลุ่มค้นคว้าอีกกลุ่มละ 10 คำ
2. มอบหมายงานให้นักเรียนฝึกเป็นกลุ่ม
3. แต่ละกลุ่มฝึกการออกเสียง การเปรียบเทียบเสียง วิธีสะกดคำ
4. อภิปรายแก้ไขข้อบกพร่อง
5. จัดทำรายงาน
6. รายงานการสะกดคำ และคำที่หาเพิ่มเติมทุกกลุ่ม ๆ ละ 1 คน

เพิ่มเติม

กิจกรรมการเรียนรู้ (โดยกระบวนการกลุ่ม)

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 – 8 คน
2. แต่ละกลุ่มเลือกประธานวางแผนงานร่วมกัน และมอบหมายงาน
3. ทุกกลุ่มฝึกการออกเสียง การเปรียบเทียบเสียง และวิธีสะกดคำ
4. สมาชิกทุกคนช่วยกันค้นหาคำศัพท์เพิ่มเติมจากที่ได้รับมอบหมาย และ

ฝึกเหมือนข้อ 3

กิจกรรมที่ช่วยให้เกิดพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

1. แบ่งกลุ่มเลือกประธาน
2. อภิปรายภายในกลุ่ม
  - 2.1 วางแผนร่วมกัน
  - 2.2 ร่วมกันปฏิบัติงาน
  - 2.3 ร่วมกันแก้ไขข้อบกพร่อง
3. รายงานกลุ่มใหญ่
  - 3.1 การอภิปรายในกลุ่ม
  - 3.2 การฟังการอภิปราย
  - 3.3 การฟังการวิจารณ์การรายงาน
4. ช่วยกันสรุป

การจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยการจัดกิจกรรมสอนแทรก ทุกกลุ่มประสบการณ์ในห้องเรียน นอกจากนักเรียนจะได้รับความรู้ทางวิชาการแล้ว นักเรียนยังมี พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ดังนี้

1. ด้านการระดม มีพฤติกรรมที่เด่นชัด ดังนี้

1.1 มีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาที่สุภาพและเหมาะสมแก่กาลเทศะ เช่น ยกมือ ขออนุญาต เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงพูด

1.2 เคารพผู้ฟังและผู้พูด โดยในขณะที่ฟังเพื่อน ๆ หรือคนอื่นพูดจะไม่พูดแทรก โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้พูด

1.3 เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีการแสดงความคิดเห็น นักเรียนจะฟังอย่าง ตั้งใจ ไตร่ตรองก่อนตัดสินใจว่าเชื่อหรือไม่

1.4 พูดแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล

1.5 ไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น และของส่วนรวม เช่น ไม่หยิบของผู้อื่น โดยไม่ได้
รับอนุญาต

2. ด้านสามัคคีธรรม มีพฤติกรรมที่เด่นชัด ดังนี้

2.1 ร่วมกันคิดร่วมกันวางแผนในการปฏิบัติงาน

2.2 ร่วมมือกันทำงานของกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

2.3 มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผล และได้ผลงาน
ที่ดีที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้

2.4 ช่วยกันสังเกตความเปลี่ยนแปลง และจุดบันทึก ตลอดจนร่วมกันทำรายงาน

2.5 ยอมรับผลงานของกลุ่ม และร่วมปรับปรุงแก้ไขผลงานของกลุ่ม

2.6 มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

3. ด้านปัญญาธรรม มีพฤติกรรมที่เด่นชัด ดังนี้

3.1 รู้จักใช้เหตุผลในการเลือกประธานกลุ่ม

3.2 รู้จักตั้งคำถามอย่างฉลาด

3.3 รู้จักคิดการ ใช้เหตุผลประกอบการอภิปราย หรือการตอบปัญหา

3.4 เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น จะพิจารณาโดยรอบคอบ และหาทางแก้ไขปัญหานั้นโดย
หลักการและแนวทางที่เหมาะสม

3.5 ยอมรับฟังข้อบกพร่องของตนเอง และพยายามปรับปรุงแก้ไข

2.2 กิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยนอกห้องเรียน

กิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยนอกห้องเรียน เป็นกิจกรรมที่
นอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ตามหลักสูตรประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 กิจกรรมประเภทนี้ นักเรียนสามารถปฏิบัติตนได้ ในรูปของคณะกรรมการร่วม
กันเองตามลำพัง โดยมีครูเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาให้คำแนะนำ หรือช่วยเหลือในคราวจำเป็น
เท่านั้น แต่ในบางกิจกรรมนักเรียนสามารถปฏิบัติงานร่วมกับคณะครูได้ การจัดกิจกรรมส่งเสริม
พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยนอกห้องเรียนนี้ คณะครูจะร่วมกันวางแผนก็ต่อเมื่อเห็นว่า
นักเรียนมีความพร้อม จากการจัดกิจกรรมในห้องเรียน หมายถึง นักเรียนพร้อมที่จะให้บริการ
แก่ส่วนรวม ชยันต์แข็งมานะอดทน รู้จักอาสาสมัครทำงานพิเศษนอกห้องเรียน ส่วนครูจะเป็น
แรงเสริมโดยการยกย่อง ชมเชยนักเรียน จะเกิดความต้องการที่ทำงานเพื่อส่วนรวมมากขึ้น
จนกลายเป็นการรวมกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมเช่นเดียวกันในห้องเรียน

กิจกรรมนอกห้องเรียน อาจแบ่งลักษณะของกิจกรรมเป็น 2 อย่าง คือ

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่จัดนอกห้องเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอนตามกลุ่มประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่ต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งโรงเรียนอาจจะเลือกจัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือหลายกิจกรรมได้ตามความพร้อมของโรงเรียน ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน

กิจกรรมปกครองนักเรียนที่ปฏิบัติกันอยู่ในโรงเรียนโดยทั่วไปนั้น เป็นการปกครองในรูปครูปกครองนักเรียน ครู หรือโรงเรียนมีหน้าที่ออกกฎหมายหรือระเบียบให้นักเรียนปฏิบัติตาม ถ้านักเรียนไม่ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับบางข้อก็จะถูกลงโทษ การปกครองรูปแบบนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนมาก เมื่อนักเรียนอยู่ในโรงเรียนนาน ๆ ก็จะกลายเป็นคนไม่รับผิดชอบต่อสังคม ไม่เคารพกฎเกณฑ์ของบ้านเมือง ขาดเหตุผล ไม่รู้จักใช้ปัญหาแก้ปัญหา เพราะนักเรียนต้องไม่ได้รับการฝึกฝนให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ให้รู้จักปกครองตนเอง ให้รู้จักใช้ปัญญาแก้ปัญหา แต่นักเรียนที่ได้รับการปกครองมาในรูปแบบนี้ออกจากโรงเรียนไป ไม่มีใครคอยบังคับคอยควบคุม ไม่มีใครคอยลงโทษอย่างที่ครูเคยปฏิบัติ ก็จะกลายเป็นคนที่ขาดวินัยทำอะไรตามใจชอบ ทำให้เกิดปัญหาขึ้นทั้งแก่ตนเองและแก่ส่วนรวม

ดังนั้นการฝึกให้นักเรียนปกครองตนเอง จึงเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง เป็นการสร้างเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย และฝึกฝนทักษะในกระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยแก่นักเรียนด้วย อันจะเป็นการนำไปสู่ความเป็นพลเมืองที่มีวินัยปกครองตนเองได้รับผิดชอบต่อส่วนรวม ใช้ปัญญาในการดำรงชีวิตและไม่เป็นปัญหาแก่สังคมในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้สิทธิ หน้าที่ ตามสภาพและขอบเขตในการจัดการปกครองกันเองภายในโรงเรียน
2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกัน สามารถอยู่ด้วยกันอย่างสงบและปลอดภัย
3. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน

แนวความคิดพื้นฐาน

การฝึกให้นักเรียนปกครองตนเองเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง เป็นการเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตย และฝึกฝนทักษะในกระบวนการประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนด้วย อันจะเป็นการนำไปสู่ความเป็นพลเมืองที่มีวินัยปกครองตนเองได้ รับผิดชอบต่อ ส่วนรวม ใช้ปัญญาในการดำรงชีวิตและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ขั้นตอนการดำเนินการเลือกตั้ง

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
1. จัดตั้งกลุ่ม (สี) ต่าง ๆ (เช่น กลุ่มสีฟ้า กลุ่มสีแดง) - นักเรียนรวมกลุ่มกันเอง จนมีรายชื่อผู้ร่วมกลุ่มครบตาม จำนวนที่กำหนดไว้ในระเบียบ กรรมการนักเรียนจึงนำรายชื่อ เหล่านั้นเสนอขอจดทะเบียน เป็นกลุ่ม (สี) ต่อครูที่ปรึกษา กิจกรรมนักเรียน	- ครูเป็นที่ปรึกษากลุ่ม (สี) ละ 1 คน - แนะนำให้นักเรียนปฏิบัติให้ ถูกต้องตามระเบียบ	1. นักเรียนมีเหตุผลยอมรับ ความคิดเห็นและคำ วิพากษ์วิจารณ์จากเพื่อน ๆ 2. นักเรียนมีวินัยในตนเอง รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ ส่วนรวม 3. นักเรียนเข้าใจระบบ ประชาธิปไตย
2. แต่ละกลุ่ม (สี) กำหนด นโยบายที่จะนำไปปฏิบัติงาน เมื่อได้รับเลือกตั้ง - กรรมการกลุ่ม (สี) ประชุม ปรึกษาเพื่อกำหนดนโยบาย	- แนะนำวิธีกำหนดนโยบาย (ครู จะไม่ไปเป็นผู้กำหนดนโยบายให้ เพราะจะทำให้นักเรียนไม่รู้จักรัด คัดปัญหาตนเอง)	
3. แต่ละกลุ่ม (สี) คัดเลือก ตัวแทนส่งเข้ารับเลือกตั้ง - กรรมการกลุ่ม (สี) ประชุม กันเพื่อหารือวางหลักเกณฑ์ใน การเลือกตั้ง ตัวแทนกลุ่ม (สี) เพื่อส่งเข้ารับเลือกตั้ง	- ครูแนะนำให้นักเรียนกำหนด หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวแทน ให้เหมาะสมกับงานที่จะไปทำ เช่น เป็นประธานกรรมการนักเรียน เป็น กรรมการฝ่ายวิชาการ เป็น กรรมการฝ่ายบริการชุมชน เป็น กรรมการฝ่ายสุขภาพิบาลโรงเรียน	

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
4. เตรียมการเลือกตั้งของแต่ละกลุ่ม (สี) ยื่นสมัครรับเลือกตั้งต่อกรรมการรับสมัครเลือกตั้ง 5. เตรียมการเลือกตั้งของแต่ละกลุ่ม (สี) ดำเนินการ ดังนี้ - ประชาสัมพันธ์เพื่อแถลงนโยบายโดยวิธีการต่าง ๆ - จัดทำเอกสารเผยแพร่ - ทำโปสเตอร์โฆษณา - พบปะกับเพื่อนนักเรียนเป็นการส่วนตัว - เข้าไปประชาสัมพันธ์ในห้องเรียน - จัดแถลงนโยบายที่ประชุม ฯลฯ	เป็นประชาสัมพันธ์ ฯลฯ - แนะนำให้กลุ่ม (สี) เลือกตัวแทนเท่ากับจำนวนกรรมการนักเรียน - แนะนำวิธีการสมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้นักเรียนจะปฏิบัติได้ถูกต้อง - แนะนำในวิธีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องที่สำคัญ คือ - ให้ประชาสัมพันธ์ด้วยการแถลงนโยบาย - การใช้ภาษาไทยในการประชาสัมพันธ์ควรสุภาพตรงเป้า - ไม่ควรใช้วาจาหับถมผู้อื่น - ไม่ควรละเมิดสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น - ติดตามดูการปฏิบัติงานเพื่อประชาสัมพันธ์ของแต่ละกลุ่ม (สี) เพื่อช่วยแก้ไข - แนะนำผู้ออกเสียงเลือกตั้งให้รู้จักใคร่ครวญให้รอบคอบ ควรจะพิจารณาใน 2 เรื่องด้วยกันคือ 1. นโยบายของกลุ่ม (สี) เหมาะสม 2. บุคคลที่เสนอเข้ารับเลือกตั้งเหมาะที่จะปฏิบัติงานนี้หรือไม่	

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
6. เลือกตั้ง - ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกคนต้องไปใช้สิทธิ	- ชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง ตลอดจนชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสียของการลงสิทธิและชี้ให้เห็นว่าการออกเสียงเลือกตั้งนั้นเป็นการรับผิดชอบต่อส่วนรวมอีกด้วย - ชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจวิธีการออกเสียงเลือกตั้ง เช่น ตรวจสอบรายชื่อตนเองก่อนวันเลือกตั้ง ถ้าไม่มีรายชื่อก็ขอเพิ่มในวันเลือกตั้ง ต้องแจ้งเลขที่ตามรายชื่อของตนเองให้กับผู้ตรวจสอบทราบ พร้อมแสดงบัตรหรือหลักฐาน แสดงว่าตนเองคือใครแล้ว จึงไปออกเสียง	
7. คณะกรรมการนักเรียนเตรียมเข้าปฏิบัติงาน - คณะกรรมการที่ได้รับเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการนักเรียน โดยสมบูรณ์ - เริ่มดำเนินการขั้นต้นโดยการจัดตั้งอนุกรรมการต่าง ๆ	- ชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจการไปออกเสียงนั้นต้องเข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง ถ้านักเรียนไปถึงภายหลังคนอื่นอย่าไปใช้สิทธิก่อนเขาต้องต่อท้ายแถวตามลำดับที่ไปถึง - ครูในฐานะที่ปรึกษาช่วยชี้แจงในการเริ่มต้นการทำงานของคณะกรรมการนักเรียน - แนะนำให้แต่งตั้งอนุกรรมการต่าง ๆ เช่น - อนุกรรมการตรวจสอบสุขภาพ - อนุกรรมการอาหารกลางวัน - อนุกรรมการสิ่งตีพิมพ์	

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
8. อนุกรรมการแต่ละชุดวางแผนปฏิบัติงาน - อนุกรรมการชุดต่าง ๆ วางแผนปฏิบัติงาน - เสนอแผนงานต่อคณะกรรมการนักเรียนเพื่อขอความเห็นชอบ - ดำเนินงานตามแผน 9. ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะอนุกรรมการการชุดต่าง ๆ - คณะกรรมการนักเรียนเป็นผู้ควบคุมติดตามการปฏิบัติงานของอนุกรรมการแต่ละชุดโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น • ประชุมแถลงผลงานทุกเดือน • จัดทำเอกสารรายงานผลงาน • จัดประชุมใหญ่เพื่อแถลงผลงานเป็นครั้งคราว • สมาชิกกลุ่ม (สี) ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติงานของอนุกรรมการชุดต่าง ๆ โดยการ	- อนุกรรมการกีฬา - อนุกรรมการวันสำคัญ ฯลฯ - ครูให้คำแนะนำในการวางแผนปฏิบัติงาน - ช่วยหักท้วงและแนะนำแผนงานของอนุกรรมการแต่ละชุด - ดูแลติดตามการปฏิบัติงานของอนุกรรมการแต่ละชุด - แนะนำคณะกรรมการนักเรียนให้เข้าใจถึงวิธีการควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการนักเรียน - แนะนำนักเรียนให้รู้จักควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการนักเรียน	

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
• ตรวจสอบรายงานเป็นครั้งคราว • เข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น • ยื่นหนังสือประท้วงหรือแนะนำเมื่อเห็นว่าจำเป็น • นักเรียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโดยวิธีการต่าง ๆ • ติดตามรายงานผลการปฏิบัติงาน • ส่งตัวแทนเข้าไป ทักท้วงการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ • เข้าประชุมเพื่อชี้แจงหรือทักท้วง 10. การประเมินผลงาน - คณะอนุกรรมการประเมินผลงาน - ทำรายงานเสนอกรรมการ - คณะกรรมการทำการประเมินผลของคณะกรรมการทั้งหมดและจัดทำรายงาน	- แนะนำวิธีการประเมินผลงานและการจัดทำรายงาน	

พฤติกรรมจิตสำนึกทางประชาธิปไตยที่เด่นชัด

1. คารวะธรรม

- ทำงานเป็นกลุ่ม ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น
- เคารพเพื่อฟังประธานและสมาชิก
- มีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพเหมาะสมแก่กาลเทศะ
- ปฏิบัติตามข้อตกลงที่วางไว้
- เคารพความคิดเห็นของบุคคลอื่น
- ตั้งใจฟังคนอื่นพูดด้วยความตั้งใจ ไตร่ตรอง

2. สามัคคีธรรม

- ร่วมกันทำงาน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำด้วยความตั้งใจ
- มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- รู้จักประสานประโยชน์ร่วมกัน
- ประเมินผลงานร่วมกัน

3. ปัญญาธรรม

- รู้จักแก้ไขปัญหาให้เหตุผล และความถูกต้องในการเลือกประธาน

1.2 กิจกรรมอาหารกลางวัน

กิจกรรมอาหารกลางวันเป็นกิจกรรมที่มีความมุ่งหมายเบื้องต้น เพื่อให้ นักเรียน มีอาหารกลางวันรับประทานทุกคน เมื่อนักเรียนมีอาหารรับประทานครบแล้ว จึงจะจัดให้มีอาหาร ที่ถูกต้องตามโภชนาการต่อไป การจัดกิจกรรมอาหารกลางวัน นอกจากจะเป็นการส่งเสริม ให้ นักเรียน มีการพัฒนาด้านร่างกายแล้วยังเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ไปในตัวด้วย คือทำให้มีการเสียสละมีความรับผิดชอบ แบ่งงานกันทำ สามารถทำงานร่วมกันได้ เป็นต้น ในการจัดอาหารกลางวัน ทางโรงเรียนต้องให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมตั้งแต่เริ่ม ดำเนินงานของโครงการ โรงเรียนต้องให้นักเรียนรับทราบหลักการและวิธีการดำเนินงาน

กิจกรรมนี้อาจฝึกฝนนักเรียนในเรื่องวิถีชีวิตประชาธิปไตยได้ เช่น การรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การช่วยเหลือกันในการทำงาน การเข้าแถวตามลำดับ ก่อนหลัง ขณะรอรับประทานอาหาร ตีมน้ำหรือทำความสะอาดภาชนะ นอกจากนั้น ถ้าโรงเรียน สามารถจัดให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอาหารกลางวันในโรงเรียนด้วย ก็จะช่วย พัฒนานักเรียนในเรื่องวิถีชีวิตและจิตสำนึกประชาธิปไตยได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้การศึกษาด้านโภชนาการแก่นักเรียน และร่วมกันจัดทำอาหารกลางวัน
2. เพื่อให้สวัสดิการ และการสงเคราะห์แก่นักเรียนที่ครอบครัวขาดแคลน
ให้มีอาหารรับประทานทุกวัน
3. เพื่อส่งเสริมให้เด็กนักเรียนรู้จักการประกอบและการจัดทำอาหารกลางวัน
4. เพื่อฝึกหัดในเรื่องจิตสำนึกประชาธิปไตยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการ
ดำเนินงาน
5. เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัย มารยาท นิสัยที่ดี ในการ
รับประทานอาหาร

แนวความคิดขั้นพื้นฐาน

ในการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันของโรงเรียนนั้น อันเนื่องมาจากความมุ่งหมายเบื้องต้นให้นักเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานทั่วกันทุกคน เมื่อนักเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานครบแล้ว จึงจะจัดให้มีอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการและในการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันยังเป็นการส่งเสริมดังนี้

- เพื่อให้เด็กนักเรียนมีการพัฒนาการทางด้านร่างกายโดยได้รับอาหารที่คุณค่า
  - เพื่อให้มีการแสดงออกทางพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยไปในตัว
- เช่น ทำให้มีการเสียสละ มีความรับผิดชอบ แบ่งงานกันทำ และสามารถให้ทำงานร่วมกันได้
- เพื่อให้เด็กนักเรียนได้เป็นสื่อกลางในการนำความรู้ไปยังผู้ปกครอง ทำให้เกิดประโยชน์ทางตรง และทางอ้อม

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
1. ผู้บริหารประชุมชี้แจง วัตถุประสงค์ของโครงการ	ครู ผู้บริหารโรงเรียน เป็นประธาน ประชุมครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง	1. เกิดความกระตือรือร้น และมีส่วนร่วมในกิจกรรม
2. คณะครูจะเป็นผู้ดูแลและ รับผิดชอบโครงการ	เพื่อชี้แจงนโยบายแนวทางการจัด อาหารกลางวันให้แก่เด็กนักเรียน	2. มีมารยาทในการ รับประทานอาหารที่ดี มีระเบียบ เรียบร้อย
3. ให้นักเรียนชั้นประถมปีที่ 3-6 เป็นผู้ร่วมโครงการและ ดำเนินการ	และขอความร่วมมือในการจัดหา อาหาร หรือร่วมกันประกอบอาหาร เพื่อเป็นการสนับสนุนกิจกรรม	3. เกิดวินัยที่ดี เช่น การ เข้าแถวรับอาหาร

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
4. เลือกประธาน คณะกรรมการดำเนินงาน ประชุมวางแผน ปฏิบัติงาน 5. เชิญผู้ปกครองนักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถในการปรุงอาหารเข้าร่วมโครงการ 6. เชิญวิทยากรให้ความรู้เรื่องอาหารกลางวันตามหลักโภชนาการบางโอกาส 7. ประเมินผลงาน	คณะกรรมการ มีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมและปฏิบัติงานการประกอบอาหารโดยมีนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ผู้ปกครองและกลุ่มผู้ซึ่งมีอาชีพ ในการประกอบอาหารเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องอาหารกลางวันตามหลักโภชนาการหรือช่วยในการปรุงอาหารกลางวัน นักเรียน เป็นผู้ลงมือในการทำกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น โดยผลัดกันทำอาหาร เพื่อให้ 1. เกิดความชำนาญในการเตรียมอาหารประกอบอาหารและการบริการอาหารแก่คนอื่น 2. จัดระเบียบต่าง ๆ ในเรื่องความสะดวก การล้าง เก็บเครื่องมือในการประกอบอาหาร	4. เด็กรู้จักวิเคราะห์ในการเลือกอาหารรับประทาน

1.3 กิจกรรมวันสำคัญ

กิจกรรมวันสำคัญสามารถแบ่งออกเป็นวันสำคัญเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ วันสำคัญของท้องถิ่น และวันสำคัญในโอกาสต่าง ๆ กิจกรรมวันสำคัญนี้โรงเรียนสามารถจัดร่วมกับชุมชนได้ เป็นทางหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้เป็นอย่างดี สำหรับกิจกรรมที่จะจัดขึ้นนั้น โรงเรียนต้องวางแผนโครงการไว้ล่วงหน้า และต้องให้นักเรียนได้เข้าร่วมวางแผนโครงการด้วยเพราะนักเรียนจะเป็นตัวการสำคัญที่จะเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและชุมชน และยังเป็นการฝึกให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน

วัตถุประสงค์

1. นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
2. นักเรียนเห็นคุณค่าของวันสำคัญเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์

3. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมวันสำคัญได้ถูกต้อง
4. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน

แนวความคิดพื้นฐาน

วันสำคัญแบ่งออกเป็นวันสำคัญเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ วันสำคัญของท้องถิ่น และวันสำคัญในโอกาสต่าง ๆ การจัดกิจกรรมวันสำคัญเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
เนื่องจากทางโรงเรียนต้องวางโครงการไว้ล่วงหน้าแล้วจึงเห็นสมควร 1. เลือกประธานในการดำเนินงานกิจกรรมวันสำคัญเกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2. เลือกคณะกรรมการดำเนินการ 3. ประชุมวางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน และกำหนดการจัดงานในวันสำคัญต่างๆ 4. มอบหมายงานให้คณะกรรมการแต่ละฝ่ายไปปฏิบัติ	1. ครู ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของกรรมการแต่ละฝ่ายช่วยชี้แจงในการเริ่มการทำงานของคณะกรรมการนักเรียน 2. คณะกรรมการ เตรียมงานก่อนวันทำพิธีโดยแบ่งหน้าที่กัน ดังนี้ 2.1 ฝ่ายจัดและตกแต่งสถานที่ 2.2 ฝ่ายจัดกิจกรรมเสริม เช่น การประกวด การแข่งขัน การแสดงต่าง ๆ ฯลฯ 2.3 ฝ่ายจัดหาของขวัญหรือรางวัล 2.4 ฝ่ายประชาสัมพันธ์ 2.5 ฝ่ายจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ 2.6 ฝ่ายพิธีการและดำเนินงาน	1. ทุกคนร่วมกันคิดและตัดสินใจ 2. ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนได้ 3. รับผิดชอบและปฏิบัติตนตามที่ได้รับมอบหมาย 4. รู้จักคิดและใช้เหตุผล 5. เคารพผู้อื่นทางกาย วาจา

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
4. ประเมินผลงาน - สังเกตความตั้งใจความ รับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน - ดูจากผลการปฏิบัติงาน - สรุปผลจากการอภิปราย	3. นักเรียน 3.1 ปฏิบัติตามที่ตกลงกัน 3.2 เข้าร่วมกิจกรรมเท่าที่ตนเอง มีความสามารถ	

1.4 กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน

กิจกรรมสหกรณ์นักเรียนเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการรวมหุ้นของบุคคลหลายฝ่าย เช่น คณะครู นักเรียน กรรมการศึกษา ตลอดจนประธานในท้องถิ่นก็สามารถร่วมกิจกรรมได้ กิจกรรมสหกรณ์เป็นการจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบเป็นประชาธิปไตย เพราะใช้ระบบที่สมาชิกต้องร่วมกันทำ ร่วมกันคิด และร่วมกันแก้ปัญหา ตลอดจนต้องมอบความไว้วางใจให้เข้าดำเนินการ โรงเรียนควรให้นักเรียนเข้ามาดำเนินงานสหกรณ์ทุกชั้นตอน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกหัดการปฏิบัติตามหลักและวิธีการของสหกรณ์
2. เพื่อสร้างนิสัยให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนในด้านการเสียสละ การช่วยเหลือกันและกัน โดยมีประโยชน์ร่วมกัน
3. เพื่อฝึกให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
4. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน

แนวความคิดพื้นฐาน

การสหกรณ์จะมีผลในการพัฒนาประเทศได้ย่อมต้องอาศัยสมาชิกที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีศรัทธาต่ออุดมการณ์ของสหกรณ์ และมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์ เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนทุกคน ตามกฎหมายประกอบกับการที่โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานย่อยของรัฐ ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด คือ โรงเรียนกระจายไปถึงระดับหมู่บ้าน โรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นแหล่งสำคัญที่จะเผยแพร่อุดมการณ์ของสหกรณ์แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถที่จะรวมแรงรวมกำลังความคิด และรวมทุนกันเพื่อประโยชน์ของกลุ่มชนเดียวกัน ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าโรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งจะต้องมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนจะมีผลดีทั้งในการให้ความรู้และเผยแพร่แนวความคิดของสหกรณ์ไปสู่ชุมชนด้วย

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
1. ผู้บริหารประชุมครูในโรงเรียนวางโครงการจัดตั้งกิจกรรมสหกรณ์นักเรียนขึ้นในโรงเรียน 2. เลือกคณะครู เป็นที่ปรึกษาและตรวจสอบบัญชี 3. เลือกคณะกรรมการดำเนินการ ผู้ทำหน้าที่เป็น - ผู้จัดการ - เภรณูญิก - นายทะเบียน - ประชาสัมพันธ์ การทำหน้าที่ดังกล่าว ครูและนักเรียนควรทำร่วมกัน 4. ประชุมคณะกรรมการร่วมกันพิจารณาดังนี้ - กำหนดนโยบาย - วิธีการและรูปแบบในการจัดการ - พิจารณาดำเนินการเพื่อมอบหมายงาน - กำหนดราคาสินค้า ฯลฯ 5. ประชุมผู้ปกครอง ครู และนักเรียน เพื่อให้ทุกฝ่ายสนับสนุนหรือปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย	1. ผู้บริหาร เป็นผู้กำหนดนโยบายต่อที่ประชุม 2. คณะครู แนะนำเกี่ยวกับ - ผู้จัดการ - ผู้ตรวจสอบบัญชี - เภรณูญิก - นายทะเบียน - ประชาสัมพันธ์ 3. นักเรียน ทำหน้าที่เกี่ยวกับ - ผู้จัดการ - เภรณูญิก - นายทะเบียน - ประชาสัมพันธ์ 4. ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น - วิทยากรให้ความรู้เรื่องกิจกรรมสหกรณ์ในบางโอกาส - ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านกรรมการศึกษาเพื่อร่วมดำเนินกิจกรรมสหกรณ์หรือการร่วมลงทุนโดยการร่วมหุ้น	1. นักเรียนมีการพัฒนาลักษณะนิสัยในด้านความเสียสละ ความซื่อสัตย์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีนิสัยในด้านการประหยัดและรู้จักพึ่งตนเอง 2. ปฏิบัติตนจนเกิดการเรียนรู้ และทักษะการเรียนรู้ระบบสหกรณ์

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
6. เตรียมการดำเนินงานตาม โครงการ - สถานที่ อุปกรณ์ - โฆษณา รุงใจ ให้บริการ - กำหนดเจ้าหน้าที่ ประจำวัน/สัปดาห์ - กำหนดเวลาบริการ - จัดทำบัญชี - ตรวจสอบคุณภาพสินค้า - การงบดุลทำปีละครั้ง 7. ดำเนินงาน 8. ประเมินผลงาน 9. แก้ไขข้อบกพร่อง		

1.5 กิจกรรมรักษาความสะอาดอาคารสถานที่และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

การทำ ความสะอาดสถานที่ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของภารโรงแต่เพียงผู้เดียว โรงเรียนควรมอบให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนี้ เพราะเป็นการฝึกให้เด็กได้ทำงานด้วยตนเอง รู้จักรับผิดชอบงานที่ตนได้รับมอบหมายในการทำ ความสะอาดชั้นเรียน ครูก็ควรมอบให้แต่ละกลุ่มเป็นผู้รับผิดชอบหมุนเวียนกันไป เปิดโอกาสให้ทุกคนทำงาน สำหรับการทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนนั้น สามารถแบ่งบริเวณโรงเรียนออกเป็น ส่วน ๆ แล้วมอบหมายให้นักเรียนแต่ละชั้นเรียนรับผิดชอบ ซึ่งอาจจะเป็นบริเวณใดบริเวณหนึ่งตลอดปีการศึกษาหรือหมุนเวียนกันไปก็ได้ การดูแลความสะอาดนี้เป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานเป็นกลุ่มอย่างชัดเจน และทุกโรงเรียนสามารถทำได้และการที่จะให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน จึงควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้วย สภาพแวดล้อมของโรงเรียนควรมีทั้งความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม อำนวยความสะดวก และให้ประโยชน์สูง สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ได้แก่ ต้นไม้ สนาม ถนน รั้ว ที่นั่งพักผ่อน สถานที่นั่งพักตากอากาศ น้ำดื่ม น้ำใช้ ที่เก็บขยะและสิ่งปฏิกูล ส้วม เรือนเพาะชำ โรงอาหาร ฯลฯ ครูจะมอบหมายให้

นักเรียนสำรวจ สภาพแวดล้อมโรงเรียน และเสนอความคิดเห็นว่า ควรจะปรับปรุงอย่างไร โดยวางแผนร่วมกับครูแล้วลงมือทำ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดปรับปรุงอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

2. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

3. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน

แนวความคิดพื้นฐาน

โรงเรียนเป็นสมบัติของนักเรียนทุกคน การที่จะให้นักเรียนมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน จึงควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการรักษา และปรับปรุงโรงเรียนร่วมกัน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และลงมือปฏิบัติจนเป็นนิสัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
1. ตั้งคณะกรรมการรักษาความสะอาดและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ได้แก่ 1.1 ครูที่ปรึกษาประจำกลุ่ม 1.2 กรรมการนักเรียนมาจากตัวแทนของแต่ละห้องเรียน ร่วมกันคัดเลือกประธาน รองประธาน ดำเนินการและแบ่งกลุ่มตัวแทนนักเรียนเป็น กลุ่ม ๆ กลุ่มที่ 1 ตรวจสอบความสะอาดและปรับปรุงสภาพแวดล้อมสนามโรงเรียน กลุ่มที่ 2 ตรวจสอบความสะอาดและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและอาคารเรียน	ผู้บริหาร มีหน้าที่กำหนดนโยบาย และควบคุมดูแลการจัดตั้งคณะกรรมการ รวมทั้งส่งเสริมและให้กำลังใจในการ ปฏิบัติงานของครูและนักเรียน ครู เป็นที่ปรึกษา แนะนำ การปฏิบัติงานของนักเรียนให้เป็นไปตามข้อตกลงที่ตั้งไว้ นักเรียน ร่วมวางแผนการปฏิบัติงานกับครูที่ปรึกษา รวมทั้งลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ภารโรง มีหน้าที่ช่วยเหลือในการทำงานของนักเรียนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วย	1. นักเรียนทุกคนช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดโรงเรียนมากขึ้น 2. นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น 3. การทำงานและรับผิดชอบร่วมกับหมู่คณะ 4. นักเรียนรักโรงเรียนมากขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
กลุ่มที่ 3 ตรวจสอบความสะอาดและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของห้องน้ำ ห้องส้วม อ่างล้างมือของโรงเรียน กลุ่มที่ 4 ตรวจสอบความสะอาดและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของอาคาร ประกอบโรงอาหารหอประชุมและโรงฝึกงาน กลุ่มที่ 5 รวบรวมผลการตรวจแล้ว รายงานต่อครูเวรหรือที่ประชุมใหญ่ 2. แปรนักเรียนที่ไม่ได้เป็นตัวแทนและไม่ได้ทำหน้าที่เวรในห้องเรียนรับผิดชอบสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ ชั้น ป.3 / 1 ดูแลรักษาความสะอาดบริเวณสนามของโรงเรียน ชั้น ป.3 / 2 ดูแลรักษาความสะอาดอาคารเรียน หอประชุม โรงอาหาร โรงฝึกงาน ฯลฯ ชั้น ป.3/3 ดูแลรักษาความสะอาดห้องน้ำ ห้องส้วม อ่างล้างมือ รวมทั้งตกแต่งบริเวณโรงเรียน เป็นต้น 3. กรรมการจัดทำแผนภูมิแบ่งงานเพื่อสะดวกในการปฏิบัติงานของนักเรียนและการตรวจสอบควบคุมของคณะกรรมการ		

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
4. การปฏิบัติงานของนักเรียนควรใช้เวลาว่างก่อนเข้าชั้นเรียนตอนเช้าหรือบ่าย หรือเวลาว่างอื่น ๆ ที่เห็นสมควร 5. การประเมินผลการทำงาน 5.1 ครูสังเกตการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ 5.2 ครูตรวจรายงานผลการตรวจของคณะกรรมการ 5.3 ประกวดการรับผิดชอบในการทำงานของแต่ละกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย 6. ร่วมกันคิดและแก้ไขข้อบกพร่อง		

2. กิจกรรมร่วมกับชุมชน

กิจกรรมร่วมกับชุมชน เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มของนักเรียน โดยเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชน ซึ่งในการส่งเสริมด้านวิชาการต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยและฝึกทักษะในระบบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อาจทำได้ดังนี้

1) กิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน

โรงเรียนเป็นผู้เริ่มต้นในการพัฒนาชุมชนแล้วจึงเชิญชวนชาวบ้าน รวมทั้งกรรมการหมู่บ้าน ร่วมกันวางแผนดำเนินงาน กำหนดวิธีการทำงาน ปฏิบัติงาน และประเมินผลงาน การดำเนินงานทุกขั้นตอนให้เป็นไปตามระบบประชาธิปไตย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมงานกับโรงเรียนมีประสบการณ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกัน และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนหรือนักเรียนเข้าไปทำงานร่วมกับชุมชน
3. เพื่อสนับสนุนการปกครองตามระบบประชาธิปไตย

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
1. ครูชี้แจงเหตุผล ความสำคัญและจุดมุ่งหมายใน การพัฒนาชุมชน 2. แต่งตั้งคณะครูเป็น คณะกรรมการอำนวยการเพื่อ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่ คณะกรรมการ 3. แต่งตั้งนักเรียนให้เป็น คณะกรรมการดำเนินงานและ เลือกประธาน 1 คน 4. ประชุมกรรมการเพื่อ กำหนดนโยบายและวางแผน ปฏิบัติงาน 5. คัดเลือกกลุ่มหรือแบ่งกลุ่ม ผู้ปฏิบัติงาน 6. กำหนดเวลา วันในการ ปฏิบัติงาน 7. ลงมือปฏิบัติ 8. ประเมินผลงานและหา แนวทางแก้ไขข้อบกพร่อง	1. ผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้ชี้แจง เหตุผล ความสำคัญและ จุดมุ่งหมายให้นักเรียนทราบพร้อม ทั้งควบคุมดูแลการดำเนินการติดต่อ ประสานงานกับชุมชน 2. ครู เป็นที่ปรึกษา ดูแลการ ดำเนินงานให้เป็นไปด้วยความ เรียบร้อย 3. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ หมู่บ้าน และผู้ร่วมกิจกรรม ใน ชุมชนคอยให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ให้การดำเนินงาน เป็นไปด้านความเรียบร้อย 4. นักเรียน หมายถึง คณะกรรมการปฏิบัติงานเป็นผู้วางแผน การปฏิบัติงานและดำเนินงาน ให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวมทั้งการประเมินผลงานและหา แนวทางแก้ไขข้อบกพร่อง 5. ผู้ปฏิบัติงาน หมายถึง นักเรียน ผู้ร่วมกิจกรรมการพัฒนาชุมชน	1. มีความรับผิดชอบ 2. มีเหตุผลในด้าน ความคิด การพูด และการ แสดงออก 3. สามารถปรับตัว ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ 4. สามัคคี ช่วยเหลือกัน 5. เคารพกฎ และระเบียบ ของหมู่คณะ 6. มีมนุษยสัมพันธ์ดี 7. เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี 8. มีวิถีชีวิตที่เป็น ประชาธิปไตย

2) กิจกรรมการจัดศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรในโรงเรียน

กิจกรรมนี้ต้องการจะอำนวยความสะดวกและบริการวิชาการด้านการเกษตร
ให้แก่ชุมชน การดำเนินงานในศูนย์จะดำเนินงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน จะให้ชุมชน
ช่วยบริหารงานเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนจะช่วยเฉพาะเรื่องที่สำคัญจำเป็น และชุมชนทำได้ยาก
การดำเนินการร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ดำเนินงานในรูปแบบพฤติกรรมจิตสำนึก

ประชาธิปไตย กิจกรรมนี้จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้ทั้งระบบประชาธิปไตยและพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยไปด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้เรื่องการเกษตร ให้กับนักเรียนและชุมชน
2. เพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย และฝึกทักษะระบบประชาธิปไตยให้กับนักเรียน
3. เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับการเกษตรมากขึ้น
4. เพื่อให้โรงเรียนและชุมชนมีสัมพันธ์ภาพ มีประโยชน์ต่อกัน
5. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยในโรงเรียน

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
1. จัดตั้งคณะกรรมการ อำนวยการโดยเลือกจากคณะ ครูเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำ 2. จัดตั้งคณะกรรมการ ดำเนินการโดยคัดเลือกจาก 3. ประชุมคณะกรรมการ กำหนดนโยบาย ช่วยกันคิด วางแผนในการปฏิบัติงาน 4. ประสานงานกับชุมชน และ ผู้เกี่ยวข้อง 5. จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการ พัฒนาการเกษตรในโรงเรียน 6. เชิญวิทยากรให้ความรู้เรื่อง การเกษตร 7. ประเมินผลงานที่ได้ปฏิบัติ และหาแนวทางแก้ไขข้อบกพร่อง	1. ผู้บริหาร ชี้แจงนโยบาย จุดมุ่งหมาย ความสำคัญ และเหตุผล พร้อมทั้งอำนวยความสะดวก ควบคุมดูแลให้งานสำเร็จด้วยความ เรียบร้อย 2. ครู เป็นที่ปรึกษา ดูแลแนะนำ ในการดำเนินงาน 3. ชุมชนที่เกี่ยวข้อง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่เกษตรกรของ ชุมชนหรือจังหวัด 4. คณะกรรมการดำเนินงาน เป็นผู้วางแผนการปฏิบัติงานและ ดำเนินการร่วมกับชุมชน รวมทั้ง การประเมินผลและหาแนวทางแก้ไข ข้อบกพร่อง 5. ผู้ร่วมปฏิบัติงาน หมายถึง นักเรียนผู้ร่วมกิจกรรม 6. วิทยากร ผู้ที่เชิญมาให้ความรู้ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ	1. มีความรับผิดชอบ 2. มีบทบาทในหมู่คณะ มากขึ้น 3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง 4. มีเหตุผลในด้านความคิด การพูด และการแสดงออก 5. สามารถปรับตัว ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6. มีมนุษยสัมพันธ์ดีขึ้น 7. สามารถปฏิบัติงานด้วย ตนเองได้ตามที่ได้รับ มอบหมาย 8. มีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 9. เคารพกฎ และระเบียบ ของหมู่คณะ 10. เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี 11. มีวิถีชีวิตที่เป็น ประชาธิปไตย

3) กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและประเพณี

โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเร่งเข้าในชุมชนเห็นความสำคัญ มีการประชุมปรึกษาหารือ ให้ความร่วมมือกันจัดกิจกรรม ให้ยืมวัสดุอุปกรณ์และบุคลากรที่มีความสามารถช่วยสนับสนุน จะทำให้โรงเรียนมีส่วนร่วมกันกับชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยที่ทางโรงเรียนและชุมชนจะต้องวางโครงการไว้ล่วงหน้า โดยที่มอบหมายให้นักเรียนได้ร่วมวางโครงการ เพราะนักเรียนจะเป็นตัวการสำคัญที่จะเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและชุมชนได้

วัตถุประสงค์

1. ให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกันกับชุมชน
2. ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวันสำคัญทางศาสนาและประเพณี
3. ให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมวันสำคัญได้ถูกต้อง
4. ให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญของชุมชน
5. เพื่อสนับสนุนการปกครองตามระบบประชาธิปไตย
6. เพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยมากขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
1. ชี้แจงนโยบาย จุดประสงค์ ความสำคัญและเหตุผลในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีร่วมกับชุมชน 2. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เลือกประธานโครงการ 3. ติดต่อประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้านในชุมชน 4. ประชุมวางโครงการและการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน 5. จัดงานในวันเวลาที่กำหนด	1. ผู้บริหาร ชี้แจงนโยบาย จุดประสงค์ ความสำคัญของการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีร่วมกับชุมชน 2. ครู เป็นที่ปรึกษาแนะนำของกรรมการแต่ละฝ่ายช่วยชี้แจงการทำงาน ตลอดจนควบคุมดูแลให้นักเรียนปฏิบัติงานจนสำเร็จเรียบร้อย 3. คณะกรรมการดำเนินงาน รวมถึงนักเรียนผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย 4. ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้ร่วมดำเนินการ	1. มีความรับผิดชอบ 2. มีเหตุผลในด้านความคิด การพูด และการแสดงออก 3. มีบทบาทในหมู่คณะมากขึ้น 4. ทุกคนร่วมกันคิดและตัดสินใจ 5. สามารถปรับตัว ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6. สามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 7. เคารพกฎ ระเบียบของหมู่คณะ 8. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
6. ประเมินผลงานหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมแต่ละครั้ง 7. อภิปรายแก้ไขข้อบกพร่อง		9. มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี 10. มีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย

4) กิจกรรมจัดป้ายแสดงความคิดเห็น

กิจกรรมจัดป้ายแสดงความคิดเห็น เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น และกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล กิจกรรมนี้ทำได้ง่าย ๆ โดยโรงเรียนจัดป้ายขนาดใหญ่ไว้ให้นักเรียนได้ปิดป้ายข้อความหรือความเห็นต่าง ๆ ป้ายนี้ควรตั้งไว้ในที่ที่นักเรียนผ่านไปมาเป็นจำนวนมาก และจัดตั้งคณะกรรมการดูแลการใช้ป้ายนี้ให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล
2. เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมความคิดเห็นของนักเรียนได้อย่างถาวร
3. เพื่อเป็นการเสนอหรือเผยแพร่ความคิดเห็นให้กับนักเรียนทุกคนในโรงเรียน
4. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีหน้าที่ดูแลรักษา รับผิดชอบในการจัดทำป้าย อันจะเป็นพื้นฐานประชาธิปไตย
5. ฝึกให้รู้จักการทำงานระบบกลุ่ม

แนวความคิดพื้นฐาน

ในการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงเพราะความคิดเห็นนักเรียนในบางเรื่อง บางครั้งก็ก่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์ต่อการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย ดังนั้น สิ่งที่ต้องจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นออกมาในรูปต่าง ๆ นอกจากนั้นแล้วยังช่วยส่งเสริมการคิดของนักเรียนให้รู้จักคิดเป็น นั่นคือ คิดอย่างมีเหตุผล เหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สิ่งหนึ่งที่จะรวมความสะท้อนให้เห็นถึงสภาพจิตใจและสังคม ความเป็นอยู่ของนักเรียนความสามารถของนักเรียน คือ การส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในรูปต่าง ๆ เช่น พุด เขียน และแสดงออกในการทำกิจกรรม

กิจกรรมจัดป้ายแสดงความคิดเห็นอาจจัดในรูปของการนำเอาข้อความหรือภาพต่าง ๆ มาติดป้ายประกาศไว้ หรือจะให้เขียนลงในแผ่นป้ายก็ได้ แต่พึงระวังในเรื่องระเบียบและลำดับการเขียนด้วย ควรให้คณะกรรมการดูแลการใช้ป้ายนี้ให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
1. แต่งตั้งครูเป็นที่ปรึกษา ประมาณ 1 หรือ 2 คน 2. ตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานและเลือกประธาน ประชุมวางแผนกำหนดงาน 3. คณะกรรมการหาอาสาสมัครนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5-6 คน โดยมีชื่อกลุ่มและ รายชื่อแต่ละกลุ่มไว้ตามระดับ ชั้นเรียน 4. ประชุมอาสาสมัครเพื่อ กำหนดบทบาทการประสานงาน แนะนำกลุ่มนักเรียนอื่น ๆ ใน การจัดป้าย 5. ขึ้นดำเนินงาน กำหนด จำนวนป้ายและสถานที่ติดตั้ง ป้ายแสดงความคิดเห็นและเวลา ในการจัดทำ 6. อาสาสมัครจัดเวลาให้กับ กลุ่มต่าง ๆ ในการแสดงความ คิดเห็น	ผู้บริหาร 1. ประชุมครูโรงเรียนเพื่อบอก จุดประสงค์ในการจัดทำและขั้นตอน ในการดำเนินงาน 2. ควบคุมการดำเนินงานให้ดำเนิน ไปด้วยความเรียบร้อย 3. ให้กำลังใจและช่วยเหลือการ แก้ปัญหาให้กับนักเรียนทุกกลุ่ม 4. ประเมินผลการปฏิบัติงานและ ผลงาน นักเรียน 1. จัดกลุ่มอาสาสมัครตามที่ครู แนะนำ 2. ประชุมวางแผนร่วมกันระหว่าง คณะกรรมการและกลุ่มอาสาสมัคร 3. ทำกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ใน แผน 4. ปฏิบัติตามลักษณะพฤติกรรม หรือบทบาทที่กลุ่มกำหนด 5. สรุปผลการจัดป้ายแสดงความคิดเห็น และหาทางปรับปรุงแก้ไข ต่อไป	1. รู้จักประสานประโยชน์ ในการร่วมกันทำงานให้เกิด แก่ทุก ๆ คน 2. รู้จักร่วมมือทำงาน ทำ กิจกรรมร่วมกันอย่างเป็น ระบบ 3. รู้จักแบ่งงานกันทำตาม ความสามารถ 4. รู้จักรับผิดชอบตาม หน้าที่กลุ่มมอบให้ 5. เคารพในบทบาทและ หน้าที่ของผู้อื่น 6. รู้จักพิจารณาด้วย เหตุผล (เนื้อเรื่องหรือ ข้อคิดเห็น) 7. รู้จักการอภิปรายกับ ภายในกลุ่ม

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
7. ขึ้นประเมินผลการดำเนินงาน 2 ฝ่าย คือ 7.1 ฝ่ายครู อาจารย์ 7.2 ฝ่ายนักเรียนซึ่งอาจใช้กลุ่มอาสาสมัครก็ได้ 8. ร่วมประชุมวางแผนแก้ไขส่วนที่บกพร่อง		

3. การจัดกิจกรรมเสริมแรง

3.1 รายบุคคล

3.2 ทั้งห้อง

3.1 กิจกรรมบุคคลดีเด่น (รายบุคคล) (กิจกรรมเสริมแรงรายบุคคล)

โรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการคัดเลือกบุคคลดีเด่นของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น นักเรียนที่สะอาดที่สุด มารยาทดีที่สุด มีมนุษยสัมพันธ์ดีที่สุด เป็นต้น โดยให้นักเรียนเป็นผู้คัดเลือกกันเอง จะจัดตั้งคณะกรรมการสรรหาโดยแต่งตั้งจากนักเรียนให้นักเรียนกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก แต่ทั้งนี้ต้องมีคณะครูที่ปรึกษา กิจกรรมบุคคลดีเด่นนี้ อาจจะเป็นกิจกรรมต่อเนื่องไปถึงชุมชนก็ได้ โดยให้นักเรียนช่วยกันคัดเลือกบุคคลที่นักเรียนเห็นว่ามีความประโชยน์ เป็นคนที่ดีที่สุดของชุมชนและประกาศเกียรติคุณกิจกรรมบุคคลดีเด่นนี้เป็นการฝึกให้คณะนักเรียนที่ดำเนินงานทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ฝึกความยุติธรรมและความมีเหตุผล

นอกจากนี้โรงเรียนอาจจะคิดริเริ่มจัดกิจกรรมอื่นที่จะช่วยส่งเสริมระบบประชาธิปไตยในโรงเรียนได้ตามความเหมาะสมของนักเรียน แต่ต้องดำเนินการเรื่องการฝึกฝนพฤติกรรมประชาธิปไตย ที่สอดคล้องไปกับการเรียนการสอนตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 ให้ได้ผลก่อน แล้วจึงจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเป็นกิจกรรมเสริมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมและให้กำลังใจแก่นักเรียนที่ได้ประกอบคุณงามความดี
2. ให้นักเรียนยอมรับในการทำความดีของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล
3. มุ่งให้นักเรียนดีเด่นเป็นตัวอย่างของโรงเรียนมากขึ้น

แนวความคิดพื้นฐาน

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม มีน้ำใจ มีนิสัยอันดีงาม มีระเบียบวินัย มีเหตุผล เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ไม่เอาใจตนเอง ฯลฯ คุณสมบัติต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่โรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง จะช่วยกันสร้างให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนทุกคนได้ เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายดังกล่าว โรงเรียนควรจะได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแพร่บุคคลดีเด่นของโรงเรียนขึ้น เป็นการส่งเสริมและให้กำลังใจ แก่นักเรียนที่เป็นตัวอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนในโรงเรียนจะได้ยึดถือเป็นตัวอย่างและแนวทางประพฤติปฏิบัติต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
1. จัดตั้งคณะกรรมการ อำนวยการ ประกอบด้วย คณะครู ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ ปรึกษาให้คำแนะนำต่าง ๆ 2. คัดเลือกผู้แทนนักเรียน แต่ละชั้นร่วมเป็นกรรมการ 3. คัดเลือกประธานกิจกรรม บุคคลดีเด่น 4. ครูและนักเรียนที่เป็น กรรมการร่วมกันประชุมวาง แผนการปฏิบัติงาน และ ร่วมกันกำหนดคุณสมบัติของ นักเรียน ดีเด่นดังต่อไปนี้ 4.1 มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว 4.2 มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่น ในการทำงานให้สำเร็จ 4.3 ซื่อสัตย์สุจริต 4.4 ขยันหมั่นเพียร 4.5 อดทน	ผู้บริหาร ส่งเสริมและให้กำลังใจในการ ปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ครู ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายตามกำหนดเวลาให้ คำแนะนำแก่นักเรียน นักเรียน เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมตามแผนงานที่ กำหนดไว้	1. มีความเสียสละ 2. มีวินัยในตนเอง 3. สามารถทำงานและอยู่ ร่วมกับผู้อื่นได้ 4. รู้จักคิดใช้สติปัญญา และเหตุผลในการคัดเลือก บุคคลดีเด่น

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
4.4 รู้จักทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ และผู้ตามที่ดี ฯลฯ 5. ครูและนักเรียนที่เป็นกรรมการปฏิบัติหน้าที่ดังนี้ 5.1 สร้างเกณฑ์ในการตัดสิน กำหนดช่วงเวลาการเก็บรวบรวมคะแนน 5.2 การพิจารณาผลและ จัดหารางวัล 5.3 การประกาศผลและตัดสิน 6. เริ่มปฏิบัติงานตามแผนงาน 7. การประเมินผล 7.1 เปรียบเทียบสถิติจำนวนนักเรียนดีเด่นในห้องเรียนชั้นเรียน หรือระหว่างชั้นเรียนในแต่ละภาคเรียน 7.2 สังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของนักเรียนทุกคน 7.3 ทำสถิติผู้กระทำความดีในลักษณะต่าง ๆ		

3.2 กิจกรรมประกวดห้องเรียนดีเด่น (กิจกรรมเสริมแรงทั้งห้อง)

กิจกรรมประกวดห้องเรียนดีเด่น เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเด็กได้แสดงความคิดเห็นและกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผลตามระบอบประชาธิปไตย เป็นกิจกรรมที่ทำได้ง่าย โรงเรียนนำโครงการรักษาความสะอาดของห้องเรียน หรือทำโครงการประกวดการจัดบรรยากาศห้องเรียนดีเด่น แล้วดำเนินการจัดตั้งกรรมการประกวด โดยให้คณะครูและนักเรียนร่วมกันแล้วสรุปการประกวดมอบรางวัลเสริมแรงทั้งห้องเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นโดยการใช้พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยมาใช้
2. เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกการปฏิบัติตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย
3. เพื่อให้ครูและนักเรียนได้เปิดโอกาสแสดงความคิดเห็นร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตย
4. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนได้มีหน้าที่ร่วมกันดูแลรักษา ร่วมกันรับผิดชอบ ร่วมกันพัฒนาอันเป็นพื้นฐานตามระบอบประชาธิปไตย
5. ฝึกการปฏิบัติงานในระบบกลุ่ม
6. เพื่อประโยชน์ในการมอบรางวัลการเสริมแรงให้

แนวความคิดพื้นฐาน

ในการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน เป็นสิ่งที่ควรคำนึง เพราะความคิดเห็นของนักเรียนในบางเรื่องบางครั้งก็ก่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์ต่อการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ดังนั้น สิ่งที่ต้องจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นได้หลายรูปแบบ ต้องมองถึงคุณลักษณะในตัวบุคคลว่ามีไม่เท่ากัน ฉะนั้นไม่ควรแสดงความลิดกันความคิด ควรเสริมแรงให้ได้ในตัวเด็กนักเรียนให้มากที่สุด

การจัดกิจกรรมห้องเรียนดีเด่น หรือการจัดบรรยากาศห้องเรียนดีเด่น อาจนำโครงการหรือกิจกรรมทางราชการที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมมาปรับพัฒนา เพื่อให้เกิดกิจกรรมนี้ขึ้นก็ได้

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
1. แต่งตั้งคณะครูเป็นที่ปรึกษาตามความเหมาะสม 2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เลือกประธาน และประชุมวางแผนกำหนดการทำงาน	ผู้บริหาร 1. ประชุมคณะครูเพื่อบอกวัตถุประสงค์ของโครงการเสนอแนะขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม 2. ดำเนินกิจกรรมตามโครงการและวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้	1. มีพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีความสุข 2. มีการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยโดยตลอด

ขั้นตอนการดำเนินงาน	บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้น
3. นักเรียนในห้องประชุม วางแผนการปฏิบัติงาน ประสานงานและพัฒนางาน 4. กำหนดกฎเกณฑ์ในการ ประกวด 5. ตั้งกรรมการดำเนินการ ประกวด 6. ประเมินผลงานมอบรางวัล ร่วมดำเนินการประชุมวางแผน พัฒนาปรับแก้ไขต่อไป	ครู 1. เป็นที่ปรึกษาตามอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบโดยเฉพาะการมี ส่วนร่วมในกิจกรรม 2. ดำเนินการเป็นที่ปรึกษาให้ นักเรียนได้ดำเนินการตามรูปแบบ การพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตย กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผลโดยตลอด นักเรียน 1. มีความเป็นประชาธิปไตยตามที่ ครูที่ปรึกษาแนะนำ 2. ประชุมวางแผนพัฒนาร่วมกัน 3. แต่งตั้งกรรมการดำเนินการ ร่วมกัน 4. ดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนา ร่วมกัน 5. ประเมินผลปรับพัฒนา แก้ไข ร่วมกัน 6. ยอมรับตามหลักการประเมินผล ของคณะกรรมการ การประเมินผล	3. เกิดการพัฒนาจิตนิสัย ไปสู่แนวทางการปฏิบัติตาม วิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ดี

ภาคผนวก ข.
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีมงคล	เทพเรณู	อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา
2. นายวินัย	สุทิน	ศึกษาธิการเขตบางบอน
3. นางยุวรี	ชมทรัพย์	ผู้อำนวยการโรงเรียนรัตนจินะจุทิศ

ภาคผนวก ค.
หนังสือราชการ

ที่ ศธ บส. 0564.07/1/96

สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงศิริราช
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

14 มิถุนายน 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีมงคล เทพธนู อาจารย์ประจำสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย นายสมยศ สารโย อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) ปัจจุบันกำลังทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ดร. สรายุทธ์	เศรษฐจร	ประธานกรรมการควบคุม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภรณ์	ลิ้มบริบูรณ์	กรรมการควบคุม
3. นายทวีศักดิ์	จงประดับเกียรติ	กรรมการควบคุม

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร. สรายุทธ์ เศรษฐจร)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา

โปรแกรมวิชาการบริหารการศึกษา

โทรศัพท์ 0-2890-2000 ต่อ 521

โทรสาร 0-2890-2000 ต่อ 521

ที่ ศธ บส. 0564.07/1/96

สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงนิรยุฎจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

14 มิถุนายน 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน นางยุวรี ชมทรัพย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนรัตนจินะอุทิศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย นายสมยศ สารโย อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) ปัจจุบันกำลังทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร” ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ดร. สราวุธ	เศรษฐจร	ประธานกรรมการควบคุม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภรณ์	ลิ้มบริบูรณ์	กรรมการควบคุม
3. นายทวีศักดิ์	จงประดับเกียรติ	กรรมการควบคุม

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร. สราวุธ เศรษฐจร)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการบริหารการศึกษา

โปรแกรมวิชาการบริหารการศึกษา

โทรศัพท์ 0-2890-2000 ต่อ 521

โทรสาร 0-2890-2000 ต่อ 521

ที่ ศธ บส. 0564.07/1/96

สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

14 มิถุนายน 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน นายวินัย สุทิน ศึกษาธิการเขตบางบอน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย นายสมยศ สารโย อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) ปัจจุบันกำลังทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ดร. สรายุทธ์	เศรษฐจักร	ประธานกรรมการควบคุม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกรณ์	ลิ้มบริบูรณ์	กรรมการควบคุม
3. นายทวีศักดิ์	จงประดับเกียรติ	กรรมการควบคุม

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร. สรายุทธ์ เศรษฐจักร)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการบริหารการศึกษา

โปรแกรมวิชาการบริหารการศึกษา

โทรศัพท์ 0-2890-2000 ต่อ 521

โทรสาร 0-2890-2000 ต่อ 521

ภาคผนวก ง.
แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่องรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน
 ชั้นปีที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล)
 สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก
 ประชาธิปไตยของนักเรียน ชั้นปีที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวร
 พรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียน
 ชั้นปีที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล)

สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูต่องิจกรรมการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยของ
 นักเรียนชั้นปีที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล)

สังกัดสำนักงาน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

ในการตอบแบบสอบถามขอได้โปรดตอบตามความเป็นจริงในการปฏิบัติงาน และ
 ตอบคำถามให้ครบทุกข้อ คำตอบของท่านมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อประโยชน์ต่อการปรับปรุง
 พัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนวัดไทร(ถาวรพรหมานุกูล) สังกัด
 สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยการศึกษาครั้งนี้จะถูกละเลยเป็นภาพรวมและ
 จะไม่มีผลกระทบต่อนานแต่อย่างใด ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ลงชื่อ.....

(นายสมยศ สารโย)

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับสถานภาพของท่านในปัจจุบัน

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. อายุราชการ ☐ ไม่เกิน 5 ปี
☐ 6 - 10 ปี
☐ 11 - 15 ปี
☐ 16 - 20 ปี
☐ มากกว่า 20 ปี

3. วุฒิการศึกษา ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี
☐ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า
☐ สูงกว่าปริญญาตรี

4. ระดับที่ทำการสอน ☐ ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1 – ป.3)
☐ ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – ป.6)
☐ ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ .....

5. ทำการสอนกลุ่มวิชาใดบ้าง.....
 .....
 .....

ตอนที่ 2 : แบบประเมินรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของ

นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร

(ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง : โปรดอ่านแบบสอบถามรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยของ

นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล)

และขอให้พิจารณาและตัดสินใจตอบคำถามแต่ละข้อในด้านต่างๆ โดยทำ

เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่คิดว่าตรงกับพฤติกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติตามความเป็นจริง

ข้อ	พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย	พฤติกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติ				
		ปฏิบัติ มาก ที่สุด	ปฏิบัติ มาก	ปฏิบัติ ปาน กลาง	ปฏิบัติ น้อย	ปฏิบัติ น้อย ที่สุด
1.	ด้านคารวะธรรม แต่งกายถูกต้องตามกฎระเบียบและข้อบังคับของ โรงเรียน					
2.	เคารพและให้ความสำคัญผู้ฟังและผู้พูด					
3.	พูดแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผลเหมาะสมกับ สถานการณ์					
4.	ปฏิบัติตามข้อตกลงและมติของกลุ่ม					
5.	ไม่ละเมิดสถานที่ส่วนตัวของผู้อื่น					
6.	ไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นและของส่วนรวม					
7.	ยอมรับผู้อื่น และชมเชยผู้อื่นที่ปฏิบัติดี					
8.	ในการปฏิบัติกิจกรรมใช้อาหารได้เข้าแถว ตามลำดับก่อนหลัง					
9.	ปฏิบัติตนในกรอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข					
10.	เดินเป็นแถวในการย้ายห้องเรียน ห้องพิเศษ หรือ สถานที่จัดกิจกรรมตามลำดับก่อนหลังอย่างเป็น ระเบียบเรียบร้อย					

ข้อ	พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย	พฤติกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติ				
		ปฏิบัติ มาก ที่สุด	ปฏิบัติ มาก	ปฏิบัติ ปาน กลาง	ปฏิบัติ น้อย	ปฏิบัติ น้อย ที่สุด
1.	ด้านสามัคคีธรรม ร่วมกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ ทุกงาน					
2.	ร่วมรับผิดชอบในผลงานของกลุ่ม และร่วมกัน ปรับปรุงแก้ไขเมื่อมีปัญหา					
3.	ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นในการทำกิจกรรม ร่วมกัน					
4.	สร้างความตระหนักในการอยู่ร่วมกัน					
5.	เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มด้วยความสมัครใจและ เต็มใจอย่างสนุกสนาน					
6.	ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามระเบียบและมติ (กฎ กติกา) ของกลุ่ม					
7.	ไม่แสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงการรังแกหรือ เบียดเบียนผู้อื่น					
8.	พูดจาสุภาพ มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่					
9.	มีความซื่อสัตย์ ไม่เอาของผู้อื่นมาเป็นของตน					
10.	ไม่สร้างปัญหาซึ่งนำมาถึงการทะเลาะวิวาท					

ข้อ	พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย	พฤติกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติ				
		ปฏิบัติ มาก ที่สุด	ปฏิบัติ มาก	ปฏิบัติ ปาน กลาง	ปฏิบัติ น้อย	ปฏิบัติ น้อย ที่สุด
1.	ด้านปัญญาธรรม อธิบายเหตุผลได้เมื่อต้องมีการตัดสินใจ หรือมี การซักถามและได้ตอบ					
2.	ยอมรับฟังข้อบกพร่องของตนเอง ของกลุ่ม และ พยายามปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น					
3.	แก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลอย่างมีวิจารณญาณ					
4.	พูดและแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล อย่างมีวิจารณญาณ					
5.	ระบุและอธิบายเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจได้ เกือบทุกสถานการณ์					
6.	สามารถเสนอแนะการดำเนินงานของกลุ่มได้					
7.	มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มทุกขั้นตอน					
8.	มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการพัฒนา โรงเรียนตามระบอบประชาธิปไตย					
9.	สามารถชี้แจงข่าวสารและการเคลื่อนไหวของ โรงเรียนให้ประชาชนได้ทราบ					
10.	มีจิตสำนึกในกรอบแห่งประชาธิปไตย โดยการ ออกเสียงในการเลือกตั้งภายในโรงเรียน					

ตอนที่ 3 : แบบประเมินความคิดเห็นของครูต่อกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก
ประชาธิปไตยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)
โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตจอมทอง
กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง : โปรดอ่านแบบสอบถามความคิดเห็นของครูต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก
ประชาธิปไตยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) โรงเรียนวัดไทร
(ถาวรพรหมานุกูล) และขอให้พิจารณาและตัดสินใจตอบคำถามแต่ละข้อในด้านต่างๆ
โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่คิดว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านในการสร้าง
รูปแบบเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยนักเรียน

ข้อ	กิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตยนักเรียน	ระดับความคิดเห็นของครู				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1.	การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายใน โรงเรียนสามารถส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน การระบธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ของนักเรียนได้					
2.	การสร้างความตระหนักให้นักเรียนได้เล็งเห็นเห็น ความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยจะสามารถ ช่วยให้นักเรียนมีการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตย					
3.	การที่ให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัด กิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตย ตามกรอบแห่งพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตยในโรงเรียน มีผลทำให้นักเรียนมี พฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยดีขึ้นได้					
4.	การจัดกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สามารถ ส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตยในด้านการระ บธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมของ นักเรียนได้					

ข้อ	กิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตยโดยนักเรียน	ระดับความคิดเห็นของครู				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
5.	การเสริมแรงด้วยการยกย่อง ชมเชย ทำให้นักเรียน เกิดความภาคภูมิใจ และนำไปเป็นแบบอย่างในการ ประพฤติปฏิบัติตามกรอบแห่งพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตยของนักเรียนได้					
6.	การส่งเสริมให้นักเรียนมีการจัดตั้งสถานนักเรียนใน รูปแบบประชาธิปไตย มีผลต่อการส่งเสริมพฤติกรรม ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้					
7.	การส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ด้านพฤติกรรม จิตสำนึกประชาธิปไตยทั้งทางด้านการระบอบ ด้าน สามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมจะมีผลทำให้นักเรียน นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้					
8.	การที่ได้พัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย นักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทั้งใน ห้องเรียนและนอกห้องเรียน ทำให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงจะ ส่งผลให้มีการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกประชาธิปไตย ของนักเรียนได้ดีขึ้น					
9.	การที่ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักการภารโรงได้ปฏิบัติ กิจกรรมร่วมกับนักเรียนตามกรอบแห่ง พฤติกรรม จิตสำนึกประชาธิปไตย มีส่วนทำให้นักเรียนได้ถือ เป็นแบบอย่างประพฤติปฏิบัติตาม					
10.	การจัดกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึก ประชาธิปไตยกับนักเรียนด้านคุณธรรม ด้าน สามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรมด้วยการสร้าง บรรยากาศ และสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมทั้งใน ห้องเรียนและนอกห้องเรียน การเสริมแรง ยกย่อง ชมเชยมีผลทำให้นักเรียนมีการพัฒนาพฤติกรรม จิตสำนึกประชาธิปไตยได้					

ภาคผนวก จ.
ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นายสมยศ สารโย
เกิด	วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2497
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลหัวเฉียว กรุงเทพมหานคร
การศึกษา	ครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกพลศึกษา จากวิทยาลัยครูจันทระเกษม กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2547 ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ประสบการณ์ในการทำงาน	
พ.ศ. 2518 – 2522	โรงเรียนศิริชาติวิทยา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2522 – 2525	โรงเรียนบ้านเกี๋ยง (ศุภราชบุรีรังสรรค์) ตำบลแม่ลอยไร่ อำเภอกะเทิง จังหวัดเชียงราย
พ.ศ. 2525 – 2534	โรงเรียนนุประสาทศิวทยา ตำบลศาลากลาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
พ.ศ. 2534 – ปัจจุบัน	โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร